
3

ఉపోద్ఘాతము

ఇది తృతీయ స్కంధము.

తృతీయతుర్యౌ కథితౌ యదూరూ

తృతీయస్కంధము భగవానుని తొడవంటిది. మనిషి కూర్చోగానే అతని శరీర మంతయు తొడల మీదనే ఆధారపడి యుండును. సాధకుని సాధన సుఖకరముగా సాగడ మనునది ఈ స్కంధముపై ఆధారపడి యున్నది.

సాధుసాంగత్యము యొక్క ప్రయోజనమును ఈ స్కంధము చక్కగ వివరించినది. ఉద్దవ మైత్రేయ సంవాదములో భగవత్కృపా విశేషము తెలియును. ముఖ్యముగా ఈ స్కంధమున భగవానుడగు కపిలుడు తల్లియగు దేవహూతికి బోధించిన ఆధ్యాత్మిక విషయములు అపూర్వశోభితములు. అమోఘభరితములు. ఈ స్కంధమున శాస్త్ర హృదయము పండువెన్నెలలో పిండారబోసినట్లు తెలుస్తుంది. ముఖ్యంగా కాలమహిమ, మానవుడు జన్మాంతరములలోను, జనన సమయము నందును పొందెడి అనుభవములను ఈ స్కంధము అత్యద్భుతముగ ప్రవచించెను. భక్తియోగ వైశిష్ట్యము కూడ తెలియును.

కామమును నిగ్రహింపలేక, కామమునకు లొంగిన దితి మమకార రూపుడైన హిరణ్యాక్షుడను అసురుని ప్రసవించగా కామమును నిగ్రహించి, కాంతిని దర్శించి నిర్వికారుడైన కపిల భగవానుని దేవహూతి ప్రసవించినది. ఈరెండు పాత్రలు ఈ స్కంధము నందే తెలుపబడి ప్రేయస్సుకు శ్రేయస్సుకు గల భేదమును వివరించుచున్నవి.

ఈ స్కంధము "ఏవమ్" అనెడి పదముతో ప్రారంభ మవుతుంది. "భగవత్పదార విన్దమ్" యనెడి పదముతో సమాప్తమవుతుంది. ఏవమ్ అనగా ఈవిధముగ యని అర్థము. ఈవిధముగా అనగా ఈ స్కంధములో తెలిపినవిధముగా సాధన నాచరిస్తూ జీవింప గలిగినచో భగవంతుని చరణకమలములు ప్రాప్తించునని చివరలో తెలుపడము జరిగినది. ఈ స్కంధము సర్వ వేదాంత సారమని నా అభిప్రాయము.

చైతన్య భాగవతము

తృతీయ స్కంధము

విదురుని విమలచరితం

విదుర మైత్రేయుల సంవాదమును తెలుపుమని పరీక్షిత్తుడు శ్రీశుకుని ప్రార్థించెను. పరీక్షిత్తుని ప్రశ్నకు సమాధాన మొసగుటకు ముందుగా వినీతుడైన విదురుని గూర్చి శ్రీశుకుడు ఇలా పలికెను:

"రాజా! జగన్నాథుడగు శ్రీకృష్ణుడు పాండవులకు దూతగా కౌరవుల చెంతకేగెను. అచ్చట దుర్యోధనుడు ఘనమైన విందు నేర్పాటు చేసినను దాని నంగీకరించక, పిలువక పోయినను విదురుని ఇంటికి వెళ్ళి విందు నారగించెను. విదురుని గృహమును తన స్వగృహముగా భావించెను" యనెను. విదుర మైత్రేయ సంవాదమును తెలుపుటకు ముందుగా శ్రోతయైన విదురుని గూర్చి ప్రస్తావించెను.

అధర్మముచే ధర్మదృష్టిని కోల్పోయిన ధృతరాష్ట్రుడు దుష్టులైన తన కుమారులను ప్రేమతో పోషించుచుండెను. తన తమ్ముడైన పాండురాజు పుత్రులు, ధర్మాత్ములైన పాండవులను లక్క యింటిలో నుంచి దానికి నిప్పుపెట్టెను. దురభిమానము అనేక దుష్టకార్యములకు నాంది పలుకును.

పాండవుల ధర్మపత్ని, తనకు కోడలు యైన ద్రౌపదిని నిండుసభలో దుశ్శాసనుడు పరాభవింప యత్నించుచుండగా ధృతరాష్ట్రుడు దుర్మతియై సంతసించెను. నిస్సహాయురాలైన ద్రౌపది పులిచేతిలో జిక్కిన లేడివలె విలపించుచుండగా సహించెనే గాని తన కుమారుని

వారింపడయ్యెను. పాపి ఎప్పుడూ పాపకార్యము నందే సంతసించును. పుణ్యకార్యమాచరించుటకు వాని మన స్సంగీకరించదు. పాపి దుష్కార్యమును విజృంభించి యాచరించుచుండును. పుణ్యాత్ములు ప్రయత్నముతో సహనము నలవరచుకొనుచుందురు.

హింసా బల మసాధూనాం క్షమా గుణవతాం బలమ్

"దుర్మార్గులకు హింసయే బలము. సన్మార్గులకు సహనమే బలము" యని మహాభారతమున విదురుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పను.

కపట జూదమాడి ధర్మరాజుని పరాభవించెను. పాండవులను అరణ్యములకు పంపెను. వన వాసమును పూర్తిచేసికొని వచ్చిన పాండవులు తమ రాజ్యభాగమును తమకివ్వమని కోరగా దాక్షిణ్యము లేకుండా నిర్దయుడై నిరాకరించెను. వంచకుడెప్పుడూ వక్రమార్గముననే చరించును. రాజమార్గమున చరించుట వానికి నచ్చదు. హితము నొసగు మందును రోగి నిరాకరించునట్లు సత్పురుషుల వచనములను వంచకుడు నిరాకరించును.

పాండవులు శ్రీకృష్ణుని దూతగా పంపిరి. జగన్నాథుడైన పరమాత్మ ఎన్నియో హిత వచనములను పలికెను. ప్రియమైన, శ్రేయమైన ఆ వచనములు పాపులగు ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనాదులకు రుచింపకుండెను. మహిమ నెరిగిన దివ్యాత్ములు ఆనందించినారు. తృప్తి చెందినారు.

న తాని పుంసా మమృతాయ నాని రాజ్ఞో రుమేనే క్షత పుణ్యలేశః

"శ్రీకృష్ణుని వచనములు భీష్మాదులకు అమృతరూపములై యుండెను. పుణ్యహీనులైన ధృతరాష్ట్రాదులకు కఠోరముగా యుండెను."

ఎవరు భగవానుని మాట నంగీకరింపరో వారి గృహమును భగవానుడు త్యజించును. భగవానుడు త్యజించిన గృహమును గృహమని పిలువ నవసరములేదు. అది శ్మశానమే యగును. అట్టి గృహమును సర్వులు త్యజింతురు. అచ్చోట ఆహారము నెవ్వరూ గ్రహింపరు.

కేశవార్చా గృహే యస్య నతిష్ఠతి మహీపతే తస్యాన్నం నైవ భోక్తవ్య మభక్షేణ సమం హి తత్

"కేశవుని అర్చించని గృహములో యుండరాదు. అచ్చట భుజింపరాదు. అక్కడ లభించు భోజనము అభక్షణముతో సమానము."

సాదరముగా సర్వభక్ష్యములను ఏర్పాటు చేసినను శ్రీకృష్ణుడు కౌరవ భవనమును విడచిపెట్టెను. పిలువకున్నను వినయ శీలుడగు విదురు నింటికి వెడలెను. ఈ సన్నివేశమే విదురుని విశిష్ట వ్యక్తిత్వమును, విమల చిత్తమును విశదపరచుచున్నది.

విదురుడనగా బుద్ధిమంతుడు యని అర్థము. ఆయన ధర్మపత్నిపేరు సులభ. బుద్ధిమంతులగు వారికి భక్తి సులభముగా లభించును. భక్తిసౌలభ్య మలవడినచో భగవానుడు కూడా సులభుడగును.

సులభతో గూడి విదురుడు తాపస జీవితమును సాగించుచుండెను. సదా భగవంతుని కీర్తనము నందు, సేవయందు మనస్సును లగ్నమొనర్చుచుండెను. ఆకలియైనపుడు అపక్వాహారమునే భుజించుచుండెను. అతిభోజనము గతిని నిరోధించును. మితభోజనమే హితకరమగును. రుచిని జయించినవానికే పరమాత్మపై అభిరుచి పెరుగును.

పాండవుల దూతగా శ్రీకృష్ణుడు కౌరవ సభకు వచ్చుచున్నాడని విదురుడు వినెను. అతని ఆనందమునకు అవధిలేకుండెను. పరమాత్మ దర్శనానికి ఎవరి మనసు ఉరకలేయుచుండునో వాడే పుణ్యాత్ముడు. అతని జన్మయే ధన్యము.

ఇంటిలో మంచి ఆహారపదార్థమును తయారు చేయుచున్నారని తెలిసికొని కొందరు మూడుగంటల ముందు నుండే ఆరగించుటకు ముచ్చటపడుచుందురు. ఊరిలో ఏదో మంచి సినిమా ఆడుచున్నదని తెలిసి కొందరి మనస్సులు చూసినంతవరకు ఊరుచునేయుండును. ఊళ్ళు తిరిగి చూడాలని కొందరు ఉబలాటపడుచుందురు. మనోహర దృశ్యాలను వీక్షించాలని కొందరు మథనపడుచుందురు. ఏవేవో చూడాలని, మరేవేవో రుచి చూడాలని ఆలోచిస్తుంటారేగాని భగవంతుని దర్శించాలని భావింపరు. పుణ్యము కలసి రానిదే పురాణ పురుషుడైన జగన్నాథుని దర్శించాలనే కోరిక కలుగదు.

శ్రీకృష్ణుడు తనకొరకే వచ్చుచున్నాడని విదురుడు భావించెను. భగవానుని ఆగమనములో ధృతరాష్ట్రుని కొలువును దర్శించుట అముఖ్యమనియు, తన నాశీర్వదించుటయే ముఖ్యకారణముగా విదురుడు భావించెను. తన సాధనపై సాధకునకు నమ్మక ముండవలెను. తన కొరకు భగవానుడు తప్పక వచ్చును యనెడి అచంచల విశ్వాస ముండవలెను.

పరమాత్మ సన్నిధికి చేరలేని భక్తులు తమ మనోబుద్ధులను పరమాత్మ యందు నిల్పి ధ్యానమగ్నులై యుందురు. భక్తుల నుద్ధరించుటకు భగవానుడు నడచి భక్తుల గృహముల కేతెంచును. వృద్ధులు, రోగులు ఆలయానికి వచ్చి తనను దర్శింప నశక్తులని గ్రహించి ఉత్సవమూర్తి రూపమున భగవానుడే కదలివచ్చి వారికి దర్శనమొసగును. భగవానుని ప్రేమ వర్ణింప శక్యముగానిది.

సులభా విదురులు ప్రతినిత్యము తాము భుజించు ఫలాదులను ముందుగా శ్రీకృష్ణుని కర్పించి తరువాత తాము ఆరగించెడివారు. పరమాత్మకు నిత్యము మనస్సుతో సమస్తమును నివేదించు చుండినచో ఒకనాడు ఆ దివ్యాత్ముడు ప్రత్యక్షమై, స్వయముగనే నైవేద్యమును గ్రహించును. నామయోగియైన నామదేవుని భక్తికి చలించిన పాండురంగడు స్వయముగనే అతని నుండి నైవేద్యమును స్వీకరించి ఆశీర్వదించెను.

"ఏమండీ! వాసుదేవుడు మన నైవేద్యమును స్వీకరించునా?" యని సులభ యడుగును. వినిర్మల హృదయుడైన విదుర మహాత్ముడు "సులభా! భగవానుడు భక్తి సులభుడు. మన ఇంటికి తప్పక వచ్చును. కానీ మనము పేదవారము. భగవానుడంతటి

యతిథిని సత్కరింప శక్తిగల వారముకాము. దుర్యోధనుడు పరమాత్మ కొరకు రుచికరమైన భక్ష్యముల నెన్నియో తయారు చేయించుచున్నాడు. మన పేదగృహములో ఆయన కేమి లభించును? కాయలు, పండ్లు తప్ప మనమేమివ్వగలము? కనుక మన గృహమున కరుదెంచుట కంటెను దుర్యోధనుని ప్రాసాదమున విశ్రమించుటయే సముచితమని నాకనిపించుచున్నది" యని పలికెను.

"జగన్నాథునకు మన మేమివ్వగలము? సర్వప్రపంచమును అతడే పోషించుచుండగా మనము ఆ దివ్యాత్మున కేమి సమర్పింపగలము? మనము భక్తినే సమర్పింతుము. చేతులెత్తి నమస్కరింతుము. పాదములు కడిగి పూజింతుము" యని సులభ పలికెను.

శ్రీకృష్ణుడరుదెంచెను. సంధి విఫలమయ్యెను. మృష్టాన్నములను భుజింపమని ధృతరాష్ట్రుడు కృష్ణునికి తెలిపెను. పాపమున్నచోట తాను భుజింప నని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను. పిలువకుండగనే విదురు నింటికి వచ్చెను. పవిత్రులైన భక్తులున్నచోటికి భగవానుడు ఆహ్వానము లేకనే యరుదెంచును. సులభావిదురుల నాశీర్వదించెను. పారవశ్యంలో విదురుని సతీమణియగు సులభ అందించిన పండ్లతొక్కలను పరమాత్మ పరమాన్నముగా భావించి ఆరగించెను. ప్రేమతో పరమాత్మ అనుగ్రహించిన ఫలములను సులభావిదురులు ప్రసాదముగా స్వీకరించిరి.

నిత్యము భగవంతునికి నైవేద్యమును సమర్పించి తదనంతరము భుజింపవలెను. ఇలా అర్చించు భక్తులను ఒకనాడు భగవానుడే స్వయముగా వచ్చి ఆశీర్వదించును. భగవత్ప్రసాదమును భుజించు భక్తులు కల్మషరహితులై, పుణ్యవంతులై, శుద్ధాత్ములై తరింతురు.

నివేదితాన్నం తులసీ విమిశ్రం విశేషతః పాదజలేన సిక్తమ్

యోఽ శ్నాతి నిత్యం పురతో మురారేః ప్రాప్నోతి యజ్ఞాయుత కోటి పుణ్యమ్

"తులసీదళములను గలిపి, భగవానుని పాదజలమును చల్లిన నైవేద్యమును ఎవ్వడు నిత్య మారగించునో అట్టివాడు కోటి యజ్ఞములు చేసిన పుణ్యమును బొందు"నని పద్మపురాణము తెలిపినది.

సులభావిదురులు పరమాత్మ ప్రసాదము నారగించి విశుద్ధచిత్తులైరి. విశుద్ధ చిత్తులైనవారు విశోకులు. అంతేగాదు. అన్యుల శోకములను గూడా పోగొట్టగలిగి యుందురు. వారి బోధద్వారా అన్యులబాధలను నివారింపగలిగి యుందురు. కానీ దానిని గ్రహించు శ్రోత పుణ్యము నార్జించినవాడై యుండాలి.

పాండవుల అభిప్రాయములను గ్రహించి సంజయుడు ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు వచ్చెను. ధర్మరాజు ధర్మవైభవమును, దుర్యోధనుని దుర్వృత్తిని కొద్దిగా వివరించి, మిగిలిన విషయములను రేపు సభలో తెలుపునట్లు పలికి విశ్రాంతి గైకొనుటకు వెడలిపోయెను.

సంజయుని పలుకులు ధృతరాష్ట్రునికి నిద్రను, సుఖమును దూరం చేశాయి. కొంతసేపు ఆలోచించి, ధృతరాష్ట్రుడు విదురునికై కబురు పెట్టెను. అన్నగారి పిలుపు నందుకొని విదురుడు రాజభవనమున కేగెను. ధృతరాష్ట్రునికి హితబోధ చేసెను. దీనినే "విదుర నీతి" యని పిలుతురు. విదురనీతి ఏమి చెప్పునో గ్రహించే ముందు భారతమునందు విదురనీతి యొక్క స్థానమును తెలిసికొందుము.

భారత సాగరములో ఆణిముత్యాలు

భారతమునకు పంచమవేదమని పేరు. ఈ భారత గ్రంథంలో అసమాన శోభతో మూడు ఆణిముత్యాలు ప్రకాశిస్తున్నాయి. మొదటిది ఉద్యోగపర్వములోని **సనత్సుజాతీయము**. రెండవది భీష్మపర్వంలోని **భగవద్గీత**. మూడవది అనుశాసనిక పర్వంలోని **విష్ణుసహస్రనామము**. ఈ మూడును అమూల్యమైన జ్ఞానమణులు. ఈ మూడింటికి ఆదిశంకరులు భాష్యమును రచించినారు.

సనత్సుజాతీయమును సనత్సుజాతుడు ధృతరాష్ట్రునకు చెప్పెను. భగవద్గీతను శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు చెప్పెను. విష్ణుసహస్రనామమును భీష్ముడు ధర్మరాజునకు చెప్పెను. ఈ మూడును మోక్షసంబంధమైన గ్రంథములు. పారమార్థికతనే ముఖ్యఫలంగా గలిగి చెప్పబడినవి. ఇవిగాక ధర్మ సూక్ష్మములను, నైతికవిశేషములను తెలియజేయు రెండు విజ్ఞానమణులు కూడా గలవు. ఇవి ఇహమునకు సంబంధించినవి. అంతేగాక పరమునకు ఉపయోగపడునవి. మేడ నెక్కుటకు మెట్లవలె మోక్షమునకు ఇవి మార్గములై యున్నవి. అవి 1. ఉద్యోగపర్వములోని **విదురనీతి** 2. శాంతి అనుశాసనిక పర్వములలోని **భీష్ముని ధర్మబోధ**. నీతి తెలిసినవానికి ధర్మం తెలిసివస్తుంది. ధర్మం తెలిసినవాడు మోక్షమును గ్రహింపగలడు.

నీతిబాహ్యుడైన ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మం తెలిసిరాదు. అందుచేత విదురుడు నీతిని బోధించెను. అదియే విదురనీతి. అనేక నైతిక సూత్రములను విదురనీతి చక్కగా వర్ణించును.

విదురుడు ధృతరాష్ట్రుని సమీపించెను. ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో ఇలా పలికెను: "విదురా! ధర్మరాజు కడనుండి వచ్చిన సంజయుడు నన్ను గర్హించెను. ధర్మరాజు చెప్పిన విషయమును రేపు కొలువులో చెప్పెదనని పలికి వెడలెను. అతడేమి చెప్పనోయని నా మనసు కలవరపడుచున్నది. అవయవములు శిథిలము లగుచున్నవి. నేను తీవ్రముగా వ్యథ చెందు చున్నాను.

"జాగ్రతో దహ్యమానస్య శ్రేయో యదను పశ్యసి తద్బ్రూహి త్వం హి నస్తాత ధర్మార్థకుశలోహ్యసి"

నాకు నిద్రపట్టుటలేదు. ఒడలు కాలిపోవుచున్నది. ఇట్టి నేను శ్రేయమును గాంచలేకున్నాను. నీవు ధర్మాధర్మముల నెరిగినవాడవు. నాకు బోధచేయుము. నన్ను

శాంతింపజేయుము" అనెను. అన్నగారి మాటల నాలకించిన విదురుడు నిద్రపట్టక పోవుటకు కారణములను తెలిపెను. ఈ విషయమును కవిబ్రహ్మయగు తిక్కన సోమయాజి అందముగా అల్లిన కందములో గనెదము.

కII బలవంతుడు పైనెత్తిన బలహీనుడు, ధనముగోలు పడిన యతడు వ్రము
చ్చిల వేచువాడు, కామాకుల చిత్తుడు నిద్రలేక కుందుదు రధిపా!

"ధనవంతుడు పైకి వచ్చినపుడు నిస్సహాయుడైన బలహీనుడు, ధనమును కోల్పోయినవాడు, కాముకుడైనవాడు, చోరుడైనవాడు ఈ నల్వురికి నిద్రపట్టదు. రాజా! ఈ దోషములు నిన్ను తాకలేదు గదా!" యని విదురు డడిగెను.

జగత్తులో పాపకృత్యములందు చరించువాడు రాత్రులలో హాయిగా నిద్రింపలేడు. వాని పాపమే వానిని మేల్కొలుపు చుండును. నిద్రలోనే మేల్కొను పాపి ధ్యానమునందు నిలువగలుగునా? పాపము మనిషిని ధ్యానమున బాధించును. అందుచేత భగవానుని పొందగోరువారు పాపజీవనమును విడనాడాలి. సదాచారవంతులే సమదర్శులు కాగలరు.

ధృతరాష్ట్రుని వాక్కుల నాలకించిన విదురునకు అతని పరిస్థితి పూర్తిగ అవగతమాయెను. పాపకర్మలు మనస్సును పట్టి పీడించుచున్నవని గ్రహించెను. దుర్యోధనాదులు పాండవులను పెట్టిన బాధలు మనోగగనంలో కదలసాగెను.

కII పెట్టిరి విషాన్న మంటం గట్టిరి ఘనపాశములను గంగానదిలో
నెట్టిరి, రాజ్యము వెడలం గొట్టిరి ధర్మంబు విడిచి కుటిలాత్మకులై!

అని పోతనామాత్యుడు తృతీయ స్కంధమున రచించెను. విదురుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పుచున్నాడు:

"మహారాజా! మీరు పెట్టిన దారుణమైన బాధలను పాండవులు సహించినారు. వారి రాజ్యమును వారి కొసగుట శ్రేయమని నా కనిపించుచున్నది. మీరు పెట్టిన దుస్సహమగు బాధలకు బదులిచ్చుటకు భీముడనెడి కాలసర్పము బుసలుగొట్టుచు నిరీక్షించుచున్నది. నీ ఇంటిలో కుమారుని రూపంలో పాపము చెలామణి యగుచున్నది. పైగా సర్వశుభములకు ఆశ్రయస్థానమైన శ్రీకృష్ణుడు పాండవుల వద్దయున్నాడు. నా మాట నాలకించి వారి రాజ్యమును వారికొసగుము.

ఆII వారి తండ్రిపాలు వారికి నొసగి నీ పాలు సుతుల కెల్ల బంచియిచ్చి
చలము విడిచి ధర్మమలవడ నీ బుద్ధి జొనుపు వయ్య కులము మనుపవయ్య!

"రాజా! పుత్ర వ్యామోహమును వీడుము. అతడు పుత్రుడు గాడు. తండ్రికి నరకమును ప్రసాదించువాడు పుత్రుడగునా? కులమునకు అపకీర్తిని దెచ్చువాడు కుమారుడగునా? నీ శత్రువే పుత్రుని రూపమున ఇంటిలో ప్రవేశించి యున్నాడు" అనెను.

సాధారణంగా పుత్రులు నాలుగు విధములుగ యుందురు. మొదటివాడు సేవకుడు. రెండవవాడు శత్రువు. మూడవవాడు ఋణగ్రస్థుడు. నాల్గవవాడు తటస్థుడు.

గత జన్మలలో మనము కొందరిని సేవించియుందుము. ఆ ఋణమును దీర్చుకొనుటకై వారు పుత్రులుగా జన్మింతురు. అనుక్షణము తండ్రికి సేవజేయుచు సుఖింపజేయుదురు. వీరు **సేవాపుత్రులు.**

రెండవవారు శత్రువులు. గతజన్మలలో మన శత్రువైనవాడు పగదీర్చుకొనుటకై పుత్రుడుగా జన్మించును. తండ్రిని అనుక్షణము దుఃఖమునకు నడిపించుచుండును. విరుద్ధభావములనే ప్రకటించుచుండును. వికృత చేష్టలనే చేయుచుండును. తల్లిదండ్రుల దుఃఖమునే తన సుఖముగా భావించును. ధనమును పాడుజేయును. ఇంటి గౌరవమును మంట గలుపును. అపకీర్తిని తెచ్చిపెట్టును. అసభ్యముగ ప్రవర్తించును. తండ్రి ఆస్తికుడైనచో తాను నాస్తికుడగును. తండ్రి సూచించిన విషయమును చేయుటకు నిరాకరించును. ఇతడే **శత్రుపుత్రుడు.**

మూడవవాడు ఋణగ్రస్థుడు. అప్పులెప్పుడూ ముప్పులే. అప్పుల తెప్పలో ఎక్కినవాడు ఎప్పుడైనను మునుగువాడే. మనము గతజన్మలలో ఋణమును పుచ్చుకొని తీర్చకుండా మరణించినచో, దానిని గ్రహించుటకు అప్పిచ్చినవాడే పుత్రరూపమున జన్మించును. ఇచ్చినదానిని పుచ్చుకొని తృప్తిచెందడు. అడ్డమైన వడ్డీలన్నీ కలిపి గడ్డుసమస్యగా తయారవుతాడు. "ఇస్తావా - లేదా!" యని గత జన్మములో ప్రశ్నించేవాడు. ఇప్పుడలా గాదు. "ఎవరికోసమిస్తావు?" అంటాడు. చిలుక ఈ గూటిలో యున్నను పలుకు ఆనాటిదే. ఇతడు **ఋణపుత్రుడు.**

నాల్గవవాడు తటస్థుడు. ఎవరైనా ఆపదలో యున్నచో సహాయంచేసే సుగుణము నేర్పరచుకోవాలి. తటస్థవైఖరి మంచిదికాదు. గత జన్మలలో ఈ విధమైన తటస్థవైఖరి ద్వారా మనము చాలామందిని బాధపెట్టియుందుము. వారు ఈ జన్మలో పుత్రులుగా జన్మించి తటస్థవిధానము ననుసరించుచుందురు. తల్లిదండ్రులు బాధపడుచున్నను పట్టించుకోరు. తటస్థుడైన పుత్రుడు బాధ్యతలను గుర్తించడు. తటస్థముగా యుండును. తన అవసరములను దీర్చమనునే గాని తండ్రి సంపాదన ఎలా ఉన్నది? అని ఆలోచించడు. తాను పెద్దయై ధనార్జన చేయును. కానీ తల్లిదండ్రుల కివ్వకుండా తటస్థముగా యుండును. వివాహమైన తరువాత పండుగ వచ్చినచో భార్యకే చీరలు గొనును. తల్లివిషయంలో తటస్థముగా యుండును. ఇతడే **తటస్థపుత్రుడు.** లేక ఉదాసీనపుత్రుడు యని పిలువబడుచున్నాడు.

విదురుడు చెప్పుచున్నాడు: "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! బాగా ఆలోచింపుము. దుర్యోధనుడు భగవానుని ద్వేషించుచున్నాడు. అతనివలన పుత్రభావమును విడనాడుము. దుర్యోధనుడు భగవానుని ద్వేషించుచున్నాడు. అతనివలన నీ మనస్సు కూడా పాడగుచున్నది. నీ వైభవము నశించుచున్నది. వంశ గౌరవము కృశించుచున్నది. అశుభకరుడగు ఈ దుర్యోధనుని విడువుము.

తే॥ ఒకనికై యిట్లు కులమెల్ల నుక్కడంప నెత్తికొనజూచె దిది నీతి యే నృపాల
విసుము నామాట నీ సుయోధనుని విడిచి కులము రాజ్యంబు దేజంబు నిలుపవయ్య!

"ధృతరాష్ట్రా! ధర్మరాజు సుగుణవంతుడు. సౌశీల్యము గలవాడు. సహృదయుడు. వంశగౌరవమును వృద్ధిచేయువాడు. త్రిలోకాధిపత్యమును పొందదగినవాడు. నీవు అభిలషింప దగినవాడు. ధర్మాత్ముడు. మీరెన్ని విధములుగ వారిని హింసించినను అతడు సహించెను. రాజా! రోగముల వాతబడినవానికి సుఖముండునా? దుర్యోధన, దుశ్శాసన, శకుని, కర్ణాదులతో గూడియున్న నీకు శాంతి మిగులునా?

దుర్యోధనే సౌబలే చ కర్ణే దుఃశాసనే తథా
ఏతే ష్వైశ్వర్య మాధాయ కథం త్వం భూతి మిచ్ఛసి

"రాజా! నీవు దుర్యోధనునకు, శకునికి, కర్ణునకు, దుశ్శాసనునకు వశమైతివి. ఇక నీకు శుభమెలా కలుగును?" యని వ్యాసభారతము.

"రాజా! నీకు హాయినొసగు పాండవులను దూరము చేసికొంటివి. నిద్రను భగ్నము చేయు దరిద్రమును దగ్గర జేర్చుకొంటివి. స్త్రీ, జూదగాడు, బాలుడు చెప్పిన మాటల నెవ్వరాలకింతురో అట్టివారు, ఱాళ్ళతో తయారైన నావ నదిలో మునుగునట్లు నశించి పోవుదురు. నా మాట వినుము. మంచివారైన జ్ఞాతులను పోగొట్టుకొనుట వైభవమును పోగొట్టుకొనుటయే కాగలదు" యని పలికి రీతిని సరిజేయు ప్రయత్నములో నీతిని గూర్చి ప్రవచించెను. దీనినే **"విదురనీతి"** యని మహాభారతము - ఉద్యోగపర్వమున తెలిపియున్నారు.

"విదురనీతి" యనెడి ఈ అమూల్య విషయము ఎనిమిది అధ్యాయములలోను, ఐదువందల తొంభైఆరు శ్లోకములలోను మహాభారతమున ఉద్యోగపర్వమునందు శోభించుచున్నది. భాగవతము నందు దీని ప్రసక్తి మాత్రమే గలదు. మీలో ఆసక్తిని అణచలేక, అలాగని గ్రంథమును విస్తరించే ధైర్యము చాలక, మెచ్చి తృప్తి చెందేందుకు, వచ్చి నడచేందుకు మచ్చుకగా కొన్ని నీతి వాక్యాలను మీ ముందుంచుతాను. కొద్దికాలములోనే "విదురనీతి" పై సమగ్రవ్యాఖ్యానము నందించగలను. శ్లోక, తాత్పర్య, వ్యాఖ్యతో మీ ముందుంచగలను.

విదురనీతి

ప్రథమాధ్యాయము :-

చక్కనివాక్కులు గలవాడు, తర్కమెరిగినవాడు, సమయస్ఫూర్తిగలవాడు, అవసరమైనచోట శాస్త్రమును చెప్పగలవాడు, విషయమును త్వరగా నెరుగువాడు, మేలు చేయువాడు, కీడుచేయనివాడు పండితు డనబడును.

శాస్త్రజ్ఞానము లేక పలవరించువాడు, గాలిమేడలు కట్టువాడు, అధర్మపనులలో ఆభరణములను కొనువాడు, తన పనిని వదలుకొని లోకవ్యవహారమున మెప్పుకై చరించువాడు, సదా సంశయములు గలవాడు, తొందరపనులను ఆలస్యముగా చేయువాడు,

పిలువకనే పోవువాడు, అడుగకపోయినను చెప్పువాడు, తన తప్పును ఇతరులపై మోపువాడు మూఢు డనబడును.

రుచిగల పదార్థములను ఒక్కడే తినరాదు. బాటలో ఒంటరిగా వెళ్ళరాదు. అందరు నిద్రించునపుడు ఒక్కడు మేల్కొనరాదు. ముఖ్య విషయముల నొక్కడే ఆలోచింపరాదు.

ఈ ప్రపంచమున ఇద్దరే అధములు గలరు. కార్యశూన్యుడైన గృహస్థుడు. సర్వకార్యారతుడైన సన్యాసి. అలాగే ఇరువురు దుఃఖభాగులు గలరు. వారెవరనగా శత్రువులను మిగిల్చిన రాజు. ఇంటి నొదలిపెట్టని పండితుడు.

ఏమరిపాటుగల వానివలన దొంగలు బ్రతుకుచుందురు. రోగులవలన వైద్యులు జీవించుచుందురు. కాముకుల వలన వేశ్యలు మనగలుగుదురు. యజ్ఞము చేయువారి వలన ఋత్విక్కులు వసించుచుందురు. పేచీలున్నచోట న్యాయాధిపతులు రాణించు చుందురు. మూర్ఖులవలన పండితులు తిండారగించు చుందురు. ఆ యారుగురి వలన ఈ యారుగురు బ్రతుకుచున్నారు.

"పదుగురాడు మాట పాడియై ధర జెల్లు" యని మనము వినియున్నాము. "పదుగురాడుమాట పనికిరాదు" యని విదురనీతిలో తెలియును. ఆ పదుగురెవరో వినండి. 1. మత్తుడు, 2. ప్రమత్తుడు, 3. ఉన్మత్తుడు, 4. అలసిపోయినవాడు, 5. క్రుద్ధుడు, 6. ఆకలితో యున్నవాడు, 7. తొందరపాటువాడు, 8. అత్యాశాపరుడు, 9. భయపడువాడు, 10. కాముకుడు.

ఏకయా ద్వే వినిశ్చిత్య త్రీం శ్చతుర్భి ర్వశే కురు
పఞ్చ జిత్వా విదిత్వాషట్ సప్త హిత్వా సుఖీ భవ

"ఒకదానిచే రెంటిని నిర్ణయించి, మూటిని నాల్గింటితో వశపరచుకొనుము. అయిదింటిని జయించి, ఆరింటిని తెలిసికొని ఏడింటిని త్యజించి సుఖింపుము" అని విదురుడనెను. ఎంతచక్కని శ్లోకమో చూసితిరా! దీనిలోని అంతర్భావమును గ్రహించెదము.

ఒకటైన బుద్ధిచేత నిత్యానిత్యములను రెండింటిని నిర్ణయించాలి. సాధన చతుష్టయమనెడి నాల్గింటిచేత కామక్రోధ లోభము లనెడి మూడింటిని వశపరచుకొనవలెను. పంచేంద్రియములనే అయిదింటిని జయించి, మోసపుచ్చెడి అరిషడ్వర్గము లనెడి ఆరింటిని కనిపెట్టి, సప్తవ్యసనములనెడి ఏడింటిని విడచి సుఖింపవలెనని భావము.

ద్వితీయాధ్యాయము :-

పాపుల సాంగత్యమువలన పాపము చేయనివారు గూడ శిక్షింపబడుచుందురు. ఎండిన వాటితో చేరుటవలన తడిసినవి గూడ కాలిపోవుచున్నవి. కావున పాపము చేయువారి సంపర్కము మంచిదికాదు.

తినుటకు వీలుగా నుండాలి. తినుటకు యోగ్యముగా యుండాలి. తినిన పిదప చక్కగా జీర్ణము కావాలి. జీర్ణమైన పిదప చక్కగా దేహమున కుపకరించాలి. అట్టి ఆహారమునే భుజించాలి.

చూపుతో, మనసుతో, మాటతో, కర్మతో లోకము నెవడు ఆకర్షించునో వాని
లోకము ప్రసన్నముగా చూచును. ఎన్నటికి ఫలితము నివ్వని కార్యములను మొదలిడరాదు.

యథా మధు సమాదత్తే రక్షన్ పుష్పాణి షట్పదః
తద్వదర్థా న్మనుష్యేభ్య ఆదద్యా దవిహింసయా

"పూలు కందకుండా తుమ్మెద తేనెను గ్రహించునట్లు ప్రభువు ప్రజలను
నొప్పించక వారినుండి ధనమును గ్రహించవలెను" అని విదురుడనెను.

తృతీయాధ్యాయము :-

దీపముచేత చీకటిలో యున్న వస్తువు తెలియును. నడవడిక చేత ధర్మము
తెలియును. వ్యవహారముచేత మంచితనము తెలియును. శూరుడైనవాడు భయము
లేర్పడినపుడు తెలియును. ధీరుడు కష్టములలో తెలియును. మిత్రులెవరో, శత్రువులెవరో
ఆపదలలో తెలియుదురు.

మంచి పనులు చేయుటవలన సంపద కలుగును. నేర్పువలన సంపద వృద్ధి
చెందును. సామర్థ్యము వలన కుదుట పడును. మిడిసి పడనిచో నిలువగలుగును.

రాత్రి సుఖముగా నిద్రించుటకు తగిన స్థితిని పగటియందే తయారుచేసుకోవలె.
వర్షాకాలమున హాయిగా జీవించు యత్నమును తక్కిన యెనిమిది మాసములలో
చేయవలెను. వృద్ధాప్యమున సుఖించుటకు బాల్యముననే యత్నింపవలెను. మరణానంతరము
సుఖించుటకు జీవితమంతయు కృషిచేయవలెను.

జరారూపం హరతి హి ధైర్యమాశా మృత్యుః ప్రాణాన్ ధర్మచర్యా మసూయా
క్రోధః శ్రియం శీల మనార్యసేవా హ్రియం కామః సర్వమే నాభిమానః

"ముసలితనము రూపమును చెరచును. ఆశ ధైర్యమును పోగొట్టును. మృత్యువు
ప్రాణములను హరించును. అసూయ ధర్మాచరణమును వక్రింపజేయును. క్రోధము
సంపదను నశింపజేయును. నీచులసేవ శీలమును పాడుచేయును. కామము లజ్జను
తొలగించును. అభిమానము సమస్తమును ధ్వంసమొనర్చును" అని విదురుడనెను.

చతుర్థాధ్యాయము :-

మానవుడు తనను నిందించువారిని తిరిగి నిందించనిచో ఆ నిందలు నిందించినవానినే
దహించి వేయును. అదియును గాక నిందించినవాని పుణ్యము సహించినవానిని చేరును.

రథము చిన్నదైనను పెద్దబరువును మోయగలుగును. పెద్దవియైన వృక్షములు ఆ
విధముగా మోయలేవు. శ్రేష్ఠులైనవారు ఎంతటి బరువునైనను మోయ గలుగుదురు.
ఇతరులు ఉన్నతులుగా గోచరించినను భారమును మోయలేరు.

సంతాపము వలన రూపము చెడును. బలము తగ్గును. జ్ఞానము క్షీణించును.
రోగము వృద్ధి చెందును. రాగోరినది రాదు. శరీరము దహింపబడును. శత్రువులు
ఆనందింతురు. కనుక శోకించుట తగదు.

చలచిత్త మనాత్మాన మిన్ద్రియాణాం వశానుగమ్
అర్థాః సమభివర్తన్తే హంసాః శుష్కం సరో యథా॥

"చిత్తము చలించువానిని, జ్ఞానము లేనివానిని, ఇంద్రియములకు వశమైన వానిని-
సంపదలు, ఎండిన సరస్సును హంసలు చేరనట్లు, చేరకుండును" అని విదురుడనెను.

పంచమాధ్యాయము :-

మనిషి వంద సంవత్సరములు జీవించునని వేదములు పలుకుచున్నవి. మరి
మానవుడు అంతకాలము ఎందులకు జీవింపలేకున్నాడు? ఏ కారణములో అతనిని
మధ్యలో చంపుతున్నవి. అవి ఏవనగా! 1. గర్వము, 2. అతిగా వాగుట, 3. పాపాచరణము,
4. క్రోధము, 5. తనసుఖమునే చూచుకొనుట, 6. నమ్మినవారిని మోసపుచ్చుట. ఈ
ఆరును పదునైన కత్తులై ఆయువును ముక్కలు చేయుచున్నవి.

కొందరు దుష్టులు కలిసి చేసిన ఆలోచనను వెంటనే తిరస్కరింపరాదు. మీపై నాకు
నమ్మకము లేదు యని పలుకరాదు. ఏదో కారణము చెప్పి తప్పించుకొనవలెను.

మహతే యోఽపకారాయ నరస్య ప్రభవే న్నరః
తేన వైరం సమాసజ్య దూరస్థోఽస్మీతి నాశ్వసేత్

"గొప్పకీడు చేయు మనుజునిలో శత్రుత్వము పెట్టుకొని, అతడు దూరముగా
యున్నాడని ధీమాగా యుండరాదు" యని విదురుడు పలికెను.

షష్ఠాధ్యాయము :-

తనయందు దోషములనుంచుకొని, నిర్దోషులైన తనవారిని బాధించు మనుజుడు
పామున్న ఇంటిలో ఉండువానివలె నిద్రలేక, శాంతిలేక యుండును.

నమ్మదగనివానిని నమ్మరాదు. నమ్మదగినవానిని గూడ హద్దుమీరి నమ్మరాదు.
నమ్మకము వలన జనించు భయము వ్రేళ్ళను గూడ త్రెంచును.

పెద్దలు అరుదెంచునపుడు యువకుని ప్రాణములు పైకిలేచును. అతని కెదురేగి
నమస్కరించుటవలన తిరిగి యువకుడు ప్రాణములను పొందును.

పూజనీయా మహాభాగాః పుణ్యాశ్చ గృహదీప్తయః
స్త్రియః శ్రియో గృహస్యోక్తా స్తస్మా ద్రక్ష్యా విశేషతః

"స్త్రీలు పూజార్హులు. గొప్ప వైభవోపేతులు. పుణ్యవతులు. ఇంటికి దీపము
వంటివారు. ఇంటిలోని లక్ష్మీస్వరూపిణులు. వారిని శ్రద్ధతో కాపాడవలెను" అని విదురు
డనెను.

సప్తమాధ్యాయము :-

గొప్ప ప్రజ్ఞావంతులు బోధించు విషయము గూడ ఒక్కొక్కసారి నిష్ఫలమగుచుండును.
ఎందులకనగా బోధించు విషయమును శ్రోత గ్రహింపలేకపోవుట, గ్రహించినను
ఆచరింపకుండుట.

వినయము చెడ్డపేరును తొలగించును. పరాక్రమము చెడును నిర్మూలించును. సహనము క్రోధమును చంపును. ఆచారము చెడు నడవడిని పోగొట్టును.

ఒక్క మాటలో చెప్పవలె నన్నచో తనకు విరుద్ధమైన దానిని పరులకు చేయకుండుటయే ధర్మము. తోచినట్లు ప్రవర్తించుట అధర్మము.

సహస్రిణోఽ పి జీవన్తి జీవన్తి శతిన స్తదా ధృతరాష్ట్ర విముఞ్చేచ్ఛాం న కథఞ్చిన్న జీవ్యతే

"వేలకొలది ధనమున్నవారు జీవించుచున్నారు. వందలున్నవారు బ్రతుకుచున్నారు. ధృతరాష్ట్రా! సంపదపై ఆశను వీడుము. ఏ విధముగ నైనను బ్రతుక వచ్చును" అని విదురుడు పలికెను.

అష్టమాధ్యాయము :-

కట్టెలతో అగ్ని శాంతించదు. నదులతో సముద్రము నిండదు. జీవులతో యముడు తృప్తిని బొందడు. పురుషులతో కులట సంతృప్తి పడదు.

కాయలు, పండ్లు లేని చెట్లను పక్షులు వదలి వెళ్ళునట్లు, మృతుడైన వాని దేహమును బంధుమిత్రాదులు త్యజింతురు. పోయినవాని సంపద నెవరో అనుభవింతురు. దేహధాతువులను పక్షులు, అగ్ని తినివేయును.

జీవుడు ఒక నదిలాంటివాడు. పుణ్యమే అందులోని జలము. సత్యరూపమైన బ్రహ్మమునుండి జీవుడనే జీవనది పుట్టినది. ధీర స్వభావమే దాని తీరము. కరుణయే కెరటము. అందు జలకమాడిన పుణ్యజీవి పవిత్రుడగును.

సుఖార్థినః కుతో విద్యా నాస్తి విద్యార్థినః సుఖమ్
సుఖార్థీ వా త్యజే ద్విద్యాం విద్యార్థీ వా త్యజేత్ సుఖమ్॥

"సుఖము గోరు వానికి విద్య ఎక్కడిది? విద్యగోరువానికి సుఖము లేదు. సుఖమును కోరినచో విద్యను త్యజింపవలెను. విద్యను గోరినచో సుఖమును విడనాడవలెను" అని విదురుడనెను.

ఈ విధముగా అనేకములైన నీతులను విదురుడు ధృతరాష్ట్రునకు బోధించెను. బోధ యొక్క ఫలము ఎప్పుడు తెలియును? శ్రోత ఆచరించినపుడే తెలియును. మరి ఈ బోధవలన ధృతరాష్ట్రునిలో మార్పు వచ్చెనా? రాలేదనియే చెప్పాలి. మార్పు రానిచో బోధ వ్యర్థమే గదా? యనెడి సందేహము కలుగవచ్చును. ఈ సందేహము సరియైనది గావేరదు. ఎక్కడో విత్తనము ఒకటి మొలకెత్త లేదని వర్షమును నిరుపయోగముగ వర్ణింతుమా? రోగి మరణించినాడని వైద్యుని, ఔషధమును నిష్ప్రయోజనముగ నిరాకరింతుమా? ఒక్కడు బోధను వినవచ్చును. ఆచరింపవచ్చును. ఆచరింపక పోవచ్చును. అది ఒక్కరి కొరకు గాదు. సర్వులకొరకే బోధ సమర్పింపబడును. సంస్కారహీనులు బోధను విస్మరించి బాధలను వరింతురు. మహాత్ముడైన విదురుని పలుకుల నాలకించిన దురాత్ముడగు ధృతరాష్ట్రు డేమనెనో చూడండి.

"విదురుడా! నీవు సదా ఇలాగే నాకు బోధించుచున్నావు. కానీ దుర్యోధనుని తలచిన వెంటనే నా బుద్ధి మారిపోవుచున్నది. అదృష్టము నెవ్వరూ మార్చలేరు. పురుష ప్రయత్నము వ్యర్థమనియే నా అభిప్రాయము. ఏది ఏమైనను నేను దుర్యోధనుని వదలలేను" యని ధృతరాష్ట్రుడనెను. అంధత్వము దోషము కాదు. అజ్ఞానమే దోషము.

తే॥ నీవు చెప్పిన మాటలు నిర్మలములు నిపుణ సమ్మతములు రాజనీతి మార్గ
బోధకంబులు నైనను బుత్రు విడువ నోప "ధర్మోజయతి" యని యుండువాడ!

యని తిక్కన సోమయాజి భారతము.

విదురుని మాటల నాలకించిన దుర్యోధనుడు క్రుద్ధుడాయెను. విదురుని తీవ్రమైన పదములతో నిందించెను.

"విదురా! నీవు దుర్మతివి. దాసీ పుత్రుడవు. నీ సలహా లిక్కడ అసంగతములు. ఎవరి తిండి తిని బలిసితివో వారి శత్రువులకు హితము చేయుచుంటివి. ఈ దుష్టుని వధింపక నగరమునుండి వెడలగొట్టుడు" యని భటులను దుర్యోధనుడు యాజ్ఞాపించెను.

క॥ దాసీపుత్రుని మీర లుదాసీనుం జేయ కిటకు దగునే పిలువగా
నాసీనుండై ప్రేలెడు గాసిలి చెడిపోవ వెడలగా నడువు డికన్

కర్ణశూలములైన దుర్యోధనుని దుష్టవాక్కుల నాలకించియు విదురుడు సహించి యుండెను. తాను చెప్పిన నీతిని ఆచరించి చూపెను. తానాచరించినపుడే తన సందేశములు ఇతరులకు ఆదర్శ మవుతాయి.

విదురుడు అసమాన శక్తిమంతుడు. దృష్టిని సారించి దుర్యోధనుని దహింప చేయగలడు. కానీ క్షమాగుణము విశిష్టమని గుర్తెరిగి యుండుటచే సుయోధనుని క్షమించెను. బాధలను భరించు నేర్పు గలవాడు భగవానుడే యగును.

విదురుడు ఆలోచించెను. తనను నిందించుటలో దుర్యోధనుడు నిమిత్తమాత్రు డనియు, ఈ కౌరవ దుస్సంగమును త్యజింపుమని శ్రీకృష్ణుడే అలా పలికించినా డనియు భావించెను. ధనుర్బాణములను అచ్చటనే విడచి వెళ్ళిపోయెను. ఆదర్శజీవికి ఆయుధము అవసరము లేదు.

స నిర్గతః కౌరవ పుణ్యలబ్ధో గజాహ్వయా తీర్థపదః పదాని

"కౌరవుల పుణ్యముగా లభించిన విదురుడు హస్తినాపురమును వీడి తీర్థాటనమునకు వెళ్ళెను."

విదురుడు వెడలిపోయెను. వాస్తవానికి వెళ్ళింది విదురుడు గాదు. కౌరవుల పుణ్యము. మనుజులు తాము చేసికొనిన పుణ్యము వలన మహాత్ముల సహచర్య భాగ్యమును పొందుదురు. పుణ్యము క్షీణింపగనే వారిని దూరము చేసికొందురు.

విభీషణుని వెడలగొట్టి రావణుడు మృతిచెందెను. విదురుని వెడలగొట్టి దుర్యోధనుడు పతనమయ్యెను. సత్పురుషుల నెవరు అవమానింతురో వారిని భగవానుడు కూడా

రక్షింపడు. మహాత్ముల యండ దొరికిన వారిని పరమాత్మయే కాపాడుచుండును. పాండవుల వెనుక నిలిచి వెలుగుతున్న సత్యమిదియే.

విదుర ఉద్ధవుల సమాగమము

విదురుడు ఒంటరిగ తీర్థాటన సాగించెను. పరిశుద్ధమైన జీవితమును గడుపుచు నిరాడంబరుడై చరింపసాగెను. ఎక్కువకాలము జపధ్యానాదుల యందు కాలము గడుపసాగెను. భారత వర్షములోని అనేక పుణ్యతీర్థములయందు చరించుచు విదురుడు ప్రభాస క్షేత్రమునకు వచ్చెను. వెదురునుండి జనించిన అగ్నిచే వెదురువన మంతయు దగ్ధమగునట్లు, ఒకరి నొకరు ద్వేషించుకొనుటచే తన బంధువులందరు హతులైనట్లు విదురుడు ప్రభాసక్షేత్రమున ఆలకించి, దు:ఖితుడయ్యెను. వెంటనే సరస్వతీ నదీతీరమున చేరెను.

సరస్వతి జ్ఞానస్వరూపము. కర్మలు బాధల నందించును. శోకము నందించును. శోకతప్తమైన హృదయమును జ్ఞానము శుద్ధిచేయును. విదురుడు అచ్చటనుండి యమునానదీ తీరమునకు వెడలెను. అచ్చట భాగవతోత్తముడగు ఉద్ధవుని దర్శించెను.

భక్త సమాగమము అమోఘము. పుణ్యాత్ములగు వారికి తీర్థాటన సమయమున భక్తుల సహచర్యము లభించును. ఉద్ధవుని జూచి తన్మయ మొందిన విదురుడు ఉద్ధవుని గాఢాలింగన మొనర్చుకొనెను. ఆ తరువాత శ్రీకృష్ణుని యొక్క, కృష్ణుని పరివారము యొక్క కుశలమును ప్రశ్నించెను.

తీర్థయాత్రలయందు నియమములను, వ్రతములను అనుష్ఠింపవలెను. లౌకిక సంసర్గము లేకుండా జాగ్రత్తపడవలెను. పుణ్యఫలవశమున భక్తులు లభించినచో వారికి నమస్కరించి భగవద్విషయములను ఆలకింపవలెను. భగవంతుని గూర్చియు, భగవద్బంధువులను గూర్చియు ప్రశ్నించి గ్రహింపవలెను. తీర్థయాత్రలు పూర్తిచేసికొని వచ్చు సమయానికి తీర్థరూపులై యుండాలి.

విదురుడు శ్రీకృష్ణుని గూర్చి ప్రశ్నించెను. భగవానుని విషయము ప్రస్తావింపబడగనే ఉద్ధవుడు పులకితుడయ్యెను. మారుపలకలేక పోయెను. ఉద్ధవుడు పరమ భాగవతోత్తముడు. కృష్ణగతచిత్తుడు. బాల్యమునుండియే చిత్తమును చిత్తచోరుడగు కృష్ణునకు అంకిత మొనర్చిన ధన్యాత్ముడు.

శ్రీశుకుడు చెప్పుచున్నాడు: "పరీక్షిన్మహారాజా! చిన్నతనము నుండియు ఉద్ధవుని మనస్సు పరమాత్మ యందే లగ్నమై యుండెను. భోజనాదుల యందు గూడ ధ్యాసయుండెడిది గాదు."

యః పంచహాయనో మాత్రా ప్రాతరాశాయ యాచితః
తన్నైచ్ఛద్రచయన్ యస్య సపర్యాం బాలలీలయా!

రాజా! ఐదేండ్ల ప్రాయమున ఆ ఉద్ధవుడు బాల్యక్రీడ ద్వారా శ్రీకృష్ణుని అర్చించుచుండెను. భోజన మారగించుటకు అతని తల్లి పిలుచుచుండినను అతడు వెళ్ళెడివాడు గాడు. భోజనము నందు ఉద్ధవునికి రుచి గోచరింపకుండెను."

బాల్యము నందు భగవంతుని గుర్తించువారు, అర్చించువారు పుణ్యాత్ములు. గోపబాలురు శ్రీకృష్ణుని సామాన్య బాలుడుగ భావించి ఆయనతో క్రీడించుచుండెడివారు. కానీ ఉద్ధవుడు భగవన్మహిమ నెరిగి యుండెను. శ్రీకృష్ణుడు ఆటలాడు సమయమున ఒంటరిగ లభించినచో వెంటనే ఆయన చరణకమలములను గట్టిగ పట్టుకొని "నాకు ముక్తి నెప్పుడు ప్రసాదించెదవు?ముకుందా!నన్నెప్పు డుద్ధరించెదవు " యని ప్రార్థించెడివాడు.

శ్రీకృష్ణుని అర్చించుచున్నట్లు క్రీడ నభినయించెడివాడు. ఆకలిని కూడా మరచెడివాడు. కొందరు భగవద్భజనలో మనస్సు లగ్నమగుటకు ఉపవాసములు చేయుచుందురు. కానీ భగవత్స్మరణలో ఆకలినే మరచియుండవలెను. ఇదియే నిజమైన ఉపవాసము. ఉద్ధవు డలా ఉపవసించెడివాడు.

అట్టి భాగవతోత్తముడైన ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణునియొక్క కుశలమును విదురుడు ప్రశ్నింపగనే ముకుంద పాదారవింద మకరంద సుధాంబోధిలో గ్రుంకులిడెను. గద్గదకంఠుడాయెను. బాష్పజలపూరిత లోచనుడయ్యెను. భగవత్ప్రేమలో నిమగ్నుడైన ఉద్ధవుని నేత్రములనుండి అశ్రువులు ప్రవహించుచుండెను. ప్రత్యుత్తర మీయలేక నిశ్శబ్దముగ నుండెను. ఉద్ధవుని పారవశ్యమును గాంచి విదురుడు సంతృప్తి చెందెను.

కొన్ని క్షణములు గడచిన పిదప ఉద్ధవుడు విదురుని గుర్తించెను. పొంగి పొరలుచున్న కన్నీటిని తుడుచుకొంటూ ఇలా పలికెను:

"విదురా! ఈ లోకము విచిత్రమైనది. పాల సముద్రమునుండి పుట్టిన చంద్రుని అచ్చటనే యుండిన చేపలు గుర్తించలేని విధముగ ఎల్లప్పుడు కలసియున్నను యాదవులు శ్రీకృష్ణుని తెలిసికొనలేకపోయిరి. మాయ నెవరు జయింపగలరు? శ్రీకృష్ణుని యాదవ శ్రేష్ఠుడుగా భావించిరేగాని జగద్రక్షకుడుగ గ్రహింపలేకపోయిరి. వారెంతటి యదృష్టహీనులో గదా?

"కృష్ణుడు మా బంధువు. యాదవుడు యని చెప్పుకొనుచుండుట నే నాలకించితిని. అంతియే గాదు. శిశుపాలాదులు క్రూరులై శ్రీకృష్ణుని నిందించుటను గూడ నాలకించితిని. విదురుడా! మాయను దాటుట అసాధ్యము. మన స్వామియగు శ్రీకృష్ణుడు ప్రేమను పంచెడి కార్యములో నిమగ్నుడై గోకులమున అనేకములైన దివ్యలీలలను ప్రదర్శించెను. హాస్య వినోదములను చూపెను. కానీ ఆ దివ్యప్రేమను వారు అర్థము చేసుకోలేకపోయిరి. గర్వితమతులై చరించిరి. ఈ స్థితిని గాంచిన యదుభూషణుడు వ్రజపురమును విడచి వెళ్ళెను. గోపికలు చెట్టును వీడిన పక్షులవలె విలపించిరి. భగవానుడు నిర్హేతుకమైన తన ప్రేమను సర్వులకు సమముగా పంచును. భక్తిద్వారా ఆ ప్రేమను వృద్ధిగావింపకుండినచో వారినుండి మరల గ్రహించును.

ప్రదర్శ్యాతప్త తపసా మవితృప్త దృశాం నృణామ్
ఆదాయాన్తర ధాద్యస్తు స్వబింబం లోక లోచనమ్

"విదురా! తపస్సు చేయనివారు, తృప్తిచెందని దృష్టిగలవారు నగు మనుజులకు శ్రీకృష్ణుడు తన మూర్తిని జూపెను. వారు గ్రహింపకపోవుటచే మఱల తానే తిరిగి గ్రహించి అంతర్హితుడయ్యెను.

"విదురా! అవ్యయుడగు శ్యామసుందరుని దివ్యలీలలు సామాన్యులకు అవగతము గానేరవు. ఆయన ప్రేమ సాగరుడు. అమృత స్వరూపుడు.

తాతాంబ కంసాదురు శంకితానాం ప్రసీదతం నోఽకృత నిష్కృతీనామ్

"జననీ జనకులారా! కంసునికి భయపడి నేను మిమ్ములను సేవింపలేకపోయితిని. నా అపరాధమును మన్నింపుడు. నన్ననుగ్రహింపుడు." యని శ్రీకృష్ణుడు దేవకీ వసుదేవులను ప్రార్థించెను. విదురా! చూచితివా! శ్రీకృష్ణుని ప్రేమ అనంతమైనది.

"విదురా! కంసవధానంతరము శ్రీకృష్ణుడు ఉగ్రసేనుని సమీపించి, ఆయనకు చేతులు జోడించి నమస్కరించుచు, "దేవా! ఈ రాజ్యభారమును వహింపుము" యని భృత్యుని వలె విన్నవించుకొనెను. ఆ దృశ్యమును గాంచిన మేము మిక్కిలి వ్యథ చెందితిమి.

"విదురుడా! విషమొసగిన రాక్షసియగు పూతనకు అమృతత్వమును ప్రసాదించిన మన స్వామిని ఏమని పొగడెదను? నేను ఆ రాక్షసులకు గూడ నమస్కారము లర్పించుచుందును. భగవానుని దర్శించిన రాక్షసులు గూడ పుణ్యాత్ములనియే నా భావము.

"మన స్వామియగు శ్రీకృష్ణుడు పదునొకండు వత్సరములు వ్రజభూమిలో తన దివ్యలీలలను ప్రదర్శించెను. ఒకప్పుడు సామాన్య బాలునివలె రోదించును. మరియొకప్పుడు ఆనందముగా నవ్వును. దివ్యమైన తన వేణుగానముతో యావత్ప్రపంచమును మోహింపజేయును.

"విదురా! పరమేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుడు సర్వులలో తానొకడై చరించుచుండెను. ఆ దివ్యాత్ముని కొద్దిమంది మాత్రమే గ్రహింపగలిగిరి. మాయా మోహితులైనవారు హతులగు సమయ మాసన్నమాయెను. శరణాగతులగు భక్తుల నుద్ధరించు భగవానుడు గర్వితులైన తనవారిని సంహరింప దలచెను. సరస్వతీ నదీతీరమును సమీపించెను. జలము నాచమించెను. ఒక చెట్టుక్రింద కూర్చొనెను. "ఉద్ధవా! నీవు బదరికాశ్రమమునకు వెళ్ళుము" అని నాతో పలికెను.

"విదురా! పరమాత్మ యొక్క అభిప్రాయమును ఆయన కృపచే గ్రహింపగలిగితిని. అందుచేత బదరికాశ్రమమునకు వెడలక ఆయన పాదపద్మములను వదలక యుంటిని.

"విదురా! అది చిన్న అశ్వత్థవృక్షము. స్వామి దాని నానుకొని కూర్చుండి యుండెను. ఆయన యెడమ తొడపై కుడికాలు నుంచుకొని యుండెను. ఆనందముగ గన్పట్టుచుండెను.

శ్యామవర్ణుడై, ప్రశాంతారుణలోచనుడై, చతుర్భుజుడై, పీతాంబరధారియై నేత్రపర్వము నొసగూర్చిన శ్రీకృష్ణుని దర్శించి ధన్యుడనైతిని.

మ॥ కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాటగ, గంటి నాశ్రిత రక్షకుం
గంటి యోగి జనంబు డెందము గంటి జుట్టము గంటి ము
క్కంటికిం గనరాని యొక్కటి గంటి దామరకంటి జే
కొంటి ముక్తి నిధానముం దలకొంటి సౌఖ్యము లందగన్

"విదురా! ఇంతలో పరమభాగవతోత్తముడు, వ్యాసుని మిత్రుడునగు మైత్రేయ మహాముని అచ్చటికి అరుదెంచెను. పరమాత్మకు భక్తితో నమస్కరించెను. ఆనంద భక్తి భావము లుప్పొంగ నవనత శిరముతో వినమ్రుడై నిలబడెను. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు నా అలసటను పోగొట్టుటకై, అనురాగ హాస్యములను మేళవించి అమృతవచనముల నందించెను" యనెను.

భగవానుడు చెప్పుచున్నాడు: "ఉద్ధవా! అనేక జన్మలలో నన్ను బొందుటకు నీవు సాధన చేసితివి. ఈ జన్మమున దానిని సాధించుకొంటివి. ఇదియే నీ చివరి జన్మ కాగలదు. నా కృప నీకు పూర్ణముగా లభించినది" యనెను.

"విదురా! పరమాత్మ యొక్క ఈ ప్రేమవచనముల నాలకించి తన్మయుడనైతిని. నా కంఠము మూగబోయెను. నేను భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుని ఈ విధముగా ప్రార్థించితిని.

కోన్వీశతే పాద సరోజ భాజాం సుదుర్లభోఽర్థేషు చతుర్ష్వపీహ
తథాపి నాహం ప్రవృణోమి భూమన్ భవత్పాదాంభోజ నిషేవణోత్సుకః

"భగవాన్! నీ పాదపద్మముల యందు చిత్తము లగ్నమైన వారికి ఏ ప్రయోజనము లభింపకుండును? అయినను నాకు ఏ ప్రయోజనములు అవసరము లేదు. నీ చరణ కమల సేవనమే నాకు తృప్తి నొసగును యని పలికితిని.

"విదురుడా! నేను పరమాత్మను ఒక్క వరమును గోరితిని. నాకు అర్హత యున్నచో భాగవత ధర్మమును బోధింపుమని ప్రార్థించితిని. పద్మలోచనుడగు పరమాత్మ నాకు పరతత్త్వమును బోధించెను. దానిని మననము చేసికొనుచు పరమాత్మ యాజ్ఞ ననుసరించి బదరికాశ్రమమునకు వెళ్ళుచూ, మార్గమధ్యమున శ్రీకృష్ణుడు చరించిన ఈ పుణ్య భూమిని దర్శించుటకు వచ్చి, ఇచ్చట పుణ్యవశమున నిన్ను గాంచ గల్గితిని.

సోఽహం తద్దర్శ నాహ్లాద వియోగార్తి యుతః ప్రభో
గమిష్యే దయితం తస్య బదర్యాశ్రమ మండలమ్

"విదురా! నేను మిశ్రమ భావాలతో కదలిపోవు చున్నాను. భగవానుని దర్శనము వలన నాకెంతో ఆనందము కలిగెను. అలాగే వియోగము వలన తీవ్రమైన దుఃఖము కలిగెను. మహాత్మా! పరమాత్మకు ప్రియమైన బదరికాశ్రమమునకు నేను వెడలుచున్నాను" యని ఉద్ధవుడు పలికెను.

శ్రీకృష్ణుని అవతార సమాప్తి విషయమును తెలిసి విదురుడు అమితముగా దుఃఖించెను. ఉద్ధవుని వంటి పుణ్యము లేనందున పరమాత్మ దర్శనమునకు, బోధకు నోచుకొనుట జరుగలేదని వ్యథచెందెను. ఉద్ధవునితో ఇలా పలికెను:

"మహాత్మా! ఉద్ధవా! నీవు పుణ్యాత్ముడవు. ధన్యుడవు. భగవత్కృప నీపై అపారముగ వర్షించినది. మీరు భగవద్భక్తులు. మేము మీ భృత్యులము. మా యందు దయయుంచి పరమాత్మ బోధించిన దివ్య జ్ఞానమును మాకు అనుగ్రహింపుము" యని విదురు డనెను.

"విదురా! నీవు సామాన్యుడవు గావు. నీకు మించిన భాగ్యవంతులు ఈ పుడమిలో లేరు. భగవానుడే నిన్ను తలచునంతటి ఘనుడవు. నీ జన్మ ధన్యమైనది" యని ఉద్ధవు డనెను.

"మహాత్మా! ఉద్ధవా! ఏమనుచుంటివి? పరమాత్మ నన్ను తలచెనా! ఈ కింకరుడు పరమాత్మ హృదిలో మెదిలెనా?" యని దుఃఖింపసాగెను.

"విదురా! భక్తులు భగవానుని స్మరించుచుందురు. కాని భగవానుడు భక్తులను స్మరించుట యనునది సాధారణ విషయము గాదు. నీవు మహాభక్తుడవు. అందుచేత పరమాత్మ అవతార లీలను సమాప్తి చేయు సమయాన నిన్ను దలచెను. విదురా! భగవానుడు నాకు తత్త్వోపదేశము చేయునపుడు మైత్రేయఋషి అరుదెంచెను. నీకు ఉపదేశము చేయుమని మైత్రేయమహర్షిని నా సమీపముననే భగవానుడు ఆదేశించినాడు. నీవు మైత్రేయుని సేవించి జ్ఞానమును బొందుము" యని పలికి మరునాటి ఉదయముననే ఉద్ధవుడు బదరికాశ్రమమునకు వెడలెను.

పరమాత్మ ప్రేమసాగరుడు. ఆయన ప్రేమకే లభించును. భగవంతుని కొరకు ఆచరించిన కర్మ లేవియును వృథాగావు. విదురుని భక్తి సఫలమాయెను. పరమాత్మ విదురుని గూర్చి ఆలోచించెను. విదురుని తరింపజేయుటకు మైత్రేయుని పనిముట్టుగా జేసికొనెను. భక్తితో పండ్లతొక్కను సమర్పించిన విదురుడు లీలా సమాప్తి సమయాన పరమాత్మ మదిలో కదిలాడసాగెను. భగవానుడు భక్తికి లొంగిపోవును.

ఆత్మానాం చ కురుశ్రేష్ఠ కృష్ణేన మనసేక్షితమ్
ధ్యాయన్ గతే భాగవతే రురోద ప్రేమవిహ్వలః

"పరీక్షిన్మహారాజా! వైకుంఠమునకు వెడలుచు తనను గూర్చి శ్రీకృష్ణుడు తలచుకొనెనని విదురుడు ఉద్ధవునిద్వారా వినెను. ఉద్ధవుడు వెడలగా ఆ విషయమును మరల మరల తలచుకొని వ్యథ చెందసాగెను.

"రాజా! విదురుడు మహాభక్తుడు. ఉద్ధవుడు పరమాత్మతో సమానుడు. వీరిద్దరి సమాగమము త్రివేణీ సంగమము కంటెను పవిత్రమైనది. తన స్వరూప జ్ఞానమును ఉద్ధవుడు పూర్ణంగా గ్రహించినట్లు పరమాత్మ తెలియజేసెను. అందుచేతనే తన జ్ఞానము మనుజులకు ప్రాప్తించుటకు అవతారమును చాలించిన పిదప గూడ ఉద్ధవు నొక్కడినే ఈ ప్రపంచమున విలిపెను.

నోద్ధవోఽ ణ్వపి మన్న్యూనో యద్గుణై ర్నాదితః ప్రభుః
అతో మద్వయునం లోకం గ్రాహయన్నిహ తిష్ఠతు

"నాకంటెను ఏ మాత్రము ఉద్ధవుడు తక్కువవాడు కాడు. అతనిని ఇంద్రియములు చలింప లేవు. విషయములు కదలింపలేవు. కనుక జనులకు జ్ఞానము నుపదేశించుటకు ఉద్ధవుడు ఈ ప్రపంచములో నుండుగాక!" యని పరమాత్మ సంకల్పించెనని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తునకి చెప్పెను.

విదురుడు మైత్రేయుని కలియుట

వినిర్మల హృదయుడగు విదురుడు గంగాతీరమున మైత్రేయ మహర్షిని దర్శించెను. నమస్కరించెను. అనుకూల సమయమున ఇలా ప్రశ్నించెను:

"మహాత్మా! సుఖప్రాప్తికై జనులు కర్మల నాచరించు చున్నారు. కానీ కర్మల వలన సుఖము చేరువగుట లేదు. దుఃఖము దూరమగుట లేదు. ఈ సృష్టిలో జీవుల స్వభావముల యందు, కర్మల యందు భేద మెలా ఏర్పడెను? ఈ సృష్టిలోని కార్యములను కొనసాగించుటకు పరమాత్మ అనేక లీలలను ప్రదర్శించెను. వీటి నన్నింటిని మాకు తెలుపుము;" యని విదురు డడిగెను.

మైత్రేయుడు చెప్పసాగెను: "విదురా! నీవు శ్రీకృష్ణుని దయకు నోచుకొనిన ధన్యాత్ముడవు. సర్వజీవులపై అనుగ్రహమును ప్రసరింపజేయుచు చక్కని ప్రశ్నల నడిగితివి. ఈ విషయము నీ కీర్తిని ఇనుమడింప జేయును. నీవు శ్రీకృష్ణునికి ప్రియభక్తుడవు. వైకుంఠమునకు వెడలు సమయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నీకు తత్త్వోప దేశమును చేయుమని నన్నాజ్ఞాపించెను. నీ జన్మ రహస్యమే అమోఘమైనది.

మాండవ్యశాపా ద్భగవాన్ ప్రజా సంయమనో యమః
భ్రాతుః క్షేత్రే భుజిష్యాయాం జాతః సత్యవతీ సుతాత్

"గతములో దండధరుడగు యముడవు నీవే. మాండవ్య మహర్షి శాపముచే వ్యాసుని వలన దాసీ పుత్రుడుగ జన్మించితివి" యనెను.

ఒకానొక సమయమున కొందరు చోరులు రాజుగారి ధనాగారము నుండి ధనము నపహరించి పారిపోవు చుండిరి. ఈ విషయమును భటులు కనిపెట్టిరి. వెంటనే వారు చోరులను వెంబడించి తరిమిరి. చోరులు పరుగిడ సాగిరి. కానీ వెంబడించు రాజభటులు సమీపమున కరుదెంచుటను గాంచి, మరో మార్గము తోచక అక్కడికి సమీపమున యున్న మాండవ్య మహర్షి ఆశ్రమమున ధనరాశులను పడవేసి వెళ్ళిరి. రాజభటులు ఆశ్రమంలో ధనరాశులను కనుగొనిరి. మాండవ్య మహర్షిని చోరుడుగా గుర్తించిరి. బంధించి రాజుగారి సమక్షమున నిలిపిరి.

మాండవ్య మహర్షియే చోరుడని గుర్తించిన ప్రభువు ఆ మహాత్మునికి మరణశిక్ష విధించెను. మహర్షిని వధించుటకు గొనిపోయిరి. ఎన్ని విధముల ప్రయత్నించినను మహర్షి

మరణింపకుండెను. నిరపరాధి నెవ్వరు శిక్షింప గలరు? రాజునకు సత్యము తెలిసెను. తన తప్పిదము తెలిసి వచ్చెను. మహాత్ముడైన మాండవ్య మహర్షి పాదములపైబడి క్షమాభిక్షవేడెను. రాజును క్షమించుటకు అంగీకరించిన మాండవ్య మహర్షి యమధర్మరాజును క్షమించుటకు అంగీకరించలేదు. చేయని నేరానికి వధ్యశిలపైకి ఎందులకు ఎక్కించితివి? యని యముని ప్రశ్నించెను.

భీతిచెందిన యమధర్మరాజు "నీవు శిశువుగా యున్నప్పుడు కీటకములను పట్టి బాధించితివి. అందులకు ఈ స్వల్పమైన శిక్ష విధింపబడినది" యనెను.

"శూన్య భావముతో పాపమొనరించిన శిశుచేష్టకు ఫలితమును స్వప్నమున కల్పించవలె నని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. కానీ నీవు జాగ్రదవస్థ యందే పాపఫలితము నొసంగితివి. అందుచేత నీవు దాసీ పుత్రుడవై జన్మించెదవు గాక!" యని మాండవ్యమహర్షి యముని శపించెను. ఈ కారణముగా యముడు విదురుడై జన్మించెను.

మాండవ్యమహర్షి శుభచరితుడు. అందుచేత దండధారియగు యమధర్మరాజునే దండించ గలిగెను. సత్యము బలీయమైనది. సత్యచరితులైన దివ్యాత్మల ఎదుట ఎవ్వరైనను తలవంచక తప్పదు. "నాలో ఏ పాపమున్నది?" అని మాండవ్య మహర్షి ధైర్యముగా యముని ప్రశ్నించెను.

విదురు డడిగిన ప్రశ్నలకు మైత్రేయుడు సమాధాన మొసగుటకు ప్రారంభించెను. సృష్టి విషయమును వివరించెను. ఏకమైన పరమాత్మ యందు భిన్నముగా తెలియు జగత్తుయొక్క కార్యమును విశదపరచెను.

పరమాత్మ అద్వయుడు. మాయ నాధారముగా గొని పరమాత్మ ఈ జగత్తును సృజించెను. పంచతన్మాత్రలు, త్రిగుణములు, పంచభూతములు, జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియములు, అంతఃకరణ చతుష్టయము, పంచీకరణము నొందిన పిదప ఏర్పడిన స్థూల జగత్తు, స్థూల దేహములు ఇత్యాదు లేర్పడిన క్రమమును మైత్రేయుడు విదురునకు తెలిపెను. కార్యకారణ రూపమగు మాయను గూర్చి వివరించి, అసద్రూపమైన మాయను విస్మరించి చైతన్యరూపుడగు పరమాత్మను తెలిసికొనుటయే జీవుల ప్రధాన కర్తవ్యమని తెలిపెను.

శరణాగతులైన వారు తాపోపశాంతికి పరమాత్మ చరణకమలములనే ఆశ్రయింప వలెను. శ్రీహరి చరణములు గంగాదేవికి ఉద్గమ స్థానములు. అట్టి పాదపద్మముల నాశ్రయించువారు ధన్యులగుదురు. "నేను - నాది" యనెడి అహంకార మమకారముల వలలో చిక్కినవారు పరమాత్మ అంతర్యామిగా యున్నను గ్రహింపలేకున్నారు.

యోగులు చిత్తమును నిరోధించి, సంకల్పములను అరికట్టి పరమాత్మను బొందుటకు ప్రయత్నించు చుందురు. ఇది చాలా శ్రమతో కూడిన విషయమై యున్నది. భక్తులైనవారు శ్రమ తెలియనివారై యుందురు. సదా పరమాత్మ చరణకమలముల నాశ్రయించి యున్నందున భ్రమ తొలగినవారై యుందురు. ఈ విధముగా పలికి శ్రీహరి దివ్యవైభవమును వివరించుటకు మైత్రేయు డుపక్రమించెను.

తథాపి కీర్తయామ్యఙ్గ యథామతి యథాశ్రుతమ్
కీర్తిం హరేః స్వాం సత్కర్తుం గిరమన్యాభిధాసతీమ్

"విదురా! గురుసన్నిధిలో నేను శ్రవణము చేసిన హరివైభవము నా బుద్ధి ఎంతవరకు నిలుపుకొన గలిగినదో అంతవరకు నీకు తెలిపెదను. పరమాత్మ కన్నను అన్యములగు విషయములను భాషించుట వలన నా పలుకులలో ఏర్పడిన మాలిన్యమును ఈ విధముగా తొలగించుకొందును" అని మైత్రేయు డనెను.

మైత్రేయుడు పుణ్యచరితుడు. పుణ్యశ్లోకుడైన పురాణపురుషుని దివ్యవైభవమును గురుసన్నిధిలో శ్రవణముచేయు భాగ్యమునకు నోచుకొనిన దివ్యాత్ముడు. హరికీర్తి అనిర్వచనీయ మైనది. అట్టి హరి వైభవమును వర్ణించు గురుదీప్తి అమోఘమైనది. వైభవోపేతుడైన గురుదేవుని దివ్య వచనములను హృదయము నందు నిక్షిప్త మొనరించు కొనుట పుణ్యాత్ములకే సాధ్యము.

గురుదేవుని ద్వారా గ్రహించిన జ్ఞానమును ఇతరులకు పంచే సదాచారము మహోన్నతమైనది. జ్ఞానదానము మహత్తరమైనది. మహోన్నతమైనది. జ్ఞానదానము చేయు మహితాత్ములు తమ కత్యంత ప్రియులని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు తెలిపియున్నారు.

నీరు ఎత్తయిన ప్రదేశములందు నిలువక పల్లపు ప్రాంతములకు ప్రవహించునట్లు, జ్ఞానము అహంకారుల మదిలో నిలువక వినమ్రులైన వినీతుల హృదయములలో ప్రతిష్ఠిత మగుచున్నది. మైత్రేయుని వినమ్రవచనములు అతని హృదయ సౌందర్యమునకు అద్దము పట్టినట్లున్నవి. తన వాక్కుల యందలి దోషములను నివారించు కొనుటకు శ్రీహరి వైభవమును కీర్తించుచున్నట్లు మైత్రేయుడు వినమ్రుడై పలుకుచున్నాడు.

ఉ॥ అన్యకథానులాపము లహర్నిశముం బఠియించి చాల మా
లిన్యము నాత్మశోభనవి లీనత నొందు మదీయ జిహ్వా సౌ
జన్యము తోడ గ్రోలు హరి సద్గుణ దివ్య కథామృతంబు స
న్మాన్య చరిత్రమై నెగడు మద్గురువాక్య పదంబు జెందగన్

దేహము నంటిన మాలిన్యమును జలము ద్వారా శుభ్రము చేయునట్లు పరమాత్మ కన్యములైన విషయములను పలుకుట వలన మలినమైన వాక్కులను హరికీర్తనము ద్వారా శుభ్రము చేసికొనవలెను. వాక్శుద్ధిలేనివారి పలుకులలో వాగ్దేవత నిలువదు. భక్తులైనవారు పరుషవాక్కులను పలుకరాదు. పొరపాటున అలా జరిగినచో వెంటనే భగవన్నామము నుచ్చరింపవలెను. సదా ఈ విధముగా వాక్కును పవిత్ర మొనరించుకొనుట భక్తుని ప్రధాన కర్తవ్యమై యుండవలెను. నిరంతరము హరినామ మాధుర్యము ననుభవించు జిహ్వకు అసలు మాలిన్యమే అంటదు యనునది గమనించదగిన రహస్యము. తామరాకును నీరంటనట్లు హరిభక్తులను పాపము లంటవు.

ఏకాన్తలాభం వచసో ను పుంసాం సుశ్లోక మౌలే ర్గుణ వాద మాహుః

"విదురుడా! పుణ్యశ్లోకుడైన భగవానుని వైభవమును కీర్తించుటయే మనుజుల వాక్కులకు ఉత్తమ లాభమును కలిగించును.

"విదురా! హరికీర్తనము వాక్కులకు ఉత్తమలాభమును కలిగించునట్లు, హరికథా శ్రవణము వీనులకు ఏకాంత ప్రయోజనమై యున్నది. భగవానుని మహిమను పూర్ణముగా గ్రహించుట ఎవ్వరికిని సాధ్యముగాదు.

క॥ హరిమహిమము(దన్నాభీ సరసిజ సంజాతు(డైన చతురాననుఁడుం
బరికించి యెఱు(గ(డన్న నితరమనుజుల(జెప్పనేల తత్త్వజ్ఞనిధీ॥

యని మైత్రేయుడు పలుకగా విని సంతసించిన విదురుడు తన సంశయములను నివృత్తి చేసుకొనుట కుపక్రమించి మైత్రేయుని ప్రశ్నించెను.

"మహాత్మా! మైత్రేయమహామునీ! భగవానుడు చిన్మాత్రుడు. అవికారుడు. నిర్గుణుడు. అట్టి పరమాత్మలో గుణములు, క్రియలు ఎట్లు కలిసినవి? ఈ జగత్తును పరమాత్మ ఎందులకు సృష్టించెను? క్రీడార్థమని కొందరు, లీలామయమని మరికొందరు చెప్పుచుందురు. బాలురు క్రీడింతురు. వారియందు క్రీడాభిలాషయుండును. మరి నిత్యతృప్తుడైన పరమాత్మలో క్రీడాభిలాష ఎలా పొసగును?

"జీవుడు జ్ఞానస్వరూపుడు. పరిశుద్ధమైన జీవునికి అజ్ఞానమేల అంటెను? పరమాత్మ అంతర్యామి యైనపుడు ఆనంద నివృత్తి ఏల సంభవించెను? దుఃఖప్రాప్తి ఎలా కలిగెను? సర్వజ్ఞుడైన మహామునీ! అవిద్యా ప్రభావముచే నా చిత్తము భిన్నమగుచున్నది. నా సంశయములను తొలగింపుము" అని విదురుడు ప్రార్థించుచూ ప్రశ్నించెను. ప్రశ్నించుచూ ప్రార్థించెను. మైత్రేయుడు సమాధాన మొసగెను. బంధము జీవునకు కల్పితమేగాని వాస్తవము గాదనెను.

యదర్థేన వినాముష్య పుంస ఆత్మ విపర్యయః
ప్రతీయత ఉపద్రష్టుః స్వశిరశ్ఛేద నాదికః

"విదురుడా! స్వప్నమున తన శిరము ఛేదింపబడినట్లు ఒకవ్యక్తి కల గనును. అది వాస్తవము గాక పోయినను వాస్తవమైనట్లు అతడు భ్రమించును. అలాగే పరిశుద్ధమైన జీవునకు బంధము మొదలైనవి లేకపోయినను ఉన్నట్లు గోచరించును.

స్వప్నద్రష్టకు స్వప్నములోని దృశ్యములు తనకంటెను అన్యముగా తెలియుచుండును. వాస్తవానికి మనస్సే ద్రష్టగను, దృశ్యముగను వ్యవహరించు చున్నది. స్వప్నజగత్తును సృష్టించినది, అనుభవించినది ఏదైనను అది మనస్సు కంటెను భిన్నము గానేరదు.

స్వప్నే స జీవ స్సుఖదుఃఖభోక్తా స్వమాయయా కల్పితజీవలోకే

"స్వప్నమునందు జీవుడు తన మాయచే కల్పింపబడిన ప్రపంచము నందు సుఖదుఃఖముల ననుభవించు చున్నాడు" యని కైవల్యోపనిషత్తు తెలిపినది.

స్వప్నము ననుభవించు వరకు స్వప్నము వాస్తవముగనే గన్పట్టును. జాగ్రదవస్థకు రాగానే స్వప్నము, స్వప్నగత బంధము రెండును అసత్యములే యని తెలియును. అలాగే మాయనుండి విడిపడిన జీవునకు ఈ ప్రపంచము మాయాకల్పితమని తెలియును. బంధము ఆరోపితమైనదిగా మిగిలిపోవును.

"విదురా! జలము నందు చంద్రుడు ప్రతిబింబించును. జలము చలించినపుడు చంద్రుడు కంపించునట్లు తెలియుచుండును. జలమున ప్రతిఫలించిన చంద్రుని ప్రతిబింబమునందు ఏ విధమైన కదలికలు లేకపోయినను ఉన్నట్లు తెలియుచుండును. అలాగే శుద్ధమైన జీవుని యందు శోకమోహాదులు లేకపోయినను ఉన్నట్లు తెలియుచున్నవి.

చ॥ లలిత విలోల నిర్మల జల ప్రతిబింబిత పూర్ణచంద్రమం
డలము దదంబు చాల నవిడంబన హేతువు నొందియున్ వియ
త్తలమున గంపమొంద నివిధంబున సర్వ శరీర ధర్మముల్
గలిగి రమించు నీశునకు గల్గగ నేరవు కర్మబంధముల్

"కంపనాదులు జలమునకు సంబంధించినవియే గాని చంద్రునికి సంబంధించినవి గావు. అలాగే అనాత్మ లక్షణములగు శోకమోహాదులు మాయాజనితమైన అంతఃకరణమునకు సంబంధించినవియే గాని ఆత్మకు సంబంధించినవి గావు. ఆవరణ దోషము చేత ప్రతిబింబ దర్శనములో భ్రాంతి తయారైనది. బింబదర్శనముచే జ్ఞానము కలుగుచున్నందున అజ్ఞానమంతరించి, శోక మదృశ్యమగుచున్నది.

"ఆకాశమున బింబరూపుడగు చంద్రుడొక్కడే గలడు. ఆ ఒక్కడే అనేకములైన జలాశయములలో ప్రతిబింబించినపుడు అనేకములుగ తెలియుచున్నాడు. ఇదియే ఉపాధి భేదము. చంద్రుడు వాస్తవానికి అద్వయుడైనను అనేక చంద్రులుగ తెలియునట్లు, ఆత్మ ఏకమైనను దేహములగు ఉపాధుల భేదము వలన అనేకములుగ తెలియుచున్నది.

ఏక ఏవహి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః
ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జల చంద్రవత్

"సర్వభూతముల యందును అనేకముగా తెలియు ఆత్మ వాస్తవానికి ఏకమే. అట్టి ఆత్మ నీటిలో ప్రతిబింబించిన చంద్రుని వలె ఏకమయ్యును అనేకములుగా తెలియుచున్నది" యని అమృత బిందూపనిషత్తు ప్రవచించినది.

"జీవునకు ఈ అజ్ఞానము తొలగవలెను. భక్తి యోగము నవలంబించుట చేత అవిద్య మెల్లమెల్లగ అంతరించు నని మైత్రేయుడు విదురునకు చెప్పెను. సర్వసాక్షియగు శ్రీకృష్ణుని యందు చిత్తము లగ్నమైనపుడు నిద్రించువానికి దుఃఖములు తెలియని విధముగా జీవుడు సర్వోపద్రవముల నుండి విడిపడి సుఖించు చున్నాడు.

మైత్రేయుని తత్త్వోపదేశము నాలకించిన విదురుడు తృప్తిచెందెను. తన సంతృప్తిని వెల్లడించుచు మైత్రేయునితో ఇలా పలికెను:

"మహాత్మా! నీ పవిత్ర వాక్కులనెడి ఖడ్గముచే నా సందేహములు ఛేదింపబడినవి. పరమాత్మ సర్వ స్వతంత్రుడని గ్రహించితిని. జీవుడు పరతంత్రుడని తెలిసికొంటిని. ఈ విషయమున సంశయము అనర్థము నొసంగునని గూడా గ్రహించితిని.

"మహామునీ! మాయామయమగు ఈ ప్రపంచము వాస్తవానికి లేనిదే యని పరోక్షముగా గ్రహించితిని. నీ పాదములను సేవించుట ద్వారా అద్దానిని అపరోక్షముగా మార్చుకొందును. తమలాంటి ఏకాంత భక్తుల పాదసేవనము శ్రీకృష్ణ సందర్శనాభిలాషను వృద్ధిచేయును. సంసార బంధములు నశించును. మహాత్మా! తత్త్వోపదేశము చేసి నన్ను కృతార్థుని జేసితివి. భగవానుని యొక్క దివ్య విభూతులను గూడా దయతో తెలియజేయుము. శ్రీకృష్ణుని తృప్తిపరచు మార్గములను కూడా తెలుపుము. ఎలా జీవించిన శ్రీకృష్ణుడు ప్రసన్నుడగునో విశదపరచుము" యని విదురుడు వినమ్రుడై పలుకగా సంతసించిన మైత్రేయుడు వివరించుట కుపక్రమించెను.

పుట్టించువాని పుట్టుక

"విదురా! పరమ పవిత్రమైన భాగవత పురాణమును నీకు బోధించుచున్నాను. అల్ప సుఖాభిలాషులై అధిక దుఃఖానుభవమునకు గురియగుచున్న అజ్ఞానుల అవిద్యానివృత్తికై ఈ భాగవతము చెప్పబడినది. ఈ భాగవత పురాణమును సంకర్షణ భగవానుడు సనత్కుమారునకు బోధించెను. సనత్కుమారుడు సాంఖ్యాయన ఋషికి వివరించెను. సాంఖ్యాయన ఋషి నా గురుదేవు డగు పరాశరమహర్షికి తెలిపెను. పరాశర మహర్షి నాకు అనుగ్రహించెను. అతి శ్రద్ధ గలవాడ వైనందున నేను నీకు చెప్పుచున్నాను" అని మైత్రేయుడు చెప్పసాగెను.

వేయి చతుర్యుగముల పర్యంతము జలమున శయనించియుండిన నారాయణుడు సృష్టి కార్యమునకై సర్వజీవుల సూక్ష్మ దేహములపై దృష్టిని సారించెను. ఈ సమస్త సూక్ష్మశరీర విశేషము పద్మాకారముగ రూపుదాల్చెను. అది సూర్యునివలె ప్రళయ జలమును ప్రకాశింప జేయుచుండెను. ఆ పద్మములోనికి విష్ణుమూర్తి ప్రవేశించెను. ఆయన ప్రవేశించిన ఆ పద్మమునుండి చతుర్ముఖ బ్రహ్మ ఆవిర్భవించెను. అతడిని స్వయంభువు యని విజ్ఞులు కీర్తింతురు.

పద్మకర్ణిక యందు ఆసీనుడై యున్న బ్రహ్మదేవునకు ఏమియు గన్పట్టకుండెను.అతడు ఆకాశము నలునైపుల మెడనుత్రిప్పి గాంచసాగెను. ఈ కారణము చేత వేదగర్భుడైన బ్రహ్మ చతుర్ముఖుడాయెను. ఎంత గాంచినను బ్రహ్మకేమియును తెలియకుండెను. తన తత్త్వము గాని, పద్మము యొక్క రహస్యముగాని అవగతము గాకుండెను.

"ఈ పద్మకర్ణికపై కూర్చొనియున్న నే నెవడను? ఈ కమలము జలము నందు నిరాధారముగా ఎలా నిలబడియున్నది? దీని కాధారమైన దేదియో పద్మము క్రింద

యుండవలెను" అని బ్రహ్మదేవుడు భావించెను. వెంటనే తామరతూడులోని సూక్ష్మ రంధ్రము ద్వారా ప్రళయపు నీటిలోనికి ప్రవేశించెను. నారాయణుని నాభీ ప్రదేశమునకు చేరుకొనెను. అయినను ఏమియును అర్థముగాక మిన్నకుండెను. ఈ అన్వేషణ నూరు దివ్యవర్షములు కొనసాగెను. అయినను అది ఏమిటో అంతుపట్ట లేదు. విఫల యత్నమును సాగించిన విధాత మెల్లగా మరల పద్మకర్ణిక పైకి వచ్చి ఆసీనుడై ధ్యానమగ్ను డయ్యెను.

బ్రహ్మదేవుడు నూరు వర్షములు తపమాచరించెను. పూర్వము ఎంత వెదికినను గోచరించని భగవానుడు ఇప్పుడు బ్రహ్మదేవుని హృదయమున శోభించి దర్శన మొసగెను. బ్రహ్మదేవుడు తన హృదయమున పరమాత్మను దర్శించెను.

మ॥ కనియెన్ నిశ్చలభక్తి యోగమహిమం గంజాత గర్భుండు శో
భన చారిత్రు జగత్పవిత్రు విలసత్పద్మాకళత్రున్ సుధా
శన ముఖ్య స్తుతిపాత్రు దానవచమూ జైత్రున్ దళత్పద్మనే
త్రు నవీనోజ్జ్వల నీలమేఘ నిభగాత్రుం బక్షిరాట్పత్రునిన్

బ్రహ్మదేవుడు బాహ్యమున ఎంత వెదికినను భగవానుడు గోచరింపకుండెను. భక్తియుతుడై, ధ్యాన మగ్నుడై అంతర్ముఖుడు కాగానే అంతర్యమున దర్శన మొసంగెను. ఆత్మానందము అంతర్యమున పొంద దగినదియే గాని బాహ్యమున లభించునది గాదు యనెడి విషయము సృష్ట్యారంభముననే ప్రబోధించబడెను. ప్రథమానుభవము సృష్టికర్తకే అందెను.

పుండరీకం తు తన్మధ్యే ఆకాశో దహరోఽస్తి తత్
స శివః సచ్చిదానందః సోఽన్వేష్టవ్యో ముముక్షుభిః

"హృదయ పద్మమున చిదాకాశము గలదు. అదియే శివ స్వరూపము. సచ్చిదానంద స్వరూపము. దానినే ముముక్షువులు వెదకవలెను" యని పంచ బ్రహ్మోపనిషత్తు తెలిపినది.

బ్రహ్మదేవుడు భగవానుని దర్శించెను. ప్రళయజలమున తామరతూడువలె శ్వేతవర్ణముతో విశాలమైన ఆదిశేషునిపై భగవానుడు శయనించి యుండెను. ఆదిశేషుని వేయిపడగలు ఛత్రమువలె ఆచ్ఛాదనమై యుండెను. ఆయన కిరీటము నందు పొదగబడియున్న రత్నముల కాంతిచే నలువైపుల చీకట్లు అదృశ్యమయ్యెను. ఆ మనోహరమూర్తి వర్ణించుటకు శక్యము గాక శోభించు చుండెను.

ఉ॥ హార కలాప పుష్ప నిచయంబుల జంచ దనర్ఘరత్న కే
యూర కరాంగుళీయక మహోజ్జ్వల బాహు సహస్రశాఖ
లొప్పారగ జూడనొప్పి భువనాత్మక లీల నదృష్టమూల వి
స్ఫారిత భోగివేష్టిత విభాసిత చందన భూరు హాకృతిన్

విధాత యగు బ్రహ్మదేవుడు తన దృష్టినిసారించెను. భగవానుని నాభియందున్న కమలము, జలము, ప్రళయ పవనములు, ఆకాశము తప్ప తనకు మరేమియు గోచరింపకుండెను. సృష్టి చేయుట యందు కోరికను కలిగిన బ్రహ్మదేవుడు భగవానుని స్తుతించెను.

"దేవా! శతవర్షములు ధ్యానించిన పిదప నాకు నీ దర్శన భాగ్యము ప్రాప్తించినది. ఈ గోచరించు జగత్తంతయు నీ కన్నను అన్యము గానేరదు. నీవు అద్వితీయుడవు. విశ్వాతీతుడవు. "ఉపాశ్రితోఽస్మి" నేను నిన్ను శరణుజొచ్చి యున్నాను.

"భువన మంగళ స్వరూపా! శుద్ధ భక్తి గలవారు నీ చరణ కమల సుగంధమును వేదమనెడి గాలిచే పొంది ఆనందించెదరు. నీ చరణ కమలములనే పరమ పురుషార్థముగా గ్రహింతురు. నీ పాదపద్మముల నాశ్రయించు వారిని ధన గృహ బంధువుల కారణముగ లభించు భయ, శోక, దైన్యాదులు బాధించవు. సర్వ శుభములను చేకూర్చి, సమస్త దుఃఖములను పోగొట్టెడి నీ గుణ కీర్తనాదుల యందు చిత్తమును లగ్నమొనర్చలేని దురదృష్టవంతులు విషయ వాసనా సుడిగుండములో పడి పరిభ్రమించు చుందురు.

"పరమపురుషా! నీవు భక్తప్రియుడవు. వారి యభీష్టములను తీర్చుటకు వారుపాసించు రూపములలో వారికి దర్శన మొసగుచుందువు.

నాతిప్రసీదతి తథోపచితోప చారై రా రాధితః సురగణై ర్హృది బద్ధకామైః

యత్సర్వ భూత దయయా సదలభ్య యైకో నానాజనే ష్వవహితః సుహృదన్తరాత్మా!

"భగవాన్! నీవు సర్వభూతముల యందు అంతర్యామివై యున్నావు. సర్వలోకైక బంధువుగా దెలియుచున్నావు. భక్తిలేని వారికి నీవు దుర్లభుడవు. భక్తులైన వారిపై దయజూపి ప్రసన్నుడవగుచున్నావు. కోరికలతో గూడియున్న దేవతలు నిన్ను ఎన్నివిధములుగ ఉపాసించినను నీవు వారికి లభించుట లేదు.

"భక్తవరదా! నీవే ఆత్మవు. పరమాత్మవు. సర్వులకు పరమాశ్రయుడవు. లీలావతారుడవు. పూర్వకల్పము ననుసరించి ప్రపంచమును సృష్టించు శక్తిని నాకు ప్రసాదింపుము. భగవంతా! సృష్టికార్య మొనర్చినను దానియందు అభిమానము కలుగకుండ నన్నాశీర్వదింపుము. జగత్తును విస్తరింపజేయు సమయమున నా వేదవాక్కుల యందు ఉచ్చారణ దోషములు లేకుండునట్లుగ ఆశీర్వదింపుము. అపార కృపాసాగరా! నీ దివ్య దృష్టిని ఈ దీనునిపై ప్రసరింపజేయుము. అమృతమయమగు నీ మధుర వచనముల నాలకించు భాగ్యమును నాకు ప్రసాదింపుము" అని బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థించెను.

సీ॥ జలజాక్ష! యెట్టి విజ్ఞాన బలంబున గల్పింతు నఖిల లోకంబు లోలి
నతజన ప్రియుడవు నాకట్టి సుజ్ఞాన మర్థియై గృపసేయు మయ్య వరద!
సృష్టి నిర్మాణేచ్ఛ జెంది నా చిత్తంబు దత్కర్మ కౌశలి దగిలి యుండి
యును గర్మనైష్కర్మ్యమును బొందు కతమున దురితంబు బొరయక తొలగునట్టి

తే॥ నెరవు నాకెట్లు కలుగు న వ్విధము దలచి కర్మవర్తను నను భవ త్కరుణ మెఆసి
తగ గృతార్థుని జేయవే నిగమ వినుత సత్కృపామూర్తి యోదేవ చక్రవర్తి!

యని ప్రార్థించి బ్రహ్మదేవుడు మౌనము వహించెను.

భగవత్సేవానంతరము మౌనముగా కొంతకాల ముండవలెను. పూజకాగానే పరులతో భాషించుట, అన్యకర్మలాచరించుట చేయరాదు. ధ్యానానంతరము వెంటనే లౌకిక విషయములందు పాల్గొనరాదు. దైవసేవ పూర్తికాగానే కొంత సమయము మౌనమును పాటించాలి. అప్పుడే ఆచరించిన సేవ సఫలమగును.

మధుసూదనుడగు పరమాత్మ బ్రహ్మదేవునకు ప్రసన్నుడయ్యెను. సృష్టిని చేయుమని ఆజ్ఞ నొసగెను.

"వేదగర్భా! విషాదమును వీడుము. మఱల తపస్సు చేయుము. తద్వారా నీవు నా నిజ వైభవమును గాంచగల్గెదవు. ఈ లోకముల యందు నిండియున్న నన్ను గాంచగల్గెదవు. అంతేగాదు. సమస్తలోకములు నా యందెలా ఉన్నవో గూడా చూచెదవు.

యదాతు సర్వభూతేషు దారుష్వగ్ని మివ స్థితమ్

ప్రతి చక్షీత మాం లోకో జహ్యాత్ తర్హ్యేవ కశ్మలమ్

"కాష్ఠముల యందున్న అగ్నివలె సర్వభూతముల యందు వసించియున్న నన్నెవ్వరు దర్శింతురో వారు మోహము నుండి విడిపడి తరింతురు.

"బ్రహ్మదేవా! అనేక విధములైన జీవులను నీవు సృష్టించినను నీ చిత్తము మోహితము గాకుండా నేను నిన్ను ఆశీర్వదించుచున్నాను. విధాతా! నేను నీకు కారణుడను. నీ మనస్సును నాయందు లగ్న మొనర్చితివి గాన నీవు ఆద్యఋషివైతివి. నీకు శుభము కలుగుగాక!

అహమాత్మాఽఽత్మనాం ధాతః ప్రేష్ఠస్సన్ ప్రేయసామపి

అతో మయి రతిం కుర్యాద్దేహాదిర్యత్కృతే ప్రియః

"బ్రహ్మదేవా! ఉపాధులను ధరించిన జీవులకు నేను ఆత్మనై యున్నాను. అలాగే ప్రియాతి ప్రియమైన వస్తువులలో ప్రియతమమైనది, నిర్దోషమైనది ఏదిగలదో అదియును నేనే. నా వలననే దేహాదులు ప్రియముగ గోచరించుచున్నవి. అందుచేత నన్నే ప్రేమింపుము" యని పలికెను.

ఈ విధముగా పద్మనాభుడైన నారాయణుడు బ్రహ్మదేవునకు ఆశీస్సుల నందించి అంతర్హితు డయ్యెను. తదనంతరము బ్రహ్మదేవుడు భగవానుని అనుగ్రహముచే సృష్టికార్యమును నిర్వహించెను.

ప్రారంభమున తమస్సును, ఆ తరువాత కామక్రోధ మోహములను సృష్టించెను. అవి సృష్టికర్తనే మోహింప జేయుచుండెను. అదిగాంచి బ్రహ్మదేవుడు అసంతృప్తు డయ్యెను. తరువాత చిత్తమును భగవద్ధ్యానము నందు నిలిపి జితేంద్రియులైన సనక, సనందన, సనాతన, సనత్కుమారు లను నల్వురు పుత్రులను సృజించెను. తదనంతరము

వారిని సృష్టికార్యము నిర్వహింపుమని బ్రహ్మ తెలిపెను. నివృత్తి ధర్మాచార్యులగు ఆ మహాత్ములు అందులకు ఇష్టపడకుండిరి.

బ్రహ్మదేవునకు నిగ్రహింపను వీలులేని విధముగా క్రోధము కలిగెను. ఆ క్రోధము కనుబొమ్మల నుండి బాలుని రూపమున బయల్వెడలెను. ఆ బాలుడు పెద్దగా విలపించెను. అతిగా రోదించినందున అతడు రుద్రుడని పిలువబడెను. సృష్టికార్యమును నిర్వహింపమని బ్రహ్మదేవుడు తన కుమారుడైన రుద్రుని ఆజ్ఞాపించెను.

రుద్రుడు సృష్టికార్యమును చేసెను. ఆయనవలన జనించిన రుద్రులు సృష్టిని భక్షింపసాగిరి. ఈ విషయమును గాంచి బ్రహ్మ సంశయమున బడెను. తన కుమారుడైన రుద్రుని బిలిచి ఇలా పలికెను: "రుద్రుడా! సంహారకులగు వారిని సృష్టించి నందున సృష్టి బీభత్సమాయెను. ఇలాంటి సృష్టిని ఇకమీదట చేయకుము. నీవు మరల తపమాచరించి శుభకరమగు సృష్టిని చేయుము" అనెను.

తపస్సు చేయుటకు రుద్రుడు వనములకేగెను. సృష్టికార్యమును గూర్చి అమితముగ ఆలోచించుచున్న బ్రహ్మదేవునకు పదిమంది పుత్రులు కలిగిరి. వారు 1.మరీచి, 2.అత్రి, 3.అంగిరసుడు, 4.పులస్త్యుడు, 5.పులహుడు, 6.క్రతువు, 7.భృగువు, 8.వశిష్ఠుడు, 9.దక్షుడు, 10.నారదుడు.

బ్రహ్మదేవుని నాలుగు ముఖముల నుండి నాలుగు వేదము లుద్భవించినవి. ఇంద్రాది దేవతలు ఆయన దేహమునుండి బయల్వెడలిరి. అయినను సృష్టికార్యము సంతృప్తికరముగ విస్తరించలేదు. దైవము అనుకూలించుట లేదని బ్రహ్మదేవు డాలోచించుచుండెను. ఈలోగా ఆయన మూర్తి రెండుగా విభక్తమాయెను. ఈ విభక్త రూపమునే కాయము యని విజ్ఞులు పిలిచిరి. ఈ విధముగా శరీరమునకు కాయమనెడి పేరు కలిగెను.

విడిపడిన ఈ రెండు మూర్తుల నుండి స్త్రీ పురుష లుత్పన్నులైరి. ఆ ఇరువురిలో సార్వభౌముడగు స్వాయంభువ మనువు పురుషుడు కాగా, ఆయన పట్టమహిషియగు శతరూప స్త్రీ ఆయెను. అప్పటి నుండి మైథునము ఆచారమై, ప్రజలు వృద్ధిచెంద సాగిరి.

స్వాయంభువ మనువు శతరూప యందు ఐదుగురు సంతానమును వృద్ధిచేసెను. ఆ ఐదుగురిలో ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు పుత్రులుకాగా, ఆకూతి, దేవహూతి, ప్రసూతి యనుముగ్గురు పుత్రికలైరి.

ఆకూతిని ఋచి యను ఋషి కిచ్చెను. దేవహూతిని కర్దముని కిచ్చెను. ప్రసూతిని దక్షునకిచ్చెను. వీరి సంతానము ద్వారా సృష్టి వృద్ధిచెందినది.

వరాహావతారము

స్వాయంభువ మనువు తన భార్యయగు శతరూపతో గూడి బ్రహ్మదేవునకు నమస్కరించి ఇలా పలికెను: "తండ్రీ! నీవు జన్మదాతవు. భూతపోషకుడవు. నీవు

ఆప్తకాముడవు. మేము నీ సంతానము. నీకు మేము చేయవలసిన సేవలను అనుగ్రహింపుము. ఇహ, పర సాధనమగు కార్యము నొసగి మమ్ముల నాశీర్వదించుము" అనెను.

బ్రహ్మదేవుడు ఇలా పలికెను: "కుమారా! మీకు శుభము కలుగుగాక! నీవు సజ్జన సంతానమును వృద్ధిచేయుము. ధర్మబద్ధముగ భూమిని పాలింపుము. యజ్ఞముల ద్వారా దేవతలను సంతోషపెట్టుము. ప్రజలను సంతోషపెట్టుము" అనెను.

"తండ్రీ! నాకు, ప్రజలకు నివాసస్థానమగు భూమి ప్రళయ జలమున మునిగియున్నది. దానిని పైకి తెచ్చు ప్రయత్నమును చేయుము. నీ ఆజ్ఞను నేను తప్పక నెరవేర్చెదను" అని స్వాయంభువ మనువు సమాధాన మొసగెను.

జల మధ్యమున మునిగియున్న భూమిని ఎలా వెలికి తీయవలెనో అవగతము గాక బ్రహ్మదేవుడు ఆలోచించుచుండెను. ఇంతలో ఆయన నాశికారంధ్రము నుండి వరాహరూపములో బిడ్డ డుదయించెను. అంగుష్ఠ ప్రమాణములో అవతరించిన వరాహమూర్తి చూచుచుండగనే ఏనుగంత పెరిగిపోయెను. బ్రహ్మదేవుడు ఈ విచిత్రమును విస్మయముతో విలోకించుచుండెను. ఇంతలో వరాహమూర్తి కొండంత అయ్యెను. గంభీరముగ గర్జించెను. బ్రహ్మాది దేవతల నుద్ధరించుటకై జలములోనికి ప్రవేశించెను. భూమిని తెచ్చుటకు భూపతి వెడలెను.

పర్వతరూపుడైన వరాహమూర్తి సాగరమున పడగానే ఆ వేగమునకు సముద్రము ధ్వనిచేయుచు రెండుగా చీలిపోయెను. భయకంపితుడైన సాగరుడు తన కెరటము లనెడి కరములను చాచి "యజ్ఞదేవా! నన్ను రక్షింపుము" యని ప్రార్థించెను. వరాహమూర్తి అపార జలరాశిని ఛేదించుకొంటూ రసాతలమున కేగెను. అచ్చట సర్వజీవుల కాశ్రయమైన భూమిని గాంచెను. వెంటనే భూమిని తన కోరలపై ధరించి వచ్చుచున్న వరాహమూర్తి వైభవోపేతముగ గన్పట్టుచుండెను.

భగవానుడు భూమిని తెచ్చునపుడు హిరణ్యాక్షుడను దైత్యుడు ఆయనమీదికి దండెత్తి వచ్చెను. మృగరాజు గజరాజును వధించినట్లు, వరాహమూర్తి హిరణ్యాక్షుని సంహరించెను. బ్రహ్మాదులు వరాహమూర్తిని భగవానునిగ తెలిసికొని మంత్రముల ద్వారా స్తుతించిరి.

సీ॥ దేవ! జితం జితం! తే పరమేశ్వర జిత యజ్ఞభావన శ్రుతి శరీర!
కారణ సూకరాకారుండ వగు నీకు నతిభక్తి మ్రొక్కెదమయ్య వరద!
భవదీయ రోమకూపము లందు లీనంబు లై యుండు నంబుధు లట్టి యధ్వ
రాత్మకమై తనరారు నీ రూపంబు గానంగరాదు దుష్కర్మ పరుల
తే॥ కట్టి నీకు బ్రణామంబు లాచరింతు మఖిల జగదేక కీర్తి దయానువర్తి
భవ్య చారిత్ర పంకజ పత్ర నేత్ర చిరశుభాకర యిందిరా చిత్తచోర!

అజితుడా! యజ్ఞరూపుడా! వేదమయ శరీరుడా! నీకు నమస్కారము. నీ కీర్తి అమోఘమైనది. దేవా! సర్వవేదములను నీవు రోమకూపముల యందు నిలిపితివి. నీ

చర్మము నందు గాయత్ర్యాది ఛందము లున్నవి. రోమములలో బర్హిస్సులున్నవి. నేత్రముల యందు ఆజ్యంబులున్నవి. నీ తుండంబున యజ్ఞపాత్రము లున్నవి. ఉదరమున ఇడాపాత్ర యున్నది. శ్రవణ పుటములలో చమస మనెడి సోమపాత్రయున్నది. నీ చర్వణమే అగ్నిహోత్రమై యున్నది. నీ దేహము నందలి సంధులన్నియు సర్వయజ్ఞ స్వరూపములై యున్నవి. నీవు జ్ఞానప్రదాతవు. భక్త సులభుడవు. నీ వైభవము అగమ్యము. అపారము. నీకు మా నమస్కారము" యని బ్రహ్మాది ఋషులు యజ్ఞ వరాహమూర్తిని స్తుతించిరి.

రసాతలము నుండి భూమిని పైకి తెచ్చి జలములపై నుంచి వరాహమూర్తి అంతర్హితు డయ్యెను. సర్వులు వరాహమూర్తిని కీర్తించిరి.

క॥ హవరూపివి హవనేతవు హవభోక్తవు నిఖిల హవ ఫలాధారుడవున్
హవరక్షకుడవు వగు నీ కవితథముగ నుతులొనర్తు మయ్య ముకుందా!

"మహర్షీ! వరాహ భగవానునకు, హిరణ్యాక్షునకు యుద్ధమెందులకు జరిగెను? ఎలా జరిగెను? ఈ విషయమున హరి కథయందు నా మనస్సు తృప్తి చెందుట లేదు. హిరణ్యాక్షుడెవరు? వరాహమూర్తిపై అతడు ఎందులకు దండెత్తెను? ఈ విషయము నంతటిని నాకు సవిస్తరముగా తెలుపుము" అని విదురుడు మైత్రేయు నడిగెనని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తునకు చెప్పెను.

"వరాహము" యనునది శుభకరమైన నామము. **'వర'** యనగా ఉత్కృష్టమని అర్థము. **"అహము"** అనగా రోజు అని భావము. వరాహమనగా శుభదినమని అర్థము. అనగా జ్ఞానము అవతరించురోజు యని భావము. జ్ఞానరూపమైన వరాహమూర్తి ఆవిర్భవించగనే, సూర్యోదయముతో అంధకార మదృశ్య మగునట్లు, అజ్ఞానరూపుడైన హిరణ్యాక్షుడు అంతరిస్తాడు.

విదురుని పలుకుల నాలకించిన మైత్రేయుడు ఇలా పలికెను: "విదురా! చక్కని ప్రశ్న వడిగితివి; ఈ కథాంశము అమృతమయ మైనది. ఇది మృత్యువును హరించును. నారదుని ద్వారా హరి మహిమ నెరిగిన ధృవుడు విష్ణులోకమున కేగెను. నీవు ఇప్పుడడిగిన అపూర్వ విషయమును పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు దేవతలకు చెప్పగా నేను వినియుంటిని. ఆ విషయమును నీకు తెలిపెదను. ఆలకింపుము" అనెను.

దితి గర్భవతి యగుట

దితి-మరీచి మహర్షి నందనుడగు కశ్యపుని అర్ధాంగి, కశ్యపునికి దితి, అదితు లను ఇరువురు పత్నులు. అదితికి చక్కని సంతానము కలిగినది. దితికి సంతానము లేకుండెను. దితికి సంతాన వాంఛ కలిగెను.

దితి యనగా ద్వైతభావన యని అర్థము. ద్వైతబుద్ధి ఎన్నడైనను కోరికల పుట్టయే. అదితి అభేద రూపమైనందున దివ్యమైన సంతానమును విశేషముగ కలిగియుండెను. అనగా అన్ని రూపములను తన రూపముగనే అనుభవించు చుండును.

ఒకనాటి సంధ్యాసమయము. కశ్యపుడు పయోహోమముచే యజ్ఞపతియగు విష్ణువును యాగశాలలో పూజించుచుండెను. అదే సమయానికి కశ్యపుని అర్ధాంగియగు దితి మనస్సులో సంతానాభిలాష కలిగినది. కామాతురతతో దితి కదలిపోవసాగినది. మన్మథ బాణములచే తీవ్రముగా పీడింపబడినది. చక్కగా అలంకరించుకొని సంభోగార్థమై పతిని సమీపించినది.

కశ్యపుడు ధ్యానమగ్నుడై యుండెను. కామాంధురాలైన దితి భర్తను సమీపించి ఇలా పలికెను: "కీర్తిమంతుడా! మదపుటేనుగు విజృంభించి అరటిచెట్టును పీడించునట్లు, మదనుడు పుష్పబాణము నెక్కుబెట్టి నీతో సంగమించుటకు నన్ను బాధించుచున్నాడు. సంతానవతి యగు సవతి వైభవమును గాంచి వెలితిహృదయముతో దుఃఖించుచున్న నన్ను సుఖపెట్టుము. సంతానవతిని గావింపుము. నీలాంటి పుత్రుని ప్రసవించగలిగిన స్త్రీ లోకపూజితురాలగును.

క॥ పతి సమ్మానము వడసిన సతులకు నభిమత పదార్థ సంసిద్ధియు మా
ర్జిత శయము గలిగి లోకస్తుతమై చెలువారు చుండు జువ్వె మహాత్మా!

"దివ్యాత్మా! భర్తయే ధర్మపత్ని వలన పుత్రుడుగా జన్మించును. ఒక దీపమును మరియొక దీపము వలన వెలిగించినచో శిఖ ఒక్కటెయైనను దీపములు రెండుగా ప్రకాశించును గదా! మహాత్మా! కమలలోచనుడా! నా కోర్కెను దీర్చుము. మహాత్ములవద్ద సమర్పించిన ప్రార్థనలు వ్యర్థములు గావు. నా మనోభీష్టమును ఈడేర్చుము;" అనెను.

దితి మదిలో బీభత్సముగ విజృంభించియున్న మదనుని కశ్యపుడు గనినవాడై "దేవీ! నీ కోర్కెను తప్పక నెరవేర్చెదను. పతిని తృప్తి పరచుట పతి యొక్క ధర్మము. ధర్మాచరణమునకు సహకరించుట వలన భార్య ధర్మపత్నియైనది. అట్టి పుణ్యశీలను తృప్తి పరచుట భర్తకు తక్షణ కర్తవ్యము. గృహేశ్వరీ! నీ వలన నా జన్మ చరితార్థమైనది. నీవు నాకు చేసిన హితమును నేను జన్మ జన్మలకు మరువలేను. పుత్రుని బడయుట దంపతుల ధర్మము. నేను ప్రసవించుటకు అసమర్థుడనైనను ప్రసాదించుటకు సమర్థుడనై యున్నాను.

"దేవీ! నిన్ను తృప్తి పరచుట నా ధర్మము. నీవు సుపుత్రుని గని సంతసించినచో నా మది ఎంతగనో పొంగిపోవును. పుత్రుని వలన నీ కీర్తి ఇనుమడించినచో అది గాంచి నేను సంతుష్టుడనగుదును. ప్రాణేశ్వరీ! అలాగే నీకు అపకీర్తి లభించినచో నేను తప్పక దుఃఖింతును. నిన్ను లోకము నిందించినచో నేను శోకము ననుభవింతును. కనుక నామాట వినుము. కొంతకాలము నిరీక్షింపుము. ఇది సాయంసంధ్యా సమయము.

"మానినీ! ఘోరదర్శనమును ప్రసాదించు ఈ సమయము కడు ఘోరమైనది. భూతనాథుడగు మహేశ్వరుడు ప్రమథగణ పరివేష్టితుడై, వృషభారూఢుడై గగనమున

చరించుచుండును. ఇది రతికి అనుకూల సమయముకాదు. పైగా పాపము కూడాను. నా మాటను గౌరవింపుము. ఒక్క ముహూర్త కాలము సహనము వహింపుము. ఆ తరువాత నీ కోర్కెను నా విధిగా తీర్చెదను. ఈ సమయము రతిక్రీడకు నిషేధమని మరువకుము" యని కశ్యపు డనెను.

మ॥ తరుణీ యొక్క ముహూర్త ముండు మిది సంధ్యాకాల మిక్కాల మం
దరయన్ భూత గణావృతుం డగుచు గామారాతి లీలన్ వృషే
శ్వర యానంబున సంచరించుట నభావ్యం బయ్యె నీ యుగ్రవే
ళ రమింపంగ నిషిద్ధ కర్మమగు వేలా ధర్మమున్ వీడగన్

సాయంకాల సమయము దీపారాధనకు అనుకూలమైన సమయము. ఈ సమయముననే ప్రకృతి తేజోరూపులగు సూర్యచంద్రులు క్షీణించి యుందురు. సూర్యుడు అస్తమించుచుండగా చంద్రుడు అల్పకాంతితో ఉదయించుచుండును. "మనసో చంద్రమా:" మనస్సునకు చంద్రుడు అధిష్టానదేవత. సూర్యుడు బుద్ధికి ప్రకాశము నిచ్చును. ఈ ఉభయులు కాంతిహీనులై యున్న సాయంసంధ్యా సమయము ప్రమాదమైనది. ఈ సమయమున కామము మనోబుద్ధులను పట్టిపీడించును. సంధ్యాసమయమున కామవశమైన మనోబుద్ధులు నిశా సమయమున కామాజ్ఞకు తలవంచి చరించును. అందుచేత సాయంకాలము భగవానుని సాయమును బొందవలెను. దీపారాధనము చేయాలి. దీపము బాహ్య చీకట్లను పోగొట్టును. ఆంతర్యములో కీర్తనా దీపమును వెలిగించినచో ఆంతర్యములోని అజ్ఞాన చీకట్లు గూడా అంతరించును. సత్సంగ సంకీర్తనాదుల ద్వారా దారితప్పెడి మనోబుద్ధులను నిగ్రహించుకోవాలి.

ఈ నాడు ఈ సదాచారములన్నీ సమాజములో లోపించాయి. అందుచేతనే అభ్యుదయము లోపభూయిష్టమైనది. బాహ్యమున దీపములను వెలిగించి ప్రార్థన ద్వారా ఆంతర్యములో వెలిగించుకొనుట మన సంప్రదాయము. ఈ నాడు సంప్రదాయమే తారుమారైనది. సాయంత్రమయ్యే సరికి ఇంటిలో దీపములను వెలిగించకుండా తలుపులు మూసి పివిమాల కెళ్ళి చీకటిలో గూర్చుని కల్పిత కష్టసుఖాలను పంచుకొను చుందురు. మనశ్శాంతి పేరిట మహోవ్యథకు గురియగుచున్నారు.

సాయంకాల సమయమును పవిత్ర మొనర్చుకోవాలి. సంధ్యా సమయాలను ఎవరు పవిత్రముగా మంచుకొందురో వారు వందనీయులగుదురు. ప్రాత:స్మరణీయు లగుదురు.

ఆహారం మైథునం నిద్రాం సంధ్యాకాలేషు వర్జయేత్

"భుజించుట, భార్యతో రమించుట మరియు నిద్రించుట యను ఈ మూడు కార్యములను సంధ్యాసమయాలలో చేయగూడదు" యని శంఖస్మృతి తెలిపియున్నది.

కశ్యపుని మాటల నాలకించిన దితి హృదయం నిరాశతో నిండిపోయెను. ముఖము విషాద గ్రస్తమాయెను. అది గాంచిన కశ్యపుడు దితిని సమాధాన పరచుచు ఇలాపలికెను:

"సాధ్వీ! శంకరుడు జీవులను వీక్షించుచు విహరించు ఈ సమయము ఆయన అనుగ్రహమును బడయదగినదియే గాని ఆగ్రహమును బొందదగినది కాదు. భగవానుడైన ఈశ్వరుని అవమానించు వారికి అమంగళ మేర్పడును. దేవీ! శివుడు పిశాచము వలె చరించునని కొందరు ఆ దివ్యాత్ముని పరిహసించు చుందురు.

"శ్మశానమే ఆయన నివాసస్థలము. బిచ్చమెత్తు కొనుటయే ఆయన వృత్తి ధర్మము. ఈ దేహము చివరి క్షణాన భస్మమే యగునని తెలుపుటకే ఆయన భస్మధారియై యుండును. దేహాత్మవాదులు భగవానుని దివ్యలీలలను గాంచలేరు.

క॥ ధరశునక భోగ్యమున నిహపర దూరమునైన తనువు పాథేయముగా
నెటినమ్మి వస్త్ర మాల్యా భరణంబు లలంకరించు పామరజనులున్

"మానినీ! పామరులు ఈ దేహమును స్థిరమని నమ్మెదురు. దేహమే ఆత్మయని భ్రమించి ఒకనాడు కుక్కలు నమిలే ఈ శరీరమును ఆభరణములచే అలంకరించుకొందురు. గంధాద్యను లేపనముల ద్వారా శోభింప చేయుదురు. దేవీ! ఈ దేహమును పాలింపవలెనే గాని లాలింపకూడదు;" యని హితవు చెప్పెను.

ఇచ్చట భార్యభర్తలకు కామభోగమును నిషేధించలేదు. భోగసమయమును నిషేధించుట జరిగినది. మహర్షి యనబడిన వాత్స్యాయనుడు కామసూత్రములను రచించెను. కామము గర్హించదగిన దైనచో ఆయన ఎందులకు రచించెను? మహర్షులు అంతర్ముఖులై గ్రహించి అనుగ్రహించిన సత్యములను ఆచరించినపుడే మానవాళికి శుభము చేకూరును.

నోపేయా త్పురుషో నారీం సంధ్యయో ర్న చ పర్వసు

"త్రిసంధ్యల యందును, పర్వదినముల యందును పురుషుడు స్త్రీతో కలియరాదు" అని వాత్స్యాయనుడు కామసూత్రములలో తెలిపెను. మహర్షులు బోధించిన ధర్మముల నాచరించువారు శుభచరితు లగుదురు.

వివాహ సంస్కార విషయములో కూడా కామము ధర్మమునకు జోడింపబడియే యున్నది. కన్యాదాత యగు వ్యక్తి నూతన వరుని ఈ క్రింది విధముగా శాసిస్తాడు.

దాతా! ధర్మార్థ కామేషు త్వయైషా నాతిచరితవ్యా

"ఓ పెండ్లికుమారా! నీవు వివాహానంతరము ధర్మార్థ కామములను ఈమెతో కలిసి సమానముగా స్వీకరించవలెను." ఇచ్చట కేవలం అర్థకామములకే ప్రాధాన్య మివ్వబడలేదు. ధర్మమునుండి వేరుపడిన అర్థకామాలు ఫలప్రదములు గానేరవు. కనుక కామభోగము నందు గూడా ధర్మచ్యుతి జరుగరాదని శాసించుట జరిగినది. మామగారి శాసనమునకు తలయొగ్గి **"నాతిచరామి"** యని నూతన వరుడు మామగారికి మాట ఇచ్చుచున్నాడు.

ధర్మా విరుద్ధో భూతేషు కామోఽస్మి భరతర్షభ

"ప్రాణుల యందు ధర్మమునకు వైరుధ్యములేని కామము నేనైయున్నాను" అని భగవానుడు భగవద్గీతలోని విజ్ఞాన యోగము నందు తెలిపియున్నాడు. కనుక ధర్మమునకు దూరమైన కామము జీవితమును పాడుచేయును.

కశ్యపుని సలహా దితికి రుచించలేదు. దారితప్పిన మనస్సు సద్భావాలను గ్రహించదు. కామ వేగముతో కదలిపోయిన బుద్ధి సత్య సందేశముల నాలకించదు. ఆవేశానికి వశమైన దితి భర్తమాట నాలకించక వేశ్యవలె ప్రవర్తించినది. సిగ్గు విడచినదియై బ్రహ్మర్షియగు కశ్యపుని పంచెను లాగెను. నిషిద్ధకర్మ యందు సన్నద్ధమైయున్న దితి యొక్క మతి నెరిగిన కశ్యపుడు గతిని సరిజేయుమని పశుపతిని ప్రార్థించి రతి కర్మయందు వర్తించెను.

తదనంతరము కశ్యపమహాముని స్నానాదుల నాచరించెను. ప్రాణాయామాదుల నిర్వర్తించెను. గాయత్రిని జపించెను. ఇంతలో దితి అక్కడికి అరుదెంచి తలవంచుకొని నిలబడెను. సిగ్గుతో కుంచుకపోయెను.

"బ్రహ్మర్షీ! భూతనాథుడగు పశుపతికి అపరాధము చేసితిని. నిజపతి మాటను త్రోసిపుచ్చితిని. క్రుద్ధుడైన రుద్రుడు నా గర్భమును పాడుచేయునేమో యని భీతిల్లుచున్నాను. స్త్రీల విషయములో నిర్దయులైన వారుగూడా దయను జూపుదురు. శివుడు ప్రేమస్వరూపుడు. ఆయన దయను అర్థించుచూ ఆ మహితాత్ముని హృత్పూర్వకంగా ప్రార్థించుచున్నాను" యని పశ్చాత్తాపముతో దితి పలికెను.

"దితీ! కామాతురతలో నీవు దారితప్పి నన్ను గూడా కంటకముల బాటలో నడిపించితివి. ఈ అపరాధమునకు ఫలితముగ నీ గర్భమున ఇరువురు రాక్షసులు జన్మింతురు" అని కశ్యపు డనెను. దారి తెన్ను తెలియక పశుప్రాయులవలె సంగమించు వారి గర్భమున రాక్షస ప్రవృత్తిగల దౌర్భాగ్యులు పుట్టుదురు. ఈ సత్యవార్త నెరిగి దితి దుఃఖించసాగెను.

"దితీ! నీ ఇరువురు పుత్రులు దీనులను చంపుచుందురు. స్త్రీలను చెఱబట్టుదురు. మహాత్ములకు కోపమును కలిగింతురు. ఇది గాంచిన శ్రీమహావిష్ణువు వరాహనృసింహ రూపములతో అవతరించి నీ ఇరువురు పుత్రులను సంహరించును" యని కశ్యపుడనెను. శ్రీనాథుని చేతిలో మరణించే భాగ్యము తన పుత్రులకు కలిగినందుకు దితి సంతసించెను. ద్వైతబుద్ధిలో అంతరేక్షణ జరిగి సత్యావలోకనము జరిగినపుడు అట్టి బుద్ధి ముదమొందును.

"దితీ! స్వయంకృతాపరాధము వలన నీకు దుఃఖము ప్రాప్తించింది. పశ్చాత్తాపమువలన వివేక ముదయించింది. తద్వారా నీవు శ్రీహరిని, హరుని, నన్ను భక్తితో ప్రార్థించితివి. అందుచేత నీ పుత్రుని యొక్క పుత్రుడొకడు భాగవతుడగును. అతడు భక్తులకు ఆదర్శ ప్రాయుడగును. నిర్మల కీర్తి మంతుడగును. అతడే ప్రహ్లాదుడు. పరమ భక్తుడు. మహాత్ముడు. జితేంద్రియుడు. చంద్రుడు తాపమును తొలగించునట్లు ప్రహ్లాదుడు జగత్తునందలి దుఃఖమును హరించును." అని కశ్యపుడు చెప్పెను. తన పుత్రులు శ్రీహరి

పవిత్ర హస్తములలో మరణింతురనియు, తన పౌత్రుడు మహాభక్తు డగుననియు విని దితి సంతృప్తి చెందెను. దితి గర్భమును ధరించెను.

సనకాదులు జయవిజయులను శపించుట

దితి గర్భమున యున్న కశ్యపుని తేజము దేవతలకు కీడు కలిగించును. ఈ కారణముచే దేవతలు ఆ తేజమును నష్టపరచుదురేమో యని దితి శంకించినదియై నూరు సంవత్సరముల వరకు గర్భమును ధరించియుండెను. తత్ఫలితముగా దిక్కులు అంధకారము లగుచుండెను. దేవతల కాంతి క్షీణింపసాగెను. కారణము నన్వేషింపలేని దేవతలు బ్రహ్మదేవుని సమీపించిరి.

"దేవా! నీవు సర్వజ్ఞుడవు. నీకు తెలియని దేదియును ఉండదు. దితియొక్క గర్భము వృద్ధి చెందుచుండగా దిక్కులు, దిక్పాలకులు కాంతిహీనము లగుచున్నారు. మాకు శుభములను గల్పింపుము. పీడితులమైన మమ్ము రక్షింపుము" యని దేవతలు బ్రహ్మదేవుని ప్రార్థించిరి. అరవింద నందనుడగు బ్రహ్మదేవుడిలా పలికెను:

"సురులారా! మీకు పూర్వజులు, నా మానసపుత్రు లగు సనక సనందనాదులు సంసారవిరక్తులై విహరించుచు ఒకనాడు వైకుంఠమునకు వెడలిరి. పరమానంద భరితులైన ఆ మునులు శ్రీహరిని దర్శించుటకు వైకుంఠ ద్వారములను దాటుచుండిరి. ఆఱు ద్వారములను దాటిరి. ఏడవ ద్వారము వద్ద ద్వారపాలకులు నిలబడియుండిరి. మునులు ఏడవ ద్వారమున ప్రవేశించుచుండగా అచ్చట నిలబడియున్న ఇరువురు ద్వారపాలకులు మునులను అడ్డగించిరి;" యని చెప్పసాగెను.

సనకాది మునులు దిగంబరులై యుండిరి. దిగంబరులనగా కౌపీనధారులని భావము గాదు. దేహాభిమానమును త్యజించినవారని భావము. దేహాభిమానులు దైవసన్నిధికి చేరలేరు. మునులు వృద్ధులైనను ఐదు సంవత్సరముల బాలురవలె కన్పించుచుండెడివారు. జ్ఞానములో పండిన వారెప్పుడు చిన్నపిల్లలవలె చరించుచుందురు. బాలురవలె రాగద్వేషములు లేనివారై అమాయకులుగ గోచరించుచుందురు. విజ్ఞులైనందున వినయము గల్గియుందురు.

తానూ వీక్ష్య వాతరశనాంశ్చ తురః కుమారాన్
వృద్ధాన్ దశార్ధవయసో విదితాత్మతత్త్వాన్
వెత్రేణ చస్ఖలయతామత దర్హణాంస్తౌ
తేజో విహస్య భగవత్పతి కూలశీలో

"దిగంబరులు, వయస్సులో పెద్దవారైనను ఐదు సంవత్సరముల వయస్సు గలవారి వలె నగపడువారును, విదితాత్ములును అగు సనకాదులను జూచి, వారి కీర్తిని లెక్కింపక భగవానునకు అవిధేయులై చరించు ఆ ద్వారపాలకులు వారిని తీవ్రముగా అడ్డగించిరి."

వైకుంఠము భగవంతుని స్థానము. అచ్చట దురహంకారము, దౌర్జన్యము, అవిధేయత, పక్షపాతము చోటు చేసుకోగూడదు. వైకుంఠుడైన నారాయణు డుండుటచేత అది వైకుంఠమని పిలువబడినది.

వికుంఠం జ్ఞానం స్థానం వాస్తి స్వరూపత్వే నాశ్రయత్వేన వాస్య

"వికుంఠమనగా జ్ఞానము. అది స్వరూపముగా గలవాడగుటచే నారాయణుడు వైకుంఠు డాయెను."

జ్ఞానరూపుడైన భగవానుడు వసించుచోట అజ్ఞాన ప్రదర్శనలు జరుగకూడదు. అహంకార దర్పాదులు ప్రదర్శింపరాదు. అభేదదర్శనము లభించుచోట భేదము అననుసరణీయము. ఆలయపూజారులు సందర్శకులైన భక్తులలో భేదమును గాంచుచుందురు. కొందరికి తీర్థము ప్రాప్తిస్తే మరికొందరికి తిట్లు లభిస్తాంటాయి. ఆలయ ధర్మకర్తలు గూడ అలాగే ప్రవర్తించుచుందురు. ఆలయాలలో భేద భావములను జూపువారు హీనజన్మలలో పడెదరని శాస్త్ర నిర్ణయము.

ఆనంద రామాయణములో ఒక విషయము చెప్పబడినది. రామలక్ష్మణులు నడచిపోవు చుండిరి. మార్గములో ఒక శునకము విలపించు చుండుటను గాంచిరి. ఆ కుక్క ఎందులకు అలా దుఃఖించు చున్నదో తెలిసికొని రమ్మని రాముడు లక్ష్మణుని పంపెను. లక్ష్మణుడు ఆ కుక్కను సమీపించి కారణమడిగెను. అల్లంతదూరాన కూర్చొని యున్న సన్యాసిని జూపి అతడు తనను కట్టెతో కొట్టెనని శునకము సమాధాన మొసగెను.

శునకమును ఎందులకు కొట్టితివి? అని రాముడు సన్యాసిని ప్రశ్నించెను. కొట్టవలెనని భావన కలిగినందున కొట్టుట జరిగినదని సన్యాసి సమాధానమొసగెను. సర్వసంగ పరిత్యాగియైన ఆ సన్యాసి పలికిన దారుణ వచనములు రామునికి బాధను కలిగించినవి. సన్యాసిని శిక్షించుటకు రాముడు నిర్ణయించుకొనెను. అతనికి ఎలాంటి శిక్షను విధింపవలెనో తెలుపుమని రాముడు కుక్కను అడిగెను. అతనిని దేవాలయ ధర్మకర్తగా నియమించమని శునకము చెప్పెను.

రామునకు విస్మయము కలిగెను. తనను దారుణముగా హింసించిన వానిపై శునకము అపారమైన దయను చూపుటకు కారణమేమిటో అవగతము గాకుండెను. ఈ విషయమును శునకమునే రాముడడిగెను.

"రామా! నీవు సర్వజ్ఞుడవు. నీకు తెలియని దేమున్నది? నేను గత జన్మలో దేవాలయ ధర్మాధికారిగా యుంటిని. అక్కడ యొనర్చిన ఘనకార్యముల ఫలితముగా శునకజన్మనెత్తి అందరిచేత దెబ్బలు తినుచుంటిని. కనుక ఆ సన్యాసిని గూడా ఆలయ ధర్మకర్తగా నియమింపుము." యని శునకము తెలిపెను. కనుక ఆలయాలలో దోష ప్రవర్తన యుండరాదు. అందరిని సమముగా చూడవలెను.

వైకుంఠ ద్వారము వద్ద ద్వారపాలకులు మునులను అడ్డగించిరి. అంతేగాదు. పరమాత్మకు అవిధేయులై యుండిరి. ఆలయాలలో, ఆశ్రమాలలో జీవించువారు వినయశీలురై యుండాలి. విధేయులై వర్తించాలి. సత్ప్రవర్తన గలవారై సందర్శకులను తృప్తి

సనకాది మునులు జయ విజయులను శపించుట

పరచాలి. కఠినంగా ప్రవర్తించ కూడదు. పూర్వజన్మ పుణ్యఫలముగ పవిత్ర స్థలాలలో చరించే అదృష్టం కలుగుతుంది. దురహంకారంతో ఈ మహదవకాశమును దూరం చేసుకొనువారు సద్గతిని పొందలేరు. అవిధేయత అనర్థానికి దారితీస్తుంది.

వైకుంఠంలో సమత్వముండాలేగాని విషమత్వ ముండకూడదు. వైకుంఠములో శ్రీదేవి అతి సామాన్యముగా యుండును. భూలోకమున సర్వులు లక్ష్మీదేవిని పూజించు చుందురు. కానీ వైకుంఠములో లక్ష్మీదేవి నారాయణమూర్తి పాదము లొత్తుచుండును. దైవసన్నిధి వినయమును, విమలచిత్తమును ప్రసాదించును.

పరస్పర వైషమ్యాలతో క్రుద్ధులై యుండు శేషగరుడులు వైకుంఠములో పరస్పరము ఆనందముగా ముచ్చటించుకొనుచుందురు. స్పర్థలు తెలియక జీవించుచుందురు. వైషమ్యాలు తెలియని పవిత్ర సన్నిధానమే వైకుంఠము. దైవపార్షదులగు ద్వారపాలకులు మహాత్ములగు సనకాదులను అడ్డగించగా క్రుద్ధులైన మునులు ఇలా పలికిరి:

"ద్వారపాలకులారా! పూర్వజన్మఫల ప్రభావముచే మీరు ఈ పవిత్రసన్నిధానమున పార్షదులై యున్నారు. వైకుంఠవాసులైన మీలో ఈ విషమత్వమేల ప్రవేశించినది? మమ్ములను అనర్హులుగా గుర్తించి వైకుంఠుని యొద్దకు వెళ్ళనీయక నిరోధించితిరి. అర్హత లేనివారమైనచో వైకుంఠమున కరుదెంచగలమా? ఈ మాత్రపు ఆలోచనను గూడా చేయలేకపోతిరి. నిరుపాధిక సత్తాస్వరూపుడైన భగవానుని సన్నిధిలో ఉపాధి భేదమును దర్శించు చున్నారు.

"ఓ దైవపార్షదులారా! మీరు మందభాగ్యులు. మీకు మంచి చేయగోరినవారమై శాపము నొసగుచున్నాము. మీరు ఈ వైకుంఠమును విడచి కామక్రోధలోభములకు నిలయములగు పాపపు జన్మల నెత్తెదరుగాక!" యని మునులు శపించిరి.

కర్మ,భక్తి,యోగ,జ్ఞానములే వైకుంఠుని దర్శించుటకు అరుదెంచిన నల్వురు మహర్షులు. ఆఱు ద్వారములను దాటివచ్చిన వీరు సప్తమ ద్వారము వద్ద అడ్డగించబడినారు. ఈ సప్తమ ద్వారమే అహంకారము. కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యము లనెడి ఆరుద్వారములను దాటి అహంకారమనెడి ఏడవ ద్వారమువద్ద అడ్డగించబడిరి. కామక్రోధములను జయించినవారు సైతము కీర్తికాంక్షను జయించలేక పోవుచుందురు. ఆ కీర్తి కాంక్షయే ద్వారపాలకుల రూపములో యున్న జయవిజయులు. అహంకారము ఒక్కటి మిగిలియుంటే చాలు, అనర్థములన్నీ ప్రాప్తించినట్లే. వేరు జీవంతో యుండినపుడు చెట్టును నరికినా అది తిరిగి యథా ప్రకారము చిగురించునట్లు అహంకారము మిగిలి యున్నచో దూరమైన అరిషడ్వర్గాలు మఱల సమీపించే ప్రమాదము గలదు.

మహర్షుల కోపానికి గురియైన జయవిజయులు శాపగ్రస్తులైనారు. భగవంతుని దర్శింపగోరిన సాధువులను అడ్డగించి బాధించువారు రాక్షస యోనులయందు పడుదురని అవగతమగుచున్నది. భక్తు లిచ్చిన శాపమును భగవానుడు కూడా తొలగించలేడు. భయాందోళనలకు గురియైన జయవిజయులు మునుల పాదములపై బడి క్షమాభిక్ష కోరిరి.

క॥ పరితాపంబును బొందుచు సరసిజలోచనుని భటులు సనకాది మునీ
శ్వరుల పదాంబుజములకుం గర మర్థిన్ మ్రొక్కి నిటల ఘటితాంజలులై

జయవిజయులు పశ్చాత్తాప హృదయులైరి. "మునులారా! మా బ్రతుకుల్లో శనిప్రవేశము జరిగినది. ఘోరమైన శిక్షకు గురియైనాము. మాకు ప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదియే. కానీ మాదొక విన్నపము. ఎంతటి నీచపు జన్మలెత్తినను భగవత్స్మృతి లోపించకుండా జీవించునటుల ఆశీర్వదింపుడు" అని పార్షదులు ప్రార్థించిరి.

బ్రతుకు బాధల పాలైనను భగవానుని స్మృతి మదిలో మిగిలియుండువారు ధన్యజీవులగుదురు. పరమాత్మను స్మరించువారలు పతనమైనను ప్రగతినే సాధింతురు. బాధ పడడము వలన బాధలు తొలగవు. పైగా పెరుగుతాయి. భగవన్నామము నుచ్చరింపగలిగినపుడే బాధలు తీరుతాయి. బరువులు తగ్గుతాయి.

సప్తమ ద్వారము చెంత జరుగుచున్న అలికిడి నాలకించిన శ్రీమహావిష్ణువు ద్వారము కడకు వచ్చెను. జరిగిన విషయము నంతటిని గ్రహించెను. ఏడవ వైకుంఠద్వారము వద్ద మునులు నిరోధింపబడి యుండుటను గాంచెను.

జయవిజయులు మునులను అడ్డగించిరి. కీర్తి ప్రతిష్ఠలే జయవిజయులు. వైకుంఠుని దర్శించబోయే సమయంలో కీర్తిప్రతిష్ఠలు అడ్డుగోడలై నిలుస్తాయి. ప్రసిద్ధిని పొందాలని తపించేవారికి సిద్ధి లభించదు. వైభవము పెరిగే కొలది తనదే జయమని సాధకుడు భ్రమించును. అంతేకాదు. తనను మించినవారు లేరని విజయగర్వముతో విఱ్ఱవీగును. ఈ రెండు భావములే జయవిజయులు. జయవిజయులు మునులకు వైకుంఠ ప్రవేశమును నిరోధించినట్లు కీర్తిప్రతిష్ఠలు దైవదర్శనమును నిరోధిస్తాయి. కనుక సాధకుడు కీర్తిప్రతిష్ఠలను స్వప్న తుల్యములుగా భావింపవలెను.

సనకాది మునులు పరమ పవిత్రులు. అరిషడ్వర్గములను జయించి ఆఱు వైకుంఠ ద్వారములను దాటగలిగిరి. అందుచేత వారు సప్తమ ద్వారమును దాటకున్నను శ్రీమహావిష్ణువే నడచివచ్చి వారికి దర్శనమొసంగెను. చేసిన సాధన ఎన్నడూ వృథాగాదు.

వైకుంఠుడు మునులకు దర్శన మొసగెను. ఇది మహోత్కృష్టమైన స్థితి. కానీ వారు లోనికి వెళ్ళగలిగి యుండినచో అది ఇంతకంటెను పరమమైనదిగా యుండెడిది. సగుణదర్శనము శుభప్రదము. కానీ ఆత్మవిదులై, సమదర్శులై శోభించుట ఇంకనూ ఉత్తమము. అహంకారము శేషించి యున్నంతవరకు నిర్వికల్పము సిద్ధించదు.

వైకుంఠుడు నడచివచ్చెను. ద్వారపాలకులపైన, మునులపైన కరుణామయ దృష్టిని సారించెను. మునులు ఆ మహనీయుని దర్శించిరి. భీతులైయున్న పార్షదులు గూడ గాంచిరి.

చ॥ కరమణి హేమకంకణ నికాయ ఝణంకృతు లుల్లసిల్ల న
చ్చర లిడు హంసపక్ష సిత చామర గంధవహోచ్చల త్సుధా
కర రుచిరాత పత్ర సుభగ ప్రవిలంబిత హార వల్లరీ
సరసగళ త్తుషార కణజాల విరాజిత మంగళాంగుడై

విష్ణు భగవానుని అద్భుత సౌందర్య రూపవైభవమును గాంచి మునులు ధ్యానమగ్నులైరి. పీతాంబరధారి యగు నారాయణమూర్తి వనమాలా విరాజితుడై, శంఖచక్ర గదాధరుడై, సుందర కంకణధారియై, లీలాకమలహస్తుడై, గరుడునిపై ప్రేమతో హస్తము నుంచినవాడై, కౌస్తుభమణితో అలంకరింపబడిన కంఠము గలవాడై, చతుర్భుజుడై, పద్మలోచనుడై, ఎఱ్ఱని పెదవులపై మల్లెపూవువంటి తెల్లని, చల్లని నవ్వును ప్రదర్శించువాడై, అరుణవర్ణ మణి సదృశములైన గోళ్ళచే శోభించు చరణకమలములు గలవాడై, ధ్యేయరూపుడై, ధ్యానమూర్తియై, సుందరాకారుడై ప్రభవించు పద్మనాభుని గాంచి ప్రాప్త మనోరథులైన మునులు ధ్యానమగ్నులైరి.

క॥ మానసమున నిలిపిరి తద్ధ్యానాస్పదుఁడైన వాని దత్త్వజ్ఞులకుం
గానన గు వాని భక్త జనానంద కరైక మూర్తి నలరని వానిన్

తాత్త్వికులకు అలభ్యమైనవాడు, భక్తులకే లభ్యమగువాడు నగు శ్రీహరిని దర్శించి మునులు పరమానంద భరితులైరి. భగవానుని కీర్తించుచు ఐదుశ్లోకములను చెప్పిరి. ఈ శ్లోకపంచకము అత్యద్భుతమై అలరారుచున్నందున భక్తులు పఠించుకొందురని భావించి భావయుక్తముగా అందించు చున్నాము. ఈ ఐదు శ్లోకములను శ్రద్ధతో పఠించుటయే పంచామృత పానము.

నారాయణ స్తుతి పంచకము

I యోఽ న్తర్హితో హృదిగతోఽపి దురాత్మనాం త్వం
సోఽ ద్యైవ నో నయన మూల మనన్త రాద్ధః
యర్హ్యేవ కర్ణ వివరేణ గుహాంగతో నః
పిత్రాను వర్ణి తరహా భవదుద్భవేన ॥

దేవా! నీవు జీవుల హృదయ నివాసుడవైనను దురాత్ములైన వారికి గోచరింపకుంటివి. కానీ ఈ నాడు మాకు ప్రసన్నుడవు గాకుండ ఉండలేకపోతివి. నీ కృపచే ఈ నాడు నీ దర్శనభాగ్యమును పొందితిమి. నీ కుమారుడగు బ్రహ్మ తన కుమారులగు మాకు నీ వైభవ రహస్యమును వివరించినాడు. అపుడు మా కర్ణపుటములద్వారా నీవు మా హృదయములో ప్రవేశించితివి.

చ॥ వనజదళాక్ష! భక్త జనవత్సల! దేవ! భవత్సుతుండు మ
జ్జనకుడు నైన పంకరుహ జాతుడు మాకు రహస్యమొప్ప జె
ప్పిన భవదీయ మంగళ గభీర పరిగ్రహ విగ్రహంబు మే
మనయము జూడగంటిమి కృతార్థులమై తగ మంటి మీశ్వరా!

అని పోతనామాత్యుని యనువాదము. పరమాత్మ హృదయస్థుడై యున్నను దుష్టబుద్ధులు గాంచలేరు. గుడ్లగూబ సూర్యుని దర్శించలేని విధముగా దుర్జనులైనవారు భగవానుని దర్శింపలేరు. భగవానుని అనుగ్రహము వలననే భగవద్దర్శనము ప్రాప్తించును. భగవదనుగ్రహము లభింపవలెనన్నచో హృదయము శుద్ధి కావలెను. హృదయ శుద్ధికి జ్ఞానమవసరము. జ్ఞానము శ్రవణము వలననే లభించును. చెవులలో శనిగ్రహము నుంచుకొనువారు భగవల్లీలలను శ్రవణము చేయలేరు. బ్రహ్మదేవుడు బోధించగా భగవద్వైభవము శ్రవణ పుటముల ద్వారా హృదయములో ప్రవేశించెనని సనకాదులు చెప్పుచున్నారు.

2 **తం త్వాం విదామ భగవన్ పరమాత్మతత్త్వం**
సత్త్వేన సంప్రతి రతిం రచయన్త మేషామ్
యత్తేఽ నుతాపవిది తైర్దృఢ భక్తి యోగై
రుద్గ్రన్థయో హృది విదు ర్మునయో విరాగాః

భగవాన్! అహంకార రహితులు, విరాగులు నగు మననశీలురు నీ కృపవలననే నీ దర్శనమును పొందెదరు. దృఢ భక్తి గల్గిన వారై, పరమాత్మను దర్శింతురు. దేవా! నీవే పరతత్త్వమని మేము తెలిసికొంటిమి. నీవు నిజభక్తులైన వారికి సదానందమును ప్రసాదించుచుందువు.

సీ॥ దేవ! దుర్జనులకు భావింప హృదయ సంగతుడవై యుండియు గానబడవు
కడగి నీ దివ్యమంగళ విగ్రహంబున జేసి సమంచితాశ్రితుల నెల్ల
జేకొని సంప్రీత చిత్తులగా జేయు దతిశయ కారుణ్య మతి దనర్చి
కమలాక్ష! సర్వలోక ప్రజాధిప! భవ దనుసరణాభిలాషానులాప
తే॥ విదిత దృఢభక్తి యోగ ప్రవీణు లగుచు నర్థిమై వీతరాగులై నట్టి యోగి
జన మనః పంకజాత నిషణ్ణమూర్తి వని యెఱుంగుదు రయ్య నిన్నాత్మ విదులు

మొదటి శ్లోకమున శ్రవణమునకు ప్రాధాన్యత నివ్వడము జరిగినది. ఈ రెండవ శ్లోకమున మననము కేంద్ర విషయమై యున్నది. మనన శీలురగువారే పరమాత్మయందు ఆసక్తిని పెంపొందించు కొనినవారై విరాగు లగుదురు. విరాగులైనవారు దేహాత్మ భావమును విడనాడి యున్నందున అహంకార, మమకారములకు దూరులై యుందురు. అహంకార మంతరించిన అంతఃకరణములో దృఢభక్తి ఏర్పడును. భక్తి గలిగినవారిని పరమాత్మ తృప్తిపరచు చుండును. భక్తి ముక్తిని ప్రసాదించును.

3 **నాత్యన్తికం విగణయ న్త్యపి తే ప్రసాదం**
కి న్త్వన్య దర్పిత భయం భ్రువ ఉన్నయై స్తే
యేఽ జ్గ త్వదంఘ్రి శరణా భవతః కథాయాః
కీర్తన్య తీర్థ యశసః కుశలా రసజ్ఞాః

దేవా! నీ వైభవము పరమోత్కృష్టమైనది. నీ వైభవము కీర్తనీయమై యున్నది. పవిత్ర తీర్థ స్వరూపమై యున్నది. నీ చరణముల నాశ్రయించిన భక్తులు ఆప్తకాము లగుచున్నారు. అట్టి వారు ఇంద్రాది పదవుల నభిలషింతురా?

ఉ॥ కావున గీర్తనీయగత కల్మష మంగళ తీర్థకీర్తి సు
శ్రీ విభవ ప్రశస్త సుచరిత్రుడ వైన భవత్పాదాబ్జ సే
వా విమలాంతరంగ బుధవర్గ మనర్గళ భంగి నన్యమున్
భావమునం దలంచునె కృపాగుణ భూషణ! పాపశోషణా!

శ్రవణ మననములను మొదటి రెండు శ్లోకములలో వివరించిన పిదప మూడవ శ్లోకమున నిధి ధ్యాసను తెలుపుతున్నారు. ఇదియే ధ్యానము లేదా ఆచరణము. శ్రవణానంతరము కీర్తన యుండవలెను. వంట తయారుచేసికొనుట ఆరగించుటకే యున్నట్లు, శ్రవణమననాదులు కీర్తన కొరకై యుండాలి. కీర్తించువారికి పరమాత్మ త్వరగా ప్రత్యక్ష మగునని నారదభక్తి సూత్రములందు తెలుపబడినది. భగవానుని కీర్తిని అనుభవించుటయే కీర్తనము. సంకీర్తనము మనస్సును సద్భావములతో నింపి సమదర్శనమును ప్రసాదించును. ఇదియే జీవికి ఏకైక లక్ష్యమై యున్నది. పరమాత్మ దర్శనము నపేక్షించు భక్తులు శ్రేయోమార్గ గాములు. అట్టివారు ప్రేయస్సు నాశింపరు. ఇహపర సుఖములయందు వాంఛా రహితులై యుందురు.

4 **కామం భవః స్వ వృజనై ర్నిర యేషు నః స్తా**
చ్చేతోఽ లివద్యది ను తే పదయో రమేత
వాచశ్చ నస్తులసి వద్యది తేఽ ఙ్ఘ్రి శోభాః
పూర్యేత తే గుణగణైర్యది కర్ణరన్ధ్రః

భగవాన్! మా మనస్సు భృంగకమై నీ అంఘ్రియుగ్మముల యందే చరించుగాక! మా వాక్కులు తులసీదళములై నీ పాద సంబంధమును బొంది శోభిల్లు గాక! మా కర్ణములు నీ వైభవామృతమును గ్రోలి తరించుగాక! భగవాన్! ఇది మాకు లభించిన చాలును. మా చేష్టల వలన నరకాది యోనులలో పుట్టినను మేము చింతింపకుందుము.

చ॥ కర మనురక్తి షట్పదము గ్రమ్మ సుగంధ మరంద వాంఛచే
దరమిడి శాత కంటక వృతస్ఫుట నవ్యతర ప్రసూన మం
జరులను డాయుపోల్కిని భృశంబగు విఘ్నములన్ జయించి నీ
చరణ సరోజముల్ గొలువ సమ్మతి వచ్చితి మయ్య కేశవా!

తుమ్మెదలు నాదము చేయుచు మకరందము కొరకై పద్మముల చుట్టును పరిభ్రమించు చుండును. మా మనస్సులు గూడ తుమ్మెదలై నీ పాదపద్మముల చుట్టూ కీర్తన లాలపిస్తూ తిరుగుచున్నవి. తుమ్మెదలు పూల యందలి తేనెను వాంఛించి కంటకములను గూడ లక్ష్యపెట్టక కార్యము సిద్ధించునట్లు శ్రమించును. అలాగే నీ దర్శనార్థము అరుదెంచిన మేము నీ పార్షదులను లక్ష్యపెట్టకుండా లోని కేగ యత్నించితిమి.

ఇది పాపమే గావచ్చును. దీనివలన మాకు అధోగతి రావచ్చును. కానీ ఇదంతయు నీ దర్శనాభిలాషతో చేసిన దోషమే దేవా! యని సనకాదులు మొరబెట్టుకొనుచున్నారు. ఇంద్రియ మనస్సులను పరమాత్మకు సమర్పించు చున్నారు.

తులసి దళములు వాస్తవానికి మనోహరములు గాకున్నను శ్రీనాథుని పాద స్పర్శచే పునీతమై శోభిల్లుచున్నవి. అలాగే ఎవరివాక్కులు పరమాత్మ వచనములను పలుకునో అట్టి వాక్కులు తులసి దళములవలె పవిత్రమై శోభిల్లును. దళములను కలిగిన చెట్టు వందనీయమైనట్లు భగవానుని దివ్యవాక్కులను పలికెడి మహాత్ములు కూడా వందనీయు లగుదురు.

5 ప్రాదుశ్చకర్థ యదిదం పురుహూత రూపం
తేనేశ నిర్వృతి మవా పురలం దృశోనః
తస్మా దిదం భగవతే నమ ఇద్విధేమ
యోఽనాత్మనాం దురుదయో భగవాన్ ప్రతీతః

దేవా! నీవు మా కనుగ్రహించిన దివ్యమయ రూపమును గాంచి మేము అధికసుఖము ననుభవించితిమి. విషయాసక్తులు, ఇంద్రియాత్మవాదులైన మనుజులకు ఇట్టి దర్శనము దుర్లభమే కాగలదు. నీవు సాక్షాత్తు పరమాత్మవు. నీవు మాకు ప్రత్యక్ష దర్శనమొసగితివి. నీకు మా నమస్కారము.

చ ॥ మహిత యశో విలాస గుణమండన సర్వశరణ్య యింద్రియ
స్పృహులకు గానరాక యతసీ కుసుమ ద్యుతి నొప్పుచున్న నీ
సహజ శరీర మిప్పుడు భృశంబుగ జూచి మదీయ దృక్కు లిం
దహహా! కృతార్థతం బొరసె నచ్యుత! మ్రొక్కెద మాదరింపవే!

మొదటి మూడు శ్లోకములలో శ్రవణ మనన నిది ధ్యాసలను తెలిపి, నాల్గవ శ్లోకమువందు దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులను పరమాత్మకు సమర్పించుటను ఎఱుకపరచెను. ఈ సాధనల ఫలితముగా లభించిన అనుభవమును ఈ చివరి శ్లోకములో తెలుపుట జరుగుచున్నది.

భగవద్దర్శనము పరమపురుషార్థమైన మోక్షరూప మైనందున అది ఉత్కృష్టఫలమై యున్నది. తద్వారా లభించెడి ఆనందము విషయములకు పరిమితము గానందున అది అల్పానందము గానేరదు. కేవలము భూమానందమే కాగలదు.

విషయ సుఖాలలో రమించు చిత్తము భూమానందమును పొందలేదు. అందుచేత ఆత్మానందమును విషయాసక్తులగు మనుజులు పొందలేరు. అతీంద్రియ ప్రజ్ఞా చైతన్యమును ఇంద్రియ లోలురు అనుభవించలేరు. పరమాత్మ స్వరూపము వాక్కునకు, మనస్సునకు అతీతమైనది. అందుచేత అది అనుభవైక వేద్యము. ఈ అనుభవము సనకాది మునులకు ప్రాప్తించినది.

జయవిజయులు విష్ణుసన్నిధానములోనే మహర్షుల నడ్డగించి విషమత్వమును ప్రదర్శించిరి. అందుచేత రాక్షసజన్మ లెత్తవలసి వచ్చెను. సనకాదిమునులు వైకుంఠ ద్వారమువద్ద క్రుద్ధులైరి. అందుచేత, భగవానుడు వారికి లోనికేగుటకు అవకాశమివ్వకుండా తానే లక్ష్మీదేవితో కలసి వెలుపలికి వచ్చెను.

దేవాలయములో ఏ కొంచెము దోషము నాచరించినను అది మహాపాపమై నిలుచును. ఆలయములో భేదములను పాటించకూడదు. క్రోధమును ప్రదర్శించ కూడదు. బిగ్గరగా కేకలిడరాదు. ఆలయ ఆస్తులను అపహరించరాదు. ఆలయాలు భక్తుల కొరకు ఏర్పడినవి. అచ్చట జరిగే అపచారము భక్తులకే సంబంధించి యుంటుంది. తనకు అపచారము చేసినవారిని పరమాత్మ క్షమించును. భక్తులకు అపచారము చేయువారిని భక్తులు క్షమించవలసినదియే గాని పరమాత్మ క్షమించడు. ప్రతి ఒక్కరు ఆలయాలలో సదాచారవంతులై యుండాలి.

సనకాది మునుల ప్రార్థనలతో తృప్తిచెందిన శ్రీమహావిష్ణువు ఇలా పలికెను: "మునులారా! నా పార్షదులైన ఈ జయవిజయులు నన్ను లెక్కచేయక మిమ్ములను కూడ తిరస్కరించిరి. మిమ్ములను తిరస్కరించుట నన్ను తిరస్కరించుట వంటిదియే. కనుక మీరు విధించిన శిక్ష సముచితమైనదియే. వీరు చేసిన అపచారమును నా అపచారముగనే భావించు చున్నాను. మీరు ప్రసన్నులు కండి. సేవకులు చేసిన అపరాధము వలన యజమాని అపరాధి యగును. శ్వేతకుష్ఠువు చర్మమును పాడుచేయునట్లు దుష్టులగు అనుచరులు యజమాని కీర్తిని నశింపచేయుదురు.

చ॥ తనువున బుట్టినట్టి బెడిదం బగు కుష్ఠ మహా గదంబుచే
వనరి తదీయ చర్మము వివర్ణత నొందిన రీతి భృత్యు లొ
ప్పని పని సేసినన్ విభులు బంధుర చారు యశంబు బేరు బెం
పును జెడిపోయి దుర్యశము బొందుచు నుందురు విష్టపంబులన్

"మునులారా! అనుగత భక్తులైన మీలాంటివారి వలననే నాకీర్తి విస్తరింపబడినది. మీకు ప్రతికూలమైన వాడు నాకును ప్రతికూలుడే. మీరు అర్చించుట వలన నా పాదముల యందలి రేణువులు పవిత్రములై ఆశ్రితులను పవిత్ర మొనర్చుచున్నవి.

"నా ఈ సేవకులు మీకు అపరాధము చేసితిరి. మీరిచ్చిన శాపమును అనుభవించి త్వరగ మఱల నా సదనమునకు అరుదెంచునట్లు మీరు నా యందు దయచూపుడు" యనెను.

మునులు విష్ణుదేవునితో ఇలా పలికిరి: "దేవా! నీవు సర్వేశ్వరుడవు. లోకాధ్యక్షుడవు. సర్వశక్తిమంతుడవు. మీరు నాపై దయచూపుడని నీవు పలుకుట మా కవగత మగుట లేదు. మేము నీ పార్షదులను శిక్షించితిమి. అది సముచితము గానిచో వేరొక శిక్షను విధించినను మాకు సమ్మతమే. లేదా వారి గౌరవమును ఇనుమడింప జేసినను మేము మరో విధముగ భావించము. మేము త్వరపడితిమి. దానికి తగిన విధముగ మమ్ము శిక్షింపుము. మేము అద్దానిని శిరసా వహింతుము" అని మునులు పలికిరి.

"మునులారా! వీరిరువురు రాక్షస యోనియందు వెంటనే ప్రవేశింతురు. వీరు త్వరలో నా సన్నిధికి చేరగలరు" అని పలికి మునులను భగవానుడు తృప్తి పరచెను. భగవానునకు నమస్కరించి, ఆయన కీర్తిని వర్ణించుచు మునులు వెనుదిరిగి వెళ్ళిరి.

భగవానుడు జయవిజయులతో చెప్పుచున్నాడు: "పార్షదులారా! మీరు నిర్భయులై వెళ్ళండి. మీకు శుభమగుగాక! మునులు మీకిచ్చిన శాపమును నేను త్రిప్పగలను. అలా చేయుట ధర్మముగాదు. నా ఆజ్ఞ లేనిదే ఏదియును జరుగదు.

"పూర్వము నేను యోగనిద్ర యందుండగా లక్ష్మీదేవి వైకుంఠమునుండి బయటకు వెళ్ళెను. ఆమె లోనికి వచ్చునపుడు మీ రామెను అడ్డగించితిరి. ఆమె క్రుద్ధురాలై మిమ్ములను శపించినది. ఈ నాడు ఋషులిచ్చిన శాపము అందులకు భిన్నమైనది గాదు. నా యందు క్రోధము గలిగినవారై మీరు శాపవిముక్తులై త్వరగా నన్ను చేరగలరు" యని అంతర్హితుడయ్యెను.

బ్రహ్మదేవుడు చెప్పుచున్నాడు: "దేవతలారా! జయవిజయులు దితి గర్భమున ప్రవేశించి, కశ్యపుని భయంకర తేజముతో వృద్ధి చెందసాగిరి. వారి తేజము ప్రవర్థమాన మగుచుండగ మీ తేజము క్షీణించుచున్నది. ఇది భగవానుని ఆదేశము. ఈ విషయమున మీరు విచారింపబనిలేదు. పరమాత్మయే మిమ్ములను రక్షించును". అని ఓదార్చెను.

హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల జననము

నూరు సంవత్సరములు బిడ్డలను గర్భమున రక్షించిన దితి భర్త యాజ్ఞ ననుసరించి ప్రసవించెను. దితి ఇరువురు కుమారులను కనెను. జ్యేష్ఠుడు హిరణ్యకశిపుడు. కనిష్ఠుడు హిరణ్యాక్షుడు. వారు జన్మించు సమయమున ఎన్నియో ఉపద్రవములు గోచరించినవి.

భూమి కంపించెను. పర్వతములు వణకెను. భయంకర గాలులు వీచెను. సముద్రుడు కెరటములను చాచి గర్జించెను. మేఘములు లేకనే ఆకాశము గర్జించుచుండెను. కుక్కలు నక్కలు అరచుచుండెను. గుడ్లగూబలు శబ్దములు చేయుచుండెను. రోదించుచుండెను.

గాడిదలు గుంపులుగా చేరి గిట్టలతో భూమిని పెకలించుచుండెను. తమజాతి గర్వించదగినవారు జన్మించినందుకు ఆనందమును వ్యక్తమొనర్చు నట్లుండెను. గాలి లేకుండగనే వృక్షములు కూలిపోవుచుండెను. అసుర సోదరుల ఆవిర్భావమును గని ప్రకృతియే కలత చెందెను. దుష్టుల వలన సర్వులూ దుఃఖము ననుభవింతురు.

హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు ఆవిర్భవించిరి. వారి దేహములు కఠినమైన రాళ్ళవలె యుండెను. వారు ప్రతిదినము పెరుగుచుండిరి. ఒకనాడు కుట్టించిన బట్టలు రెండవనాటికి పట్టవు. హిరణ్యకశిపుడు అహంకారానికి సంకేతము. హిరణ్యాక్షుడు మమకారానికి ప్రతిరూపము. అహంకార మమకారము లనునవి పెరిగేవే గాని తరిగేవి గావు.

హిరణకశ్యప హిరణ్యాక్షులు పెరిగి పెద్దవారైరి. అనేక దుష్కార్యములకు నాంది పలికిరి. సాధువులను హింసించిరి. యజ్ఞములను పాడుచేసిరి. వారిరువురిని ఎవ్వరూ ఎదిరించలేకపోయిరి. హిరణ్యాక్షుడు మమకారమునకు ప్రతినిధి. అందుచేత అతని తృష్ణ తీరదు. ఆరదు. హిరణ్య మనగా బంగారు యని అర్థము. అక్షి యనగా కన్ను యని భావము. హిరణ్యాక్షుడనగా సంపదపై కన్నుగలవాడని అర్థము. ఆశకు అంతముండదు. తృష్ణ తృప్తిచెందదు. వయస్సు గతించినా తృష్ణ నశించదని వాల్మీకి రామాయణములో వక్కాణిస్తాడు.

తృప్తి తీరని హిరణ్యాక్షుడు వరుణ దేవునిపై దండెత్తెను. వరుణుడు యుక్తిని ప్రదర్శించి ఈ విపత్తునుండి బయటపడ నిచ్చగించెను. హిరణ్యాక్షునితో యుద్ధము చేయగలవాడు శ్రీహరియేనని పలికి తాను తప్పించుకొనెను.

ఆ సమయమున భూమాత సముద్రములో మునిగియుండెను. దురాత్ముల ఉనికిచే భూభారము పెరిగెను. భూమాత సాగరమున మునిగియున్న దనియు, తమకు నిలువను నీడలేక పోయినదని స్వయంభువు మనువు బ్రహ్మదేవునికి మొరపెట్టుకొనగా, బ్రహ్మదేవుడు నారాయణుని ధ్యానించెను. భూదేవిని సాగర గర్భమునుండి వెలికి తీయుటకై నారాయణుడు వరాహమూర్తిగ అవతరించెను. వరాహమూర్తి పర్వతమంత పెరిగి, భయంకరమైన ఘోషతో సాగరమున ప్రవేశించెను. భూమిని కనుగొనెను. తన పాడవైన నాసికముపై భూమిని ధరించి సాగర ఉపరితలముపైకి వచ్చెను.

అదే సమయమున శ్రీహరిని గూర్చి వరుణుడు చెప్పగా హిరణ్యాక్షుడు ఆలకించెను. "ఎవరా శ్రీహరి? ఆ పిరికిపంద ఎక్కడున్నాడు?" యని హిరణ్యాక్షుడు గర్జించెను. నారదుని ద్వారా జాడ తెలిసికొనిన హిరణ్యాక్షుడు సాగర ఉపరితలముపై భూదేవిని నాసికముపై ధరించి నడచుచున్న యజ్ఞనారాయణుని సమీపించెను. వరాహమూర్తిని దర్శించెను. క్రోధాత్ముడైన హిరణ్యాక్షుడు వరాహమూర్తిని నిందించసాగెను.

హిరణ్యాక్షుడు శ్రీహరి నెదిరించుట

హిరణ్యాక్షుడు వరాహమూర్తిని గాంచి "ఈ వన్యమృగము జలములలో కెలా ప్రవేశించినది? ఓయీ మృగాధమా! సూకరమా! భూమిని వదలిపెట్టుము. రసాతలమున వసించు మాకు బ్రహ్మదేవుడు భూదేవిని ప్రసాదించినాడు. నా నుండి నీవు తప్పించు కోలేవు. సూకరాకృతిలో గోచరించు సుధాధమా! అనేక మోసపు పన్నాగములతో మా అసురులను అనేకమందిని నీవు వధించితివి. ఓ మూర్ఖుడా! నిన్ను నా గదా ఘాతముచే వధించి వారి కన్నీటిని తుడిచెదనుగాక!" యని హిరణ్యాక్షుడు శ్రీహరిపై దుమికెను.

వరాహమూర్తి భూమాతను సాగరముపై నుంచి, మునిగిపోకుండా తేలునట్లు తన శక్తిని ప్రసాదించెను. తనపై పరుష వాక్కులను కురిపించిన హిరణ్యాక్షుని వైపు తిరిగి సమాధాన మొసగెను.

"ఓరీ! నీచుడా! నిజమే. నేను మృగమునే. నీలాంటి గ్రామసింహాలను చెండాడేందుకు అవతరించిన మృగరాజును నేనే. నీలాంటి మహావీరుడు ఎదురునిలచి పోరుచుండగ మేమెక్కడికి వెళ్ళగలము? కనుక ఓ రాక్షసాధమా! ఏదీ? నీ పరాక్రమమును జూపి, నన్ను హతమార్చి, మీవారి అశ్రువులను తుడిచి, వారికి ముదమును గూర్చుము.

మ॥ వినరాయోరి! యమంగళాచరణ! యద్వృత్తిన్ ననున్ నీ మది
వ్వనయంబున్ వన గోచరంబగు మృగం బంచు దలంతౌర! నే
నెనయన్ వన్యమృగంబ యౌదు బలియై యేతెంచు నీబోటి యీ
శునక శ్రేణి వధింతు నేడని మొనన్ జే కోర్చి వర్తించినన్

అంటూ శ్రీహరి హిరణ్యాక్షుని సమీపించెను. హిరణ్యాక్షుడు క్రుద్ధుడాయెను. పగబట్టిన సర్పమువలె నిట్టూర్పులు విడుచుచు భగవానునిపై గదను విసిరెను. అది శ్రీహరికి ఏనుగుపై పుష్పహారము పడినట్లుండెను. శ్రీహరి గదను ప్రయోగింపగ హిరణ్యాక్షుడు దానిని అడ్డుకొనెను. ఈవిధముగ హిరణ్యాక్ష వరాహదేవులు పరస్పరము బాధించు కొనుచుండిరి. వారి సంగ్రామమును జూచుటకై బ్రహ్మదిదేవత లరుదెంచిరి. శ్రీహరి హిరణ్యాక్షుని వధించక యుద్ధక్రీడను సల్పుచుండెను. అదిగాంచి సరసిజ గర్భుడగు బ్రహ్మదేవుడు ఇలా పలికెను:

"దేవా! ఈ రాక్షసుడు నా వలన వరములను బొంది శక్తిమంతుడైనాడు. గర్వితమతియై చరించుచు దేవతలను, బ్రాహ్మణులను, గోవులను దుఃఖమునకు గురిచేయుచున్నాడు. ఇతడు అసమాన్యుడు. కంటకతుల్యుడు. మాయావి. అహంకారి. వధార్హుడు. అట్టివానిని జంపుటకు నీవు ఆలస్యము చేయుచున్నావు. వీనితో క్రీడించుట యనునది విషసర్పము యొక్క వాలమును పట్టుకొని క్రీడించుట వంటిది.

ఉ॥ అంచిత దివ్యమూర్తి! పరమాత్మక! యీకలుషాత్ముడైన న
క్తంచరు డస్మదీయ వరగర్వమునన్ భువనంబు లెల్ల గా
రించు మదించి, యిట్టి విపరీత చరిత్రుని ద్రుంప కిట్లు పే
క్షించుట గాదు వీని బలిపేయు వసుంధరకున్ శుభంబగున్

"అచ్యుతా! భక్త రక్షకుడవైన నీవు ఈ దుర్మార్గుని వెంటనే వధింపుము. ఇది సంధ్యాసమయము. అసుర సంధ్యా సమయాన అసురులు బలవంతులై యుందురు. ఈ సమయమున దేవతలకు జయమును ప్రసాదింపుము" అని బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థించెను.

సంధ్యాసమయమున అసురశక్తులు ప్రబలును. అందుచేతనే సంధ్యాకాలమున వందన మాచరించుచుందురు. సంధ్యాసమయమున దుష్టభావములు కదలగూడదు. ఆ సమయమును పవిత్ర మొనర్చుకొనవలెను. సాయంకాల సమయాన కదలిన దుష్టభావాలు రాత్రి సమయాన క్రియలుగా రూపొందును. జపధ్యానాదుల ద్వారా హృదయమున ప్రవేశించిన అసుర భావములను అంతమొందించవలెను.. సంధ్యాసమయమున ఎవ్వరు పవిత్రులై యుందురో అట్టివారు పావనాత్ములై శోభింతురు.

బ్రహ్మదేవుని వచనముల నాలకించి వరాహమూర్తి మందహాసమును చిందించెను. ఆయన మనవి నంగీకరించెను. హిరణ్యాక్షుని వధించుటకు నిశ్చయించుకొనెను.

బ్రహ్మాది దేవతల ప్రార్థనలను నారాయణు డంగీకరించును. భక్తులైన బ్రహ్మాదులు ఏది గోరినను లోక కళ్యాణమునకే కోరుదురు. వారు స్వార్థము నెరుగరు. మమత్వము నెరుగరు. విషమత్వము నెరుగరు. సమత్వమునే వాంఛింతురు. అందుచేత భగవానుడు వారి ప్రార్థన లంగీకరించును. భగవానుడు ప్రార్థనలనే గాక ప్రార్థించు వాని జీవితమును గూడ ఆలకించును.

నిర్భయముగా తనకు ఎదురుగ నిలబడి యున్న హిరణ్యాక్షుని వరాహమూర్తి గదతో కొట్టెను. హిరణ్యాక్షుడు గూడ వరాహదేవునిపై గదను విసిరెను. అది వరాహదేవుని చేతికి తగిలెను. ఆ కారణముగా భగవానుని చేతిలోని గదకూడా క్రిందపడిపోయెను. అయినను వరాహమూర్తిపై గదను ప్రయోగింపక యుద్ధధర్మమును గౌరవించిన వాని వలె హిరణ్యాక్షుడు ప్రవర్తించెను. ఈ విధమైన ప్రవర్తనము ద్వారా వరాహమూర్తికి క్రోధమును కల్గింప యత్నించెను.

వరాహమూర్తి హిరణ్యాక్షుని యుద్ధ ధర్మమును ప్రశంసించెను. వెంటనే సుదర్శన చక్రమును స్మరించెను. సుదర్శనచక్రము చేతియందు తిరుగుచుండెను.

క్రుద్ధుడైన హిరణ్యాక్షుడు దంతములను గొరకుచు "ఓరీ! నీవు చచ్చితివి" యని పలుకుచు వరాహమూర్తిని గదతో కొట్టెను. వాయువేగమున కదలివచ్చిన వాని గదను తన వామపాదముతో దూరముగా తన్నెను. హిరణ్యాక్షుడు నిరాయుధుడై నిలబడి పోయెను. "ఓరీ! రాక్షసుడా! నన్ను జయింపవలె నని సంబరపడుతున్నావు. మరల అస్త్రమును ధరింపుము" అనెను.

హిరణ్యాక్షుడు క్రిందపడిన గదను తీసుకొని వరాహమూర్తిపై విసిరెను. గరుత్మంతుడు సర్పమును పట్టుకొను నట్లు వరాహమూర్తి ఆ గదను చేతపట్టుకొనెను. మఱల ఆ గదను దైత్యున కిచ్చుటకు శ్రీహరి యత్నించెను. పౌరుషము దెబ్బతినిన హిరణ్యాక్షుడు అందుల కంగీకరింపకుండెను.

హిరణ్యాక్షుడు అగ్నితప్తమైన శూలమును చేబూని వరాహమూర్తిపై ప్రయోగించెను. వరాహమూర్తి సుదర్శనముతో త్రిశూలమును ఖండించెను. అదిగాంచి క్రుద్ధుడైన హిరణ్యాక్షుడు వరాహదేవునిపైకి దుమికి, వక్షస్థలముపై బలముగా గుద్ది అదృశ్యమయ్యెను. వరాహమూర్తి ఆ దెబ్బ తినియు చలింపకుండెను. హిరణ్యాక్షుడు తదనంతరము అనేక విధములైన మాయలను ప్రయోగించెను. సుదర్శనచక్రము ద్వారా ఆ మాయల నన్నింటిని శ్రీహరి ఖండించెను.

తన మాయలన్నీ ఫలించక పోగా క్రుద్ధుడైన దైత్యుడు భగవంతుని కడకు వెడలెను. వజ్రాయుధము వలె కఠినమైన తన పిడికిలిని బిగించి నారాయణుని కొట్టసాగెను. వరాహమూర్తి తన చేతితో హిరణ్యాక్షుని కణతపై గొట్టెను. ఆ దెబ్బకు అసురుడు దిగ్భ్రాంతి చెందెను. నేత్రములు బయటకు వచ్చెను. గాలివానకు నేలరాలిన మహావృక్షము

వలె ఆ దైత్యుడు నేలకూలెను. మమకార రాక్షసుడు మట్టి గలిసెను. "ఈ మరణము అందరికీ లభించునది కాదని" బ్రహ్మాది దేవతలు పలికిరి.

హిరణ్యాక్షుడు అదృష్టవంతుడు. ఏ భగవానుని బొందుటకు యోగులు నిరంతరము సాధనల నాచరించు చుందురో అట్టి భగవానుని హస్తస్పర్శకు నోచుకొని, ఆ దివ్యాత్ముని ముఖకమలమును దర్శించుచు ప్రాణములను త్యజించెను.

మ॥ వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల నెవ్వానిన్ మనోవీధి సు
స్థిరతన్ లింగ శరీర భంగమునకై చింతింతు రా పంకజో
దరు పాణ్యాహతి దన్ముఖాంబు రుహమున్ దర్శించుచుం జచ్చెదు
ర్భరితో త్తంసుడు దైత్యవల్లభుని సౌభాగ్యంబు దానెట్టిదో

దైత్యుని మరణమును గాంచి సురులెల్లరు సంతసించిరి. భగవానుని అనేక విధముల స్తుతించిరి.

"విదురా! వరాహభగవానుడు హిరణ్యాక్షుని ఆటబొమ్మ వలె త్రుంచిన లీలలను నేను గురుదేవుని ద్వారా శ్రవణము చేసితిని. ఆ విషయమునే నీకు చెప్పితిని" యని మైత్రేయుడు చెప్పినట్లు సూతమహర్షి నైమిశారణ్యమున శౌనకాది మునులకు చెప్పుచున్నాడు. విదురుడడుగగా స్వాయంభువ మనువు వంశమునెలా వృద్ధిచేసెనో మైత్రేయుడు చెప్పుచున్నాడు.

స్వాయంభువ మనువునకు ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు యను నిరువురు కుమారులు, ఆకూతి, దేవహూతి, ప్రసూతి యనెడి ముగ్గురు కుమార్తెలు గలరు. ఆకూతిని రుచికి, దేవహూతిని కర్దమునికి, ప్రసూతిని దక్షుని కిచ్చి వివాహము చేసెను. మహాయోగి యగు కర్దమ ప్రజాపతి దేవహూతి ద్వారా ప్రజా సృష్టి నెలా సాగించెనో మైత్రేయుడు విదురునికి చెప్పెను.

కర్మిష్ఠుడైన కర్దముడు

అది పరమపవిత్రమైన సరస్వతీతటము నందలి బిందుసరోవరము. ఆ ప్రదేశము అందమైన వృక్షములతోను, మనోహరములైన లతలతోను శోభించు చుండెను. పక్షుల మధుర రవములు శ్రవణ సుఖము నొనగూర్చు చుండెను. పరిపక్వ ఫలయుతమగు తరుశాఖలు దివ్యశోభల నీను చుండెను. మధువును త్రాగిన మధుపములచే ఝుమ్మని ప్రతిధ్వనిత మగు చుండెను. చకోర చక్రవాకాది పక్షుల మధుర మంజుల శబ్దములు కర్ణపేయములై యుండెను. తమాల, సాల, వకుళార్జున. నింబ, కదంబ, పాటలీ, చందన, నారికేళ, బిల్వ, మల్లికాది మంజుల వృక్షపంక్తితో శోభాయమానముగ గన్పట్టుచుండెను. పింఛములను విప్పిన మయూరములు అప్సరసలను మరపించు రీతిన నాట్యమాడు చుండెను. కోయిలల కుహూకారములు వీనులకు విందు నొనగూర్చుచుండెను. గున్నమామిడి

చెట్లపై ఆసీనమైన కోయిలమ్మలు తియ్యమామిడిచిగుళ్ళను తిని పరవశించి చేయుచున్న గానములు గంధర్వులను మరపించు చుండెను.

క॥ లలిత సహకార పల్లవ కలితా స్వాదన కషాయ కంఠ విరాజ
త్కల కంఠ పంచమ స్వర కలనాదము లుల్లసిల్ల గడు రమ్యములై

పుణ్యప్రదేశమగు ఈ బిందుసరోవరమున కర్దమప్రజాపతి పదివేల సంవత్సరములు తపస్సు చేసెను. ప్రజాసృష్టి చేయుమని చెప్పిన బ్రహ్మదేవుని యాజ్ఞను శిరసావహించి తపమాచరించెను. ఆయన తపస్సు ఫలించెను. కర్దముని ధ్యేయమూర్తి పుష్కరాక్షుడగు భగవానుడు దర్శన మొసగెను. కర్దముడు సాష్టాంగ దండ ప్రణామ మాచరించి భగవానుని స్తుతించెను.

"దేవా! నీ దర్శనముచే మా నేత్రములు పవిత్రము లైనవి. బహుకాల సాధనల ఫలితముగా యోగులు నీ చరణకమలములను దర్శించు చుందురు. నీ దర్శనము సర్వోపద్రవములను తొలగించును. నీకు పదేపదే నమస్కరించు చున్నాను."

సీ॥ అబ్జాక్ష! సకల భూతాంతరాత్ముడ వన దనరు చుండెడి నీదు దర్శనంబు
దలకొని సుకృత సత్ఫల భరితంబు లైనట్టి యనేక జన్మాను సరణ
ప్రకట యోగక్రియా భ్యాస నిరూఢులై నట్టి యోగీశ్వరు లాత్మగోరి
యెంతురు యోగీశ్వరేశ్వర యే భవ త్పాదారవింద సందర్శనంబు
తే॥ గంటి, భవవార్ధి గడవంగ గంటి, మంటి, గడగినా లోచనంబుల కలిమినేడు
తవిలి సఫలత నొందె మాధవ! ముకుంద! చిర దయాకర నిత్య లక్ష్మీవిహార!

కర్దముడు చెప్పసాగెను. "దేవా! భవసాగరమును దాటుటకు నీ చరణకమలములు దివ్య నౌకలై యున్నవి. అట్టి నీ పాదములను సకాములైన భక్తులు తుచ్ఛములైన సుఖముల కొరకు ఆశ్రయించుచున్నారు. వారి ప్రార్థనలను గూడ నీవు అంగీకరించుచునే యున్నావు. భగవాన్! ఈ కోరికలు నరకము నందు కూడ సఫలము లగును గదా!" యనెను.

వెలగల ముత్యములను రేగుబండ్లకు దారబోయునట్లు భగవంతుని ఆశ్రయించినవారు ప్రాపంచిక సుఖములను వాంఛించుచున్నారు. ఆద్యంతములు గల సుఖములు వాస్తవానికి నరక తుల్యములే. దుఃఖరూపములే. పరమ పురుషార్థమైన మోక్షమును ప్రసాదించు భగవానుని ఆశ్రయించి అల్పసుఖములను వాంఛించు వారు నష్టబుద్ధులై యున్నారు.

ఏవం విశోధ్య తత్త్వాని యోగీ నిస్పృహ చేతసా
యథా నిరిన్ధనో వహ్నిః స్వయమేవ ప్రశామ్యతి

"ఈ విధముగా తత్త్వము నెరిగిన యోగి నిస్పృహచిత్తము గలవాడై, కట్టెలు లేని అగ్నివలె స్వయముగనే ప్రశాంతుడగుచున్నాడు" యని త్రిశిఖి బ్రాహ్మణోపనిషత్తు తెలిపినది.

కర్దముడు చెప్పుచున్నాడు: "భగవాన్! నేను సకామ భక్తులను ఏవగించుకొన్నెడి వాడను. అట్టి నేను దురాశాపరుడనైతిని. గృహస్థాశ్రమమున త్రివర్గములను ప్రసాదించుటలో కామధేనువు వంటిది యగు గృహలక్ష్మిని బొందదలచి, నీ పవిత్ర చరణకమలముల నాశ్రయించితిని;" యనెను.

మానవులెల్లరు ఋణగ్రస్తులే. ఋణవిముక్తి నొందనివాడు గుణవిముక్తి నొందలేడు. దేవ, ఋషి, పితృఋణముల నుండి బయటపడుటకు గృహస్థాశ్రమమే అనువైన స్థలము. ఋణవిముక్తిని కాంక్షించి, అనాసక్తితో గృహస్థాశ్రమమున చరించు పుణ్యాత్ములు యోగులు బొందిన దివ్యస్థితిని పొందుదురు. ధర్మమునకు విరుద్ధముగాని కామము బంధమును తొలగించునే గాని తగిలించదు. విడిపించునే గాని నడిపించదు.

అవగాహన కలిగిన వారికి గృహస్థాశ్రమము వాస్తవానికి తపోవనమే. వివాహ సమయంలో ఆచరించెడి విషయములలో విశిష్టమైన సందేశము లున్నాయి. పెండ్లికుమారుడు తాను వివాహము చేసుకోవడంలో గల ఉద్దేశ్యమును తన స్నేహితుల ఎదుట కన్యాదాత యగు మామగారికి వినిపిస్తాడు.

ధర్మ ప్రజా సంపత్యర్థ గ్గం స్త్రియ ముద్వహే

"ధర్మాచరణమునకు, సత్సంతానమును పొందుటకు మాత్రమే నేను స్త్రీని అగ్నిసాక్షిగ పరిణయ మాడుచున్నాను" యని పలుకును. ఇది వాగ్దానము. పెళ్ళినాటి ప్రమాణము.

కర్దమ ప్రజాపతి గృహస్థాశ్రమమును ఈ విధముగా అభిలషించెను. అందుచేత అది సకామమనిపించుకోదు. కర్దముడు పరమాత్మకు నమస్కరించి చెప్పుచున్నాడు:

"భగవాన్! నిష్కాములైన నీ భక్తులు సుశీతలమగు నీ చరణచ్ఛాయ నాశ్రయించి భవపరితాపవినిర్ముక్తు లగుచున్నారు. నీ గుణ కథన సుధాస్వాదనముచే పరవశించి ఆనందాబ్ధిలో ఓలలాడు చున్నారు. నిర్భయులైన నీ భక్తులను భయంకరమైన కాలచక్రము కదలించలేకున్నది. దేవా! మేము సకాములమై భవ సాగరమున బడి యున్నను నీ దివ్య మంగళ విగ్రహమునే వీక్షించుచున్నాము. స్వామీ! నీ చరణకమలములకు మఱల మఱల నమస్కరించుచున్నాము" అని కర్దముడు భగవానుని నిర్దోష చిత్తముతో ప్రార్థించెను.

భగవానుడు అమృత సందేశము నందించుచున్నాడు. "కర్దమ మహర్షీ! నీ మనోభావము నే నెరుగుదును. నీ యభిలాషను దీర్చు ప్రయత్నము పూర్వమే జరిగియున్నది. చిత్తమును నా యందుంచి జీవించు భక్తులను నేను సదా అనుగ్రహించుచునే యుందును. నీవు మనోరథప్రాప్తిని బొందితివి.

కII మునివర! యే కోరిక నీ మనమున గామించి నను సమంచిత భక్తిన్
వెవరున బూజించితి నీ కనయము నా కోర్కె సఫలమయ్యెడు జుమ్మీ!

"మహర్షీ! ధర్మకోవిదుడు, రాజర్షియగు స్వాయంభువ మనువు ఇక రెండురోజులలో నిన్ను దర్శించుటకు భార్యయైన శతరూపతో గూడి వచ్చుచున్నాడు. వయస్సునందును, శీలమువందును, గుణమువందును సుశోభితయగు ఆతని పుత్రికను నీ కిచ్చి

పరిణయము గావించును. నీ చిరకాల వాంఛ తీరును. నీవు ఆమె ద్వారా తొమ్మండుగురు పుత్రికలను గనెదవు. నీ పుత్రికల వలన మరీచి మొదలగు ఋషులు పుత్రులను ప్రసాదింతురు. నీవు నిష్కామ కర్మ యోగము నాశ్రయించిన వాడవై తుదకు నన్నే పొందెదవు. నీవు ఇంద్రియములను జయింతువు. కరుణామయుడ వయ్యెదవు. సమస్తములో నన్నే దర్శింతువు. సమదర్శివి అయ్యెదవు. మహర్షీ! నీవు పుణ్యాత్ముడవు. శుభచరితుడవు. అందుచేత నేను గూడ నీకు పుత్రునిగా జన్మింతును. దేవహూతి గర్భమున జనించి సాంఖ్యమును ప్రబోధింతును" అని పలికి ఇందిరా రమణుడు బిందుసరోవరమున అంతర్హితుడయ్యెను. కర్దముడు భగవానుని దివ్యవచనములను మననము గావించుకొనుచు పులకితు డగుచుండెను.

దేవహూతీ కర్దముల వివాహము

స్వాయంభువ మనువు భార్యయగు శతరూపతో గూడి కనకరథారూఢుడై, పుత్రికయగు దేవహూతిని కూర్చుండ బెట్టుకొని, విహరించుచు బిందుసరోవరము కడ కరుదెంచెను. మనువు మునిశ్రేష్ఠుడగు కర్దముని పాదములకు నమస్కరించెను. కర్దముడు మనువు నాశీర్వదించెను.

మనువు అసమాన ప్రజ్ఞావంతుడు. మహామనీషి. అయినను మహర్షియగు కర్దము డగుపించగనే ఆయనకు నమస్కరించెను. ఇదియే సనాతన ధర్మజీవన వైభవము. యతి పురుషుల దర్శనము కాగానే మతిని నిలిపి మహిమకు తలవంచెడి వారే సుగతిని బొంది సుకృతాత్ములై శోభిల్లెదరు.

అహంకారులకు ఆచార్యుల వైభవము అందదు. గురువును దర్శించగనే ముందుగా నమస్కరించడం అలవరచుకోవాలి. నవ్వుతూ పలకరించడం, నవ్వుతో పలకరించడం, ఆవువలె తలలూపి నమస్కరించడం, దర్శించిన పిదప కొంతసమయానికి మరొకరు నమస్కరించుట గాంచి అప్పుడు పాదమును గాల్చుకొనిన మార్జాలమువలె లేచి బాకీ తీర్చినట్లు మ్రొక్కడము, నమ్రత లోపించిన నమస్కారములు, వినయమెరుగని వందనములు - ఇవన్నియు ప్రగతి నిరోధకములు. పతన సూచకములు.

గురువులను దర్శించగనే ముందు నమస్కరించి ఆ తరువాత ముచ్చటించాలి. గురువును అర్చించని అహంకారిని గోవిందుడు అంగీకరించడు.

ఆచార్యాం మాం విజానీయా న్నావమన్యేత కర్హిచిత్
సమర్త్య బుద్ధ్యాఽ సూయేత సర్వదేవ మయో గురుః

"గురువును నన్నుగా తెలిసికొనుము. గురువు నెన్నటికి అవమానపరచరాదు. మనుజుడని భావించి అసూయ చెందరాదు. గురువు సర్వదేవమయుడు" అని భగవానుడే స్వయముగా చెప్పెను.

మనువు కర్దముని ఆతిథ్యమును స్వీకరించెను. ఆసనమున గూర్చుండెను. కర్దముడు పలుకసాగెను. "రాజర్షీ! నీవు సాధువుల హృదయములకు శాంతిని ప్రసాదించుచున్నావు. అసాధువులను రూపుమాపుచున్నావు. నీ మనుగడయే మహిలో దురాత్ములను అదృశ్య మొనర్చుచున్నది. రాజా! అట్టి నీవు ఇచ్చటికి ఏకార్యార్థమై వచ్చితివో తెలుపుము. నేను ఋజువర్తనముచే దాని నంగీకరింతును" అనెను.

కర్దముని పలుకుల నాలకించిన మనువు ఇట్లు పలికెను: "మహర్షీ! బ్రహ్మదేవుడు వేదమును రక్షించు నుద్దేశ్యముతో తన ముఖమునుండి బ్రాహ్మణులను సృష్టించెను. సర్వజనులను పాలించుటకై ఆయన బాహువుల నుండి క్షత్రియులమగు మమ్ము సృజించెను. కనుక బ్రాహ్మణులు తమ జ్ఞానముచే క్షత్రియులను రక్షించుచుండగ క్షత్రియులు తమ దేహబలముచే బ్రాహ్మణులను రక్షించుచున్నారు. కనుక మీరు మాకు బుద్ధి దాతలు. మేము అలాగే బ్రాహ్మణులను రక్షించుచుందుము. ఈ నాడు నన్ను అదృష్టము వరించినది. మీ దర్శనము చేయించినది. దుష్టులు నిన్ను దర్శింపలేరు" అనెను.

సంత్ పురుషులను సజ్జనులే గుర్తించగలరు. దుర్జనులకు సంతులే గోచరింపరు. సర్పులూ వారికి హంతకులుగనే గోచరింతురు. కనుక వ్యక్తి సుగుణవంతుడై యుండాలి. ఆచారవంతుడై యుండాలి. అప్పుడే ఆచార్యుని వైభవమును గాంచగలుగును. లేనిచో అద్దములో మన ముఖమే తెలియునట్లు, ఆచార్యునిలో గూడా మన వికారములే తెలియుచుండును.

మనువు చెప్పుచున్నాడు: "మహర్షీ! మీ దర్శన భాగ్యము నా సుకృతఫలము. నా మనవి నాలకింపుము. దీనుడనై విజ్ఞప్తి చేయుచున్నాను. ఈమె నా కుమార్తె. పేరు దేవహూతి. ప్రియవ్రత, ఉత్తానపాదులకు సహోదరి. ఈమెకు చక్కని వయస్సున్నది. వయస్సును మించిన శీలమున్నది. అంతకు మించిన గుణమున్నది. తనకు యుక్తమగు వరుని కొరకు నిరీక్షించుచున్నది. నారదమహర్షిద్వారా మీ వైభవము నాలకించినది. జ్ఞానమును గూర్చి వినినది. మీ రూపమును గూర్చి వినినదియై తీవ్రముగ అభిలషించినది. మిమ్ములనే పతిగా పొందవలెనని నిర్ణయించుకొనినది. మహాత్మా! నీపై మరలిన మనస్సుగల నీమెను శ్రద్ధతో నీ కొసగుచున్నాను. ఈమె నీకు సరియైనది. సిరిలాంటిది. గీచిన గిరి దాటదు. దరిచేరి సేవించును. మీలో హరిని దర్శించును. మరి ఆలస్యమేల?" యనెను.

మ॥ వరయోగీశ్వర! దేవహూతి యను నీ వామాక్షి మత్పుత్రి దా
వర లావణ్య గుణాఢ్యులన్ వినియు వెవ్వారిన్ మదిం గోర, కా
తురయై నారద పంపువన్ మిమ్ము వరింతున్నంచు వేతెంచె, నీ
తరుణీ భిక్ష బరిగ్రహింపుము శుభోదాత్త క్రియాలోలతన్

మనువు ప్రార్థనను కర్దము డంగీకరించెను. "రాజా! నేను ఈమెను గ్రహింతును. గర్భము ధరించువరకు సేవింతును. తదనంతరము నాకు శరణ్యుడగు విష్ణుదేవుని

యాదేశము ననుసరించి పరమహంసలు గడుపు జీవితమును గడిపెదను" యని కర్దము డనెను.

వివాహము విలాసమునకు గాకూడదు. వినోదమునకు గాకూడదు. విజ్ఞానమునకై యుండాలి. వికాసమునకై యుండాలి. ఇంద్రియ లోలత్వమునకు గాక ఇంద్రియ నిగ్రహముకొరకు వివాహ సంస్కార మేర్పడినది.

కాలానికి వసంతము వలె వ్యక్తికి యౌవనము ప్రధానముగ యుంటుంది. యౌవనంలో ప్రతివ్యక్తీ కామాది వాసనలను కలిగి యుంటాడు. స్వభావము ననుసరించి యురుదెంచెడి కామ ప్రేరణను నిరోధించినచో దానివలన విపరీత ఫలితాలు కలిగే అవకాశము ఏర్పడవచ్చు. పొంగివచ్చెడి కామ ప్రవాహాన్ని నిరోధించలేని సామాన్యులు, పరిస్థితుల నాధారముగా గొని నిరోధించి ఉన్మత్తులైన సన్నివేశాలు గూడ గలవు.

కామమును బలవంతముగ లొంగదీయరాదు. వీర్యశక్తిని ఓజశ్శక్తిగా మార్చగలిగే మహాత్ములకే అది సాధ్యపడును. నిగ్రహించే శక్తిలేదని మితిమీరి విహరించినచో బలహీనులై, బుద్ధిహీనులై భ్రష్టులయ్యే ప్రమాదము కూడా గలదు. కనుక అతిని విస్మరించి, స్థితిని గమనించి, హితకరమగు మితమును పాటించువారు సుఖములను బొందుదురు. ఇట్టి శుభకరజీవనమును మానవ జీవితములో ఆవిష్కరింప జేయుటకే వివాహ సంస్కార మేర్పడినది. వివాహితులైనవారు ధర్మమును పాటించుచు చరించాలి. లేనిచో అది పశుజీవనమే కాగలదు. భార్యను ధర్మపత్నిగా హైందవ సంస్కృతి నిర్ణయించింది. కామపత్నిగా నిర్ణయించలేదు. వివాహము కామనాశనము కొరకేగాని కామవిలాసము కొరకు గాదు. ధర్మమార్గంలో కామము నాచరించి, సమయమును గమనించి, నియమమును పాటించి కామమును నశింపచేయాలి. ధర్మములో గూడిన కామము వ్యక్తికి ఔన్నత్యమును చేకూర్చును. ధర్మము తప్పిన కామము అధోగతిని కల్పించును.

ఇంద్రియాణి పురా జిత్వా జితం త్రిభువనం త్వయా
స్మరద్భిరివ తద్వైర మింద్రియై రేవ నిర్జితః

"ప్రభూ! ఇంద్రియములను జయించగలిగిన నాడు నీకు త్రిభువనములను జయించడ మనెడి కార్యము సాధ్యమైనది. ఈ నాడు కామవశుడవై ఇంద్రియములచే జయింపబడి మరణము ననుభవించితివి" యని రావణుని వధను విని మండోదరి విలపిస్తుంది.

కర్దముని యొక్క అభిప్రాయమును మనువు శతరూపకు, దేవహూతికి తెలిపెను. దేవహూతి కర్దముని పరిణయమాడుటకు అంగీకరించెను. కర్దముడు వివాహమును గూర్చి చర్చించిన సందర్భముననే సన్యాసమును గూర్చి ప్రసంగించెను. అయినను దేవహూతి కర్దమ మహామునినే సమ్మతించెను. జితేంద్రియుడగు దివ్యాత్ముడు తనకు భర్త కాబోవు చున్నాడని పొంగిపోయెను.

దమ యనగా ఇంద్రియ నిగ్రహము. కర్దము దనగా ఇంద్రియములను నిగ్రహించిన బ్రహ్మ స్వరూపుడని అర్థము. దేవహూతి యనగా దేవుని ఆహ్వానించునది యని భావము.

హూతిః-------------------------హూయతే ఽ నయేతి హూతిః

కనుక దేవుని పిలుచునది దేవహూతి. శుద్ధమైన మనస్సే భగవానుని ఆహ్వానించును. ఇంద్రియములు నిగ్రహించినవానికి శుద్ధమైన మనస్సు తోడుగా యుండును. వారే కర్దమ దేవహూతులు.

మనువు కన్యాదానము చేసెను. కర్దముడు దేవహూతిని పరిణయమాడెను. శత రూపతో గూడి మనువు బయలుదేరుచు పుత్రికా వియోగ శోకమును భరింపలేక దుఃఖించెను. దేవహూతిని కర్దముని చేతికందించి తాను విమానమెక్కి వెడలిపోయెను.

ఆదర్శ దాంపత్యము

దేవహూతి భర్తృసేవలో నిమగ్నమాయెను. తనసేవలద్వారా భర్తను సంతోషపెట్టు చుండెను. పార్వతి పరమేశ్వరుని సేవించినట్లు దేవహూతి కర్దముని సేవించినది యని దివ్యాత్ముడైన మైత్రేయుడు మహాత్ముడైన విదురునికి చెప్పెను.

విశ్రంభేణాత్మశౌచేన గౌరవేణ దమేన చ
శుశ్రూషయా సౌహృదేన వాచా మధురయా చ భోః
విసృజ్య కామం దంభం చ ద్వేషం లోభ మఘం మదమ్
అప్రమత్తోద్యతా నిత్యం తేజీయాం సమతోషయత్

"ఉద్యమించినదియు, అప్రమత్తయు నగు దేవహూతి కామమును, దంభమును, ద్వేషమును, లోభమును, పాపమును, మదమును త్యజించినదియై, శుచియు, గౌరవము, దమము, శుశ్రూష, స్నేహము, తియ్యని పలుకులు గలిగి సదా భర్తను సంతోష పెట్టుచుండెను."

భర్తను సేవించున దెలాగో దేవహూతి చక్కగ ఆచరించి, సర్వులకు ఆదర్శమాయెను. శ్రమనెవ్వరైనా పడగలరు. సేవనందరూ చేయలేరు. దేహస్థాయిలో జరిగే సహాయము లన్నియు శ్రమలవుతాయి. మనస్సునెరిగి చేయుకార్యములే సేవలుగా మిగులుతాయి.

కొందరు తల్లులు భర్తల విషయంలో చాలా శ్రమిస్తూంటారు. బట్టలుతుకుతారు. వస్తువులను శుభ్రంచేస్తారు. రుచికరమైన భోజనాదులు వండి వడ్డిస్తారు. పాదసేవచేస్తారు. కార్యాలలో సహకరిస్తారు. బాధ్యతలను పంచుకుంటారు. ఈ విధంగా నిరంతరము భర్తవిషయంలో శ్రమిస్తుంటారు. ఈ విధమైన కార్యములవలన కార్యభారమును తగ్గిస్తారు. భర్తకు శ్రమను తగ్గిస్తారు. కానీ ఆనందాన్ని వృద్ధిచేయలేరు. ఇరువురు బాధపడుతూనే యుంటారు. ఎంతచేసినా ఫలితంలేదు యని అర్ధాంగి విలపిస్తూ యుంటుంది. తన బ్రతుకుకు సుఖంలేదని భర్త వాపోతూ ఉంటాడు. ఇలాంటి దంపతులను సమాజంలో అధికసంఖ్యలో చూస్తూ ఉంటాము.

భర్తను చులకనగ మాట్లాడుట, భర్తయొక్క స్నేహితులపై, బంధువులపై ద్వేషమును ప్రదర్శించుట, లోభము నాశ్రయించి అతిథులను గౌరవింపకుండుట, భర్త చిన్నమాట అనినను సహనమును కోల్పోయి పెద్దగా అరచుట, సమయా సమయములను సర్తింపకుండా ప్రవర్తించుట, జాగరూకత లేకుండుట, స్మృతిని కోల్పోవుచుండుట, తన మాటను నెగ్గించుకొనుటకు అబద్ధములాడుట మొదలగునవి చేయుచు తాను శారీరకముగా చేయుశ్రమలు భర్తకు తృప్తిని గలిగించుటలేదని కొందరు తల్లులు పలుకుచుందురు. దేహస్థాయిలో శ్రమించేవారికి దేహస్థాయి ఫలితాలే అందుతాయి. మనస్సును గ్రహించి మహిమతో చరించువారికి ఆశించదగిన మహోన్నత ఫలితాలందుతాయి.

దేవహూతి భర్తను సేవించుచుండెను. కోరికలను త్యజించి భర్త అభీష్టమే తన యభీష్టమని భావించి యుండెను. నమ్రత గలిగియుండెను. ద్వేషములేక యుండెను. లోభమును త్యజించెను. అంతేగాదు. సదా భర్తపట్ల గౌరవమును ప్రదర్శించు చుండెను.

ఒకసారి దంపతులిరువురు నావద్దకు వచ్చారు. మీ ఆరోగ్యము ఎలావుంది? అని నేను భర్త నడిగాను. కొంత నయమనిపిస్తున్నది యని అతడు నమ్రుడై పలికాడు. వెంటనే భార్యఅందుకున్నది. ఆగకుండా చకచకమని రెండుమూడు నిముషాలు తన అభిప్రాయాలను వేగంగా దొర్లించింది. చివరగా "ఏం చేద్దాం స్వామీ! సకాలానికి భోంచేయమంటే భోంచేయరు. బుద్ధిలేని మనిషి" అన్నది.

నేను కాస్త ఆలోచనలో పడ్డాను. బుద్ధిలేకపోవడంచేత అతడు ఆలస్యంగా భోంచేస్తున్నాడా? లేక ఆలస్యంగా భోంచేయువారంతా బుద్ధిలేనివారేనా? యని నా సంశయము. ఏం చేద్దాం! ఎవరి బాధలు వారివి. ఈలోగా ఏమి ఆలోచించాడో తెలియదు. "స్వామీ! ఆమె మాటలలా ఉంటాయిగాని మనస్సు చాలా మంచిది" అన్నాడు. ఆయన అంత చక్కగా సరిపెట్టుకొనేటప్పుడు నేను పురిబెట్టడ మెందుకని నేను ఆలోచించడము మానివేసి "మంచిది" అన్నాను. ఆ తరువాత అతడాలోచిస్తున్నట్లు కనపడ్డాడు.

మంచి మనస్సు యుండడము నిజానికి వరమే. మాటగూడ మంచిగయుంటే ఏమౌతుంది? సువర్ణానికి సువాసన అబ్బినట్లవుతుంది. మంచి మనస్సును కలిగి యుండుట వాస్తవానికి వరమే అయితే మంచి మాటలేకపోవుట శాపము వంటిదని చాలా మందికి తెలియదు.

దేవహూతి తియ్యని పలుకులతో భర్తను సంతృప్తి పరచిందని మైత్రేయుడు చెప్పుచున్నాడు. ఈ సుగుణము లన్నియు ప్రత్యేకంగా స్త్రీలకొరకే చెప్పబడలేదు. పురుషులు గూడ వీటిని పాటించాలి. అప్పుడే దాంపత్యము శోభిస్తుంది.

సదా సేవాతత్పరురాలైన దేవహూతి భర్తను భగవంతునిగా భావించింది. "నా భర్త గొప్పతపస్వి. నేను తపస్విని కావలెను" యని ఆలోచించి దేవహూతి గూడ కఠోర సాధన లాచరించెను. అటు భర్తకు నిరంతరము సేవలందించుచు, ఇటు తన వ్యక్తిగత

సాధనలను కొనసాగించుచు నియమ నిష్ఠలతో జీవించిన దేవహూతి శరీరము దుర్బలమాయెను. ఈ పరిస్థితిని గాంచి కరుణా మయుడగు కర్దముడు వ్యథ చెందెను.

"దేవహూతీ! నీ సేవలు అసమానములు. అపురూపములు. నీ సేవలతో నన్నెంతో తృప్తి పరచితివి. ఇతరులకు వెలుగు నందించి దీపము తానారిపోవులాగున నాకు సేవల నందించి నీవు కృశించితివి. సర్వులకు దేహము ప్రియమై యుండును. అట్టిదేహముపై గూడ అభిమానమును విడచి నన్ను సేవించితివి. కృశీభూత దేహముతో నీరసించి యుంటివి. నా తపస్సు నీ వలన దివ్యస్థితి నొందినది. నాకు అనేక దివ్యైశ్వర్యములు తపస్సు ద్వారా లభించినవి. మనునందినీ! వాటి యందు నీకును అధికారము గలదు. నీవు ఏదైన వరము నభిలషింపుము. నీ యభీష్టమును దీర్చి నేను సంతసింతును" అని కర్దముడనెను.

ఉ॥ మానిత ధర్మమార్గ మహిమస్ఫుట భూరి తపస్సమాధి వి
ద్యా నిభృతాత్మ యోగ సముపార్జిత విష్ణుకటాక్ష లబ్ధ శో
భానఘ దివ్యభోగ బహు భద్ర వితానము లస్మదీయ సే
వానిరతిన్ లభించు ననివారణ నిత్తును దివ్యదృష్టియున్

కర్దముని ప్రేమపూరిత వచనముల నాలకించి పులకితయైన దేవహూతి, "స్వామీ! నా కేమియు వరము లవసరములేదు. మిమ్ములను భర్తగా పొందగలుగుటయే భగవానుడు నాకు ప్రసాదించిన దివ్యవరము" యనెను.

"మనుజా! నీ అవసరమును దృష్టియందిడుకొని అలాపలికితివి. నా ఆనందమును దలచి ఏమైన అడుగుము" అని కర్దముడనెను.

"నాథా! నేను గర్భమును ధరించినంతవరకు మీరు గృహస్థసుఖము ననుభవించునట్లు వివాహసమయమున మాతండ్రిగారికి చెప్పితిరి. ఉత్తముడగు పతిద్వారా సంతానము నుత్పత్తి చేయగలుగుట పాతివ్రత్యము గల స్త్రీకి ఉత్కృష్ట ప్రయోజనముగా తెలియుచున్నది. స్వామీ! నన్ను సంతానవతిని చేయుము. నాకొక పుత్రుని ప్రసాదింపుము" యని ప్రార్థించెను. కర్దముడు అంగీకరించెను.

కర్దముని ఆశ్రమ సమీపమున బిందు సరోవరమున్నది. సరస్వతీ తటమున యున్న బిందు సరోవరములో స్నానమాచరించి రమ్మని కర్దముడు దేవహూతికి చెప్పెను. దేవహూతి బిందు సరోవరములో స్నానమాచరించి వచ్చెను. కృశించిన ఆమె దేహము మనోహరముగ శోభించెను. అధికశక్తితో అలరారుచుండెను. ఆ దివ్యానుభూతిని గాంచి పరవశించినదియై దానికి కారణమును తెలుపమని దేవహూతి కర్దముని అడిగెను.

పూర్వము కర్దముడు చేసిన కఠోర తపస్సును గాంచి విష్ణుదేవుని చిత్తము విచలితమాయెను. హృదయ విదారకమైన ఆ ఘోరతపస్సును గాంచి పరవశుడైన నారాయణుడు కొన్ని ఆనందాశ్రువులను రాల్చెను. భగవానుని అశ్రువులు రాలినచోట చక్కని సరోవర మేర్పడెను. అదియే బిందు సరోవరమని కర్దముడు చెప్పెను.

కర్దముడు తన భక్తిచేత కమల లోచనుడైన భగవానునికి కన్నీరు తెప్పించెను. అదియే భక్తిలో పరాకాష్ఠ. తన భక్తుల బాధలను గాంచి భగవానుడు కన్నీటిని విడచును. ఇదియే భక్తులకు శ్రీరామరక్ష.

సరస్వతీ నది జ్ఞాన స్వరూపము. జ్ఞానరూపమైన సరస్వతీ తటమున బిందు సరోవర మున్నది. అదియే భక్తి స్వరూపము. జ్ఞానము గల వారికే నిజభక్తి ఏర్పడును. జ్ఞానములేని భక్తి మూర్ఖమై, అయోమయమగును. భక్తి జ్ఞానములతో వసించువారు కర్దమునివలె మహితాత్ములు కాగలరు.

గృహస్థ సుఖము లనుభవించుటకు ముందుగా బిందు సరోవరములో స్నాన మాచరించి రమ్మని కర్దముడు దేవహూతికి తెలిపెను. సారరూపమైన భక్తిని పొంది సంసారములో ప్రవేశించువారు బద్ధులు గాకుండా యుందురు. పనసపండును గోయువారు చేతికినూనె రాసుకొననిచో అదిచేతి కంటుకొనును. నూనె రాసుకొనినచో అంటకుండును. అలాగే భక్తి గలవారిని సంసారము బంధించదు. భక్తితో పరమాత్మ నెరిగిన వారు బంధముల కతీతులు. ఈ విషయమును శ్రీఆదిశంకరులు హరిస్తుతి యందు ఇలా తెలిపియున్నారు:

స్తోష్యే భక్త్యా విష్ణు మనాదిం జగదాదిం
యస్మిన్నేత త్సం సృతి చక్రం భ్రమ తీర్థం
యస్మి న్దృష్టే నశ్యతి తత్సంసృతి చక్రం
తం సంసార ధ్వాంత వినాశం హరి మీడే ॥

"ఆది లేనివాడును, ఆదిదేవుడును, సంసార చక్రము పరిభ్రమించుటకు కారణమైన వాడును నగు విష్ణుదేవుని భక్తితో స్తుతించెదను. ఎవరి దర్శనముచే సంసార చక్రము అంతమగునో,ఎవరు సంసారమనెడి చీకట్లను పోగొట్టుచుందురో అట్టిహరిని స్తుతించెదను."

కర్దముడు చక్కని విమానమును యోగమాయచే నిర్మించి దేవహూతితో కలసి విహరించెను. విష్ణుపాదార్చితు డైనందున కర్దమునికి సంకల్ప మాత్రమున సమస్తము సమకూరెను. కర్దముడు దేవహూతి ననుగ్రహించెను. ఆమె తొమ్మండుగురు కన్యకలను ప్రసవించెను. ఆ కన్యలందరు సర్వాంగ సౌందర్యముతో శోభించుచుండిరి.

బిడ్డలు కలిగినందున సంసారమును త్యజించుటకు కర్దముడు సిద్ధముగా యుండెను. అదిగాంచి దేవహూతి కలత చెందెను. పొంగివచ్చు దుఃఖము నాపుకొనుచు భర్త కడకేళ్ళి దేవహూతి ఇలా పలికెను:

సీ॥ అనఘ! సంతాన పర్యంతంబు నను గూడి వర్తింతు ననుచు బూర్వమున బలికి
కూతుల నిచ్చితి కొమరార నిప్పుడీ తరుణులు పతులను దమకు దార
యరసి వర్తింతురో యని భీతి నొందెద గావున నీ పుత్రికలకు దగిన
వరుల సంపాదించి పరిణయంబులు సేసి తత్త్వ సంహిత నాకు దవిలి తెలుపు

తే॥ సుతుని గృపసేసి నను గావు సుజన వినుత యర్థి సంసార దుఃఖంబు నపనయింప
నర్హుడవు నీవ కావె మోహమున నింత కాల మూరకపోయె నే గతియు లేక

"నాథా! నన్ను అనుగ్రహించితిరి. నాకు కుమార్తెలను ప్రసాదించితిరి. ఈ కన్యలకు వివాహము చేయుట ఎలా యని భయపడు చుంటిని ద్విజశ్రేష్ఠుడా! ఈ కన్యకలకు సరియగు వరులను జూచి వివాహము చేసి, నాకు తత్త్వమును దెలుపు కుమారుని ప్రసాదింపుము. మీరు అభయ ప్రదాతలు.

"మహాత్మా! ఇంతవరకు విషయవాసనా సుడిగుండములో పడి బ్రతుకును వృథా చేసికొంటిని. తనివిదీర ఒక్కనాడైనను భగవానుని ధ్యానింపలేక పోతిని. మీలాంటి బ్రహ్మజ్ఞానము గలవారి సహచర్యము లభించినను నా చిత్తము విషయ సుఖముల యందే రమించినది. కానీ దేవా! మీ సాంగత్యము నాకు శుభమునే చేకూర్చును. మీరు మహాత్ములగుటయే దానికి కారణము.

సంగో యః సంసృతేర్హేతు రసత్సు విహితోఽధియా
స ఏవ సాధుషు కృతో నిస్సంగత్వాయ కల్పతే

"మహాత్మా! అజ్ఞానముచే అసాధువులతో జేసిన సాంగత్యము సంసార బంధములను తగిలించుచున్నది. కాని సాధుపురుషుల సాంగత్యము సంసార బంధములను తొలగించుచున్నది."

కరుణ రసమును చిందించు దేవహూతి అమృత వచనములకు కర్దముడు చలితహృదయుడయ్యెను. దేవహూతితో ఇలా పలికెను:

"దేవీ! నీవు దురదృష్టమును నీలో గాంచనవసరము లేదు. నీవు పుత్రుని త్వరలో బొందెదవు. నారాయణుడే నీకు పుత్రుడై జన్మించును. నీకు భద్రమగును. భగవానునికై వీక్షింపుము. ఇంద్రియములను నిగ్రహింపుము. స్వధర్మము ననుష్ఠింపుము. శ్రద్ధతో భగవానుని భజింపుము. భగవానుడు నీకు పుత్రుడై జన్మించును. నీకు తత్త్వోపదేశమును చేయును. నీ అవిద్య నంతమొందించును. నీవు అదృష్టవంతురాలివి" యనెను.

దేవహూతి సంతుష్ట చిత్తురాలయ్యెను. భగవత్సందర్శనాభిలాషను వృద్ధిచేసికొనెను. కర్దముని ఉపదేశముల యందు విశ్వాసము నుంచెను. నిరంతరము భగవద్భజన యందే మనస్సును లగ్నమొనర్చెను. పరమాత్మ దర్శనానికి తపించువారికి భగవానుడు బిడ్డడై జన్మించును.

కపిలదేవుని జననము

దేవహూతీ కర్దములకు తొమ్మిది మంది కన్యకలు గలిగిరి. ఇప్పుడు భగవాను డగు కపిలుడు కలుగబోవు చున్నాడు. ప్రహ్లాద కుమారుడు తెలిపిన నవవిధ భక్తియే ఈ తొమ్మండుగురు కన్యలు. శ్రవణము, కీర్తనము, స్మరణము, పాదసేవనము, అర్చనము, వందనము, దాస్యము, సఖ్యము, ఆత్మ నివేదనము యనెడి ఈ తొమ్మిది విధములైన భక్తి స్వరూపమే తొమ్మండుగురు కన్యలు. భక్తి పూర్ణరూపము ధరించిన వారికి జ్ఞానము ఉదయించును. దేవహూతి నవవిధ భక్తి ద్వారా పరమాత్మను సేవించెను. ఆమె భక్తికి ఫలముగా పరమాత్మయే పుత్రుడుగా అవతరించుచున్నాడు.

మహావిష్ణువు కపిలుడుగా అవతరించు శుభసమయము సమీపించెను. ఆకాశమున నిలచి యున్న మేఘములు మృదంగలయలను పలికించుచు గర్జింప నారంభించెను. దేవతలు పుష్పవృష్టిని కురిపించిరి. అప్సర స్త్రీలు నాట్యము చేయుచుండిరి. గంధర్వులు గానము చేయుచుండిరి. ఆకాశము నిర్మలముగ గన్పట్టు చుండెను. నదులన్నియు నిర్మలముగ నుండెను. మయూరములు నాట్యమాడుచుండెను. పక్షులు ఆనందముతో మెల్లగా విహరించు చుండెను. జనుల మానసములు ప్రసన్నములై యుండెను. కపిలు డావిర్భవించెను. **కపిల భగవానునికి జై!**

కపిలుని ఆవిర్భావము నెరిగి మరీచి మొదలైన ఋషులతో గూడి బ్రహ్మదేవుడు వచ్చి దేవహూతీ కర్దముల నాశీర్వదించెను. బ్రహ్మదేవుడిలా పలికెను:

"కర్దమా! నీవు నా ఉపదేశములను పాలించితివి. నాకు సేవ చేసితివి. నీ పుత్రికలు మంగళ స్వభావులు. తమ ప్రభావముచే ఈ సృష్టిని చక్కగా విస్తరించెదరు. కుమారా! నాతో పాటు వచ్చిన మరీచాది మహర్షులకు నీ కుమార్తెల నిచ్చి గౌరవింపుము. నీ కీర్తి జగద్విఖ్యాతమగును. కర్దమా! నీ కుమారుడు సాక్షాత్తు జగదీశ్వరుడు. పురుషోత్తముడు. సర్వజీవుల నుద్ధరించుటకు ఆ దివ్యాత్ముడు కపిలుడుగ అవతరించినాడు. దేవహూతీ! వీడు నీకు జ్ఞానమును ప్రసాదించును. మీరు భవ్యచరితులు. కృతకృత్యులు. జన్మసఫలత నొందినారు."

కం॥ శ్రితభయ హరణుడు, మునిజన నుత చరితుడు, పరుడు మీ మనోరథసిద్ధిన్
వితతంబుగ గావించుట జతురత మీజన్మమింక సఫలత బొందెన్

ఈ విధముగా దేవహూతీ కర్దముల నాశీర్వదించి నారద సనత్కుమారులను వెంట నిడుకొని బ్రహ్మదేవుడు అంతర్హితు డయ్యెను. బ్రహ్మ వెడలిన తరువాత కర్దముడు తన పుత్రికలను మహర్షుల కిచ్చి వివాహము చేసెను.

తన పుత్రికలలో 'కళ' యను కన్యను మరీచి కిచ్చెను. అనసూయను అత్రిమహర్షి కొసగెను. శ్రద్ధయను నామెను అంగిరసునకు ఇచ్చెను. హవిర్భువును పులస్త్యున కిచ్చెను. గతిని పులహను కిచ్చి, క్రియను క్రతువున కొసగెను. ఖ్యాతిని భృగువుకు అర్పించి అరుంధతిని వశిష్ఠునకు సమర్పించెను. అథర్వునకు శాంతి యను నామె నిచ్చెను. ఈ నామములను బట్టి ఆలోచించినచో వీరెల్లరు యజ్ఞరూపులే యని, తత్త్వవిదులే యని చెప్పకనే గ్రహింపవచ్చును.

వివాహము వైభవముగా ముగిసెను. పత్నీసమేతులైన ఋషులు వారి వారి ఆశ్రమములకు వెడలిరి. కర్దముడాలోచించెను. తన గృహమున పుత్రరూపమున యున్నవాడు భగవానుడే యని గ్రహించి ఒకనాడు యేకాంతముగ కపిలుని సమీపించెను.

భగవత్కృప తనపై పూర్ణంగా వర్షించుట చేత ప్రయత్నము లేకనే పుత్రికల వివాహము వైభవముగా ముగిసెను. నారాయణుడే తన గృహమున పుత్రరూపమున జన్మించెను. బరువులు తొలగిపోయాయి. బాధలు తీరిపోయాయి. ఇంక తన కాలము నంతటిని పరిపూర్ణముగా భగవంతుని పాదపద్మముల చెంత నుపయోగించ వలెనని నిర్ణయించుకొని కర్దముడు బిడ్డయైన కపిలుని సమీపించి నమస్కరించెను.

"దేవా! భవసాగరమున బడి క్రుంగుచున్న మాలాంటి జీవులను తరింప జేయుటకు దయామయులగు దేవతలే జన్మలెత్తుచున్నారు. ఇదంతయు భక్తుల భాగ్యఫలము. యోగులైనవారు ఏ దివ్యాత్ముని దివ్యదర్శనమును వాంఛించి అనేక జన్మలలో దృఢతర సాధనల నాచరింతురో అట్టి పురుషోత్తముడు మాపై సంపూర్ణ దయనుంచి బిడ్డడుగా జన్మించినాడు. భగవానుడు సదా భక్తుల పక్షపాతియే గదా!

క॥ అనయము భవదీయాశ్రిత జన సంరక్షణము కొఱకు సమ్మతితో దా
ల్చిన మానవ రూపంబులు నను రూపము లయ్యె గాదె హరి నీకెపుడున్

"దేవా! నాకిచ్చిన మాటను పాలించుటకు నాకు పుత్రుడవై జన్మించితివి. నన్ను కృతార్థుని జేసితివి. నీవు అవ్యక్తుడవైనను నీ భక్తుల ననుగ్రహించుటకు అనేక రూపములను ధరించుచుందువు. నేడు సాంఖ్యమును బోధింప కపిలుడవై నా గృహమున జన్మించితివి. నీకు నా నమస్కారము. నీవు నా పుత్రుడుగా అవతరించుట చేత పితృ, దేవ, ఋషి ఋణముల నుండి విడివడితిని. దేవా! నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాను. నే నొక్క విషయము నడుగుచున్నాను. అనుగ్రహింపుము.

పరివ్రజ త్పదవీ మాస్థితోఽహం చ రిష్యే త్వాం హృది యుంజన్ విశోకః

"దేవా! నేను సన్యాస వృత్తిలో యుండి నిన్ను హృదయములో నిలుపుకొని శోక రహితుడనై చరించెదను." యని కర్దముడు విన్నవించెను.

కర్దముని విన్నపము నాలకించిన కపిలదేవుడు "మహామునీ! నీకిచ్చిన వాక్యమును సత్యము చేయుటకు నీకు పుత్రుడుగా జన్మించితిని. కాలములో నష్టమైన ఆత్మ తత్త్వమును తిరిగి ముముక్షువులకు ప్రసాదించుట నా అవతారము యొక్క ప్రయోజనమై యున్నది. నీవు కోరిన విధముగా సన్యాసమును స్వీకరింపవచ్చును. నీ యభీష్ట స్థానములకు వెడలవచ్చును. నీ కర్మలన్నియు నాయందే సమర్పింపుము. మృత్యువును జయింపుము. అమృతత్వమును బొందుము. దానికై నన్ను నిరంతరము భజింపుము.

మామాత్మానం స్వయం జ్యోతిః సర్వభూత గుహాశయమ్
ఆత్మన్యే వాత్మనా వీక్షన్ విశోకో ఽభయ మృచ్ఛసి

"జ్యోతి రూపుడను, సర్వభూతముల యందు అంతర్యామి రూపుడను, ఆత్మస్వరూపుడను అగు నన్ను అంతర్ముఖుడవై దర్శించుచు శోక రహితుడవై అభయ రూపమైన స్థితిని పొందుము.

"మునివరా! నాతల్లియగు దేవహూతికి గూడ నేను ఆత్మవిద్య నుపదేశించెదను. తద్వారా ఆమె తరించును" యని కపిలుడు పలికెను.

కర్దముడు సన్యసించి వెడలెను. సరియైన త్యాగమే సన్యాసము. కర్మల నెవ్వరూ సన్యసించలేరు. కర్మలను త్యాగము చేయుట గాక కర్మలలో త్యాగమును దర్శించాలి. నిష్కామకర్మలు పరిశుద్ధములై జీవులను బంధింపకుండును. సన్యాసి, సర్వబంధముల నుండి విడిపడి యున్నాడు. అట్టివాడు కర్మలద్వారా బంధమును తయారు చేసుకోగూడదు. కర్మలు అనివార్యము గనుక ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయడము అలవరచుకోవాలి. సన్యసించిన పురుషుడు భగవంతునికన్నను అన్యమైన ఆలోచనలనుగాని, పనులను గాని చేయకూడదు. ఇంద్రియములను జయించాలి. సదా అంతర్ముఖులై యుండాలి. ఈ విషయములనే కపిలుడు కర్దముని కెరింగించెను. కర్దముడు కపిల భగవానునికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములు జేసి వనమునకు వెళ్ళెను.

కర్దమమహాముని అరణ్యముల యందు చరించెను. అహింసావ్రతము నవలంబించెను. పరమాత్మకు సంపూర్ణ శరణాగతు డయ్యెను. నిరంతర తపోధ్యానాదులతో పరమాత్మ అనుగ్రహమును పొందెను. అహంకార మమకారాదులను పూర్ణంగా త్యజించెను. సుఖ దుఃఖాల కతీతుడయ్యెను. సర్వత్ర పరమాత్మనే దర్శింప సాగెను. సదా అంతర్ముఖుడై యుండెను. శాంత రూపుడైయుండెను. ఆయన చిత్తము స్థిరముగ వాసుదేవుని యందే యుండుట వలన సమస్త బంధముల నుండి విడివడెను. రాగద్వేష రహితుడైన కర్దమ మహర్షి భక్తి యోగము ద్వారా భాగవత ముక్తి బొందెను.

కపిల గీత

తండ్రి సన్యసించి వెడలెను. తల్లి కానందము నొసగుటకై కపిల దేవుడు బిందు సరోవరమునందే యుండెను. ఒకనాడు బిందుసరోవర తీరమున ఉపవిష్టుడై యున్న కపిలదేవుని కడకు దేవహూతి యరుదెంచెను. కపిలునితో చెప్పసాగెను:

"ప్రభూ! ఇంద్రియములను తృప్తిపరచే కార్యములో నేను చాలకాలమును వ్యర్థ మొనర్చుకొంటిని. అలసిపోయితినే గాని ఆనందము ననుభవించలేక పోయితిని. అనేక జన్మల తరువాత ఈశ్వరుడవు, ఆదిదేవుడవు, అవిద్యాంధకారమున అలమటించు జీవులకు జ్ఞానదృష్టి నొసగువాడవు నగు నిన్ను నా అదృష్టముగా బొందితిని. దేహాదుల యందున్న అహంకార మమకారాదులను తొలగింపుము. నీ వలననే నా మోహము తొలగవలెను.

తం త్వా గతాహం శరణం శరణ్యం స్వభృత్య సంసార తరోః కుఠారమ్
జిజ్ఞాస యాహం ప్రకృతేః పురుషస్య నమామి సద్ధర్మవిదాం వరిష్ఠమ్

"ప్రభూ! శరణ్యుడవైన నిన్నొక్కడినే శరణు జొచ్చి యున్నాను. నీ దాసులైన వారియొక్క సంసార వృక్షమును ఛేదించుటలో నీవు గొడ్డలివంటివాడవు. ధర్మవిదులలో నీవే శ్రేష్ఠతముడవు. ప్రకృతి పురుషుల విషయమును నీ నుండి తెలిసికొనగోరుచున్నాను" యని దేవహూతి బిడ్డడు, భగవానుడైన కపిలుని ప్రార్థించెను.

ఎవరి మనస్సులో వైరాగ్యము ఉదయించునో వారికే జ్ఞానాభిలాష కలుగును. కళ్ళున్నవాడు, గ్రుడ్డివాడు ఇద్దరూ చీకటిలోనే యుందురు. దీపము కళ్ళున్నవాడికేగాని అంధునకు అవసరము లేదు. మోహము అందరికి యున్నను వైరాగ్యవంతుడు మోహమునుండి విడిపడవలెనని, మోక్షమును బొందవలెనని యోచించును.

ఇంద్రియముల నిస్సార స్థితిని దేవహూతి గాంచగల్గెను. ఎన్నిసార్లు సుఖింపచేసినను తృప్తిచెందని ఇంద్రియములను గాంచి విస్మయ మొందుచున్నది. నేయిపోసి అగ్నిని ఆర్పే ప్రయత్నము ఎలాంటిదో విషయసుఖాలద్వారా ఇంద్రియాలను తృప్తిపరచుట అలాంటిదేనని గ్రహించినది. నిజమైన సుఖము విషయాలలో లేదు. ఇంద్రియ భోగాలలో ఆనందము లభించుట యనునది కుందేటికొమ్ము వంటిది.

అనుభవించిన దానిని మళ్ళీ మళ్ళీ కావలెనని ఇంద్రియములు అభిలషించును. అనుభవించి ఆనందించిన దేమున్నది యనెడి ప్రశ్న ఉత్పన్నముగాదు. చేసిన పనులే చూసివరుచులే. విసుగులేదు. విరామముండదు. నిరంతరశ్రమతో నలుగుటయేగాని శాంతి ఏమిటో తెలిసిరాదు. కనుక ఇంద్రియముల విషయములో సాధకుడు జాగరూకుడై యుండవలెను. ఇంద్రియముల స్నేహము దుఃఖమునే కలిగించును. ఇంద్రియ వినిర్ముక్తులు నిత్యసుఖమును బొందుదురు.

ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోషమృచ్ఛత్య సంశయః
సంనియమ్య తు తాన్యేవ తతః సిద్ధిం నిగచ్ఛతి

"ఇంద్రియములను ప్రవర్తింపజేసిన మనుజుడు నిస్సంశయముగ దోషయుతుడగును. అతడే ఇంద్రియములను నియమించగలిగినచో మోక్షమును బొందును" యని నారద పరివ్రాజకోపనిషత్తు తెలిపినది.

ఇంద్రియ సుఖముల యందు మనిషి నిర్విరామంగా చరించుటకు అజ్ఞానమే కారణమై యున్నది. అజ్ఞానము నశింపవలెననిన జ్ఞానము కలుగవలెను. జ్ఞానము ఆత్మదృష్టి నొసగును. అజ్ఞానమువలన కలిగిన దేహభ్రాంతి నశించును. అహంకార మమకారాదులు అదృశ్యమగును.

ఈ విధమైన అవగాహనతో సర్వులకు ఉపకరించు ప్రశ్నలను తల్లినుండి ఆలకించి సంతుష్టచిత్తుడైన కపిలదేవుడు తల్లికి జ్ఞానబోధ చేయుటకు ఉద్యుక్తుడయ్యెను.

"తల్లీ! జనులకు మోక్షము నీయగలిగినది ఆధ్యాత్మిక విద్యయే. అది సుఖ దుఃఖ భవసాగరము నుండి జీవుల నుద్ధరించును" అంటూ కపిలదేవుడు అద్భుతమైన, శ్రేయము నైన జ్ఞానము నుపదేశించును.

చేతః ఖల్వస్య బంధాయ ముక్తయే చాత్మనో మతమ్
గుణేషు సక్తం బన్ధాయ రతం వా పుంసి ముక్తయే

"తల్లీ! బంధ మోక్షములకు మనస్సే కారణమై యున్నది. విషయముల యందు ఆసక్తిగల వారలకు బంధము ప్రాప్తించును. ఆత్మయందు లగ్నమైన మనస్సు గలవారు ముక్తిని బొందెదరు" యనెను.

విషయ ప్రపంచము అనిత్యమైనది. అనిత్యమైన ప్రపంచము అనిత్య సుఖములనే అందించును. జగత్తంతయు అజ్ఞానముచే బంధింపబడియున్నది. అట్టి జగద్వ్యాపారములు ఎవరి మనస్సు నాకర్షించునో వారుగూడ బంధము నందున్నవారే యని భావము. చిత్తము బ్రహ్మమునందు లగ్నము కాగానే మనుజుడు ఆనందము ననుభవించును. బ్రహ్మము అవినాశియైనందున అట్టి బ్రహ్మము నుండి లభించు ఆనందము గూడ నశించనిదియై యుండును. అమరమై అక్షయమై యుండును. విషయాసక్తి దుఃఖము నందించును. ఆత్మాసక్తి ఆనందము నొనగూర్చును. పతనమైన మనస్సు ప్రపంచమును వాంఛించును. ప్రగతిని గోరు మనస్సు పరమాత్మలో రమించును. ఈ విధముగా మనస్సు బంధమోక్షములకు కారణమగుచున్నది.

అశుద్ధమైన మనస్సు, ఆత్మసుఖము ననుభవించలేదు. మొదట మనస్సును శుద్ధిచేయాలి. స్నానము చేసిన బాలుడు ఆడుటకు వెంటనే వెళ్ళని విధముగా శుద్ధిపడిన బుద్ధి ప్రపంచము నుండి నిరోధింపబడి పరమాత్మలో ఐక్యమగును. దివ్యమైన శాంతి ననుభవించును.

తల్లి రాకముందు తల్లికొరకు బిడ్డ ఏడ్చుచుండును. తల్లి ముందుకు వచ్చి బిడ్డ నెత్తుకోగానే విలపించుట మాని వికసించిన మోముతో బిడ్డ నవ్వుచుండును. మనస్సుకూడా అంతే. ఆనందము లభ్యము గానంతవరకు రోదించుచు విషయ ప్రపంచము ననుసరించి పరుగులిడు చుండును. ఆత్మసుఖము లభ్యముకాగానే చిదానంద సాగరములో మునకలేయుచు ఆనందించు చుండును.

అహం మమాభిమానోత్థైః కామలోభాది భిర్మలైః
వీతం యదా మనః శుద్ధ మదుఃఖ మసుఖం సమమ్

"నేను - నాది యనెడి అహంకార మమకారముల వలన జనించు కామలోభాదులచే మనుజుని చిత్తము కలుషితమై యుండును. తల్లీ! మనస్సు ఈ వికారముల నుండి విడిపడినపుడు సుఖ దుఃఖముల యందు సమస్థితి ననుభవించును" అని కపిలదేవు డెను.

పరమాత్మయందు ఆనందమొక్కటియే యుండును. ప్రపంచములో దుఃఖము, ఆనందము రెండును యుండును. సత్యమైన ఆత్మను మరచుటచేత మనుజునికి దేహమే

తాననెడి భావమేర్పడినది. ఇదియే దేహాత్మ భావము. దేహము తానని భావించుటచేత ఆ దేహమునకు సంబంధించిన వారంతా తనవారని భావించును. మొదటిది అహంకారము కాగా రెండవది మమకార మగుచున్నది.

ఈ అహంకార మమకారములే సర్వ అనర్థములకు కారణములై యున్నవి. ఎవరిపై మనకు మమకార ముండునో వారిని అమితముగ ప్రేమింతుము. ఇది కామము. వారిని త్యజించుటకు అంగీకరించము. ఇదియే లోభము. ఈ విధమైన మన ప్రవర్తనకు ఎవరైనను అడ్డునిలిచినచో వారిపై క్రోధము కదలును. ఈ కామక్రోధ లోభములే నరకద్వారములని భగవద్గీత ప్రవచించినది.

మమతలు కూడా ఈ ప్రపంచంలో స్థిరముగావు. కొందరిని మనము ప్రాణసమానముగ ప్రేమింతుము. కానీ వారు మనకు అనుకూలముగ జీవించనిచో వారిపై మమతను పోగొట్టుకొని ద్వేషమును పెంచుకొనుచుందుము. కొందరిని కొంతకాలము ప్రేమింతుము. ఎల్లకాలము అందరిని ప్రేమించలేక పోవుదుము. మనలో రాగద్వేషాలు మారుతుంటే వ్యక్తులపై మనకున్న మమతలు మారిపోతూ ఉంటాయి.

ఈ విధమైన మనోజనిత వికారాలతో, స్వార్థంతో జీవించువారు తమకే గాక ఇతరులకు గూడ దుఃఖమును కల్పించుచుందురు. మనస్సులో నడిచే కల్పితభావాలు అనిత్యమైనవి. నిత్యమైన ఆత్మను మరచుటచేతనే అనిత్యమైన విషయముల యందు మన మనస్సు లగ్నమగుచున్నది. సత్యమును స్మరించగనే అసత్యదృశ్యములన్నియు మనస్సునుండి దూరమగును. మనస్సు వికారముల నుండి విడిపడి సుఖించును. సుఖ దుఃఖములు రెండును అనిత్యములని భావించును. సుఖదుఃఖముల నందించెడి మనస్సు కూడా అనిత్యమని గ్రహించును. అప్పుడు మనస్సున కతీతముగా నడచి సుఖించును. ఈ దశలో రాగద్వేషములు తటస్థమగును. అహంకార మమకారాదు లంతరించును. సమస్థితి ప్రాప్తించును. ఇదియే ముక్తస్థితియని గ్రహింపవలెను. భూమిపై నున్నవానికే మాలిన్య మంటును. ఆకాశమున సంచరించువానికి మలిన మంటదు. మనోస్థాయిలో నున్నవారికే అజ్ఞాన మాలిన్య మంటును. మనస్సును దాటిన మహితాత్ములకు మహిమయే గాని మలినమంటదు.

సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి న లిప్యతే
యస్యాసా వజడా సంవిత్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే

"ఎవని హృదయము ఆకాశమువలె దృశ్యముల నంటక యుండునో, ఎవని బుద్ధి జడముగాక చైతన్యమై భాసించునో అతడే జీవన్ముక్తు"డని మహోపనిషత్తు ప్రవచించినది.

"తల్లీ! దృశ్యములన్నియు ప్రకృతియని తెలియును. అట్టి ప్రకృతి కంటెను పరమై వెల్గొందు చైతన్యస్వరూపుడే పురుషుడు. చైతన్యము శరీరత్రయము నధిగమించి యున్నది. సావనా వినిర్ముక్తమై యున్నది. అట్టి చైతన్యరూపమైన ఆత్మను భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యముల ద్వారా దర్శింపుము" అని కపిలభగవానుడు తల్లికి తెలిపెను.

భక్తి వైభవము

భక్తులకు భగవంతుడు గమ్యము. గమ్యమును చేరుటకు అనేక మార్గములున్నవి. సర్వము మాయారూపమని భావించి, భగవంతుడొక్కడే నిత్యుడని సంభావించి వైరాగ్యముతో చరించు మార్గము జ్ఞానమార్గము. సర్వము భగవానుని దివ్యకళా మయముగ దర్శించి ఆనందించు మార్గము భక్తిమార్గము.

కోతి ఒక చెట్టు మీదినుండి మరియొక చెట్టు మీదికి దుముకును. కానీ కోతిపిల్ల తనకు తానుగా తల్లిని కరచుకొని యుండవలెను. దీనినే **మర్కట కిశోర న్యాయమందురు.** ఇదియే జ్ఞాన మార్గము. బాధ్యతంతయు పిల్లమీదనే యున్నట్లు సాధకుడు తనమీదనే తానాధారపడి యుండవలెను.

పిల్లి ఎక్కడికెళ్ళినను పిల్లను నోటకరచుకొని వెళ్ళుచుండును. దీనిని **మార్జాల కిశోర న్యాయమందురు.** ఇదియే భక్తిమార్గము. ఇచ్చట బాధ్యత యంతయు తల్లిపిల్లి మీదనే యుండును. భక్తుని విషయములో భగవంతుడే భారమును వహించుచున్నాడు.అందుచేత భక్తిమార్గము సర్వోత్కృష్టమైనది యని కపిలుడు తల్లికి చెప్పుచున్నాడు.

మనస్సునకు భక్తియనెడి రంగు అంతత్వరగా పట్టదు. అనేక జన్మలలో విషయ వాసనలచే కలుషితమైన మనస్సు ఒక్కసారిగ పరమాత్మను భజించుటకు అంగీకరించదు. బహుకాల వాసనలతో బహు విధములుగ చరించు మనస్సును భగవానుని యందు స్థిరముగ నిలుపుటకు మనకు శక్తి చాలదు. ఇచ్చట అన్యుల సహకారము అవసరమై యున్నది. గత జన్మలలో ఈ మనస్సును అనేకమంది పాడుచేసియున్నారు. అలాగే దానిని బాగు చేసికొనుటకు అనేకమంది సహకారమును పొందవలెను. ఎవరి సహాయమును పొందవలెను? ఈ విషయమునే కపిలదేవుడు తల్లికి చెప్పుచున్నాడు.

ప్రసంగ మజరం పాశమాత్మనః కవయోవిదుః
స ఏవ సాధుషు కృతో మోక్షద్వార మపాకృతమ్

"సంసారము నందలి స్వజనులతో పెట్టుకొనిన మమత్వమే బంధమును కలుగజేసినది. అట్టి ఆసక్తినే సుజనుల యందు చూపినచో మోక్షద్వారములు తెరువబడును అని పండితులు పలికిరి" అని కపిలదేవుడు చెప్పెను.

సత్పురుషులు సాధుస్వభావులు. కళ్యాణ గుణమయులు. వారి సాంగత్యము మనలో భక్తిని వృద్ధిచేయును. దుస్సంగము దుష్టభావములను కదలించునట్లు, సత్సంగము సద్భావములను కదలించును. సుజనులైన భక్తులు ప్రేమమయులు. వారి సాంగత్య ప్రభావముచే మన ఆంతర్యము లోని భక్తి దీపమును, ప్రేమ దీపమును ఆరిపోకుండా కాపాడెదరు. కనుక భవబంధములను తగిలించెడి స్నేహములను పారద్రోలి, సత్సంగమును ప్రేమించవలెను. మహాభక్తుడైన నరసీమెహతా ఈ విషయమును ఒక కీర్తనలో చక్కగా తెలుపుతారు.

సమరనె శ్రీహరి మేల్ మమతా పరీజోనె విచారీనె మూల్ తరూః . . .
దేహతారీ నధీ, జో తుమ్ జుగ్తే కరీ రాఖతాః నవ రహే నిశ్చే జాయె
దేహ సంబంధ్ తజ్యే అవనవా బహు ధశె పుత్ర కళత్ర పరివార్ వహాయె

"శ్రీహరిని స్మరింపుము. మమతలను విస్మరింపుము. నీకు మూలమేమిటో విచారింపుము ....

ఈ దేహము నీది గాదని సహేతుకముగా చింతింపుము. నీవు ఉంచుకో దలచినను అది ఉండేదికాదు. మంటలలో మండేదియే. భౌతికమైన సంబంధములను నీవు త్యజించినచో నీకు సాధుపురుషులతో దివ్యమైన సంబంధ మేర్పడును. భార్యాపుత్రాదుల అనిత్య సంబంధములు తప్పక అంతరించును."

సత్సంగమహిమ నెరింగించిన కపిలభగవానుడు తల్లికి సాధువులను గూర్చి తెలుపుచున్నాడు.

సాధువులు తితీక్ష, దయ, ప్రేమలను కలిగి యుందురు. స్నేహరూపులైయుందురు. వారి ప్రేమను లౌకికులు అపార్థము గావించుకొను చుందురు. చులకన చేయుచుందురు. ప్రేమను అందరూ పొందలేరు. నాదస్వరమునకు జాతినాగులే స్పందించును. మహాత్ముల వైభవమును గాంచి సుజనులే స్పందించు చుందురు. సత్పురుషుని యందు మనకు సద్భావము కలుగకున్నచో మనయందు పాపము నిండియున్నదని భావము.

సాధుమహాత్ములు అజాత శత్రువులు. శాంతరూపులు. అనన్యభక్తి యుతులు. భగవత్కథా శ్రవణమునందు ఆసక్తులై యుందురు. దోషరహితులై యుందురు. ఇట్టి మహితాత్ముల సాంగత్యము వలన భగవద్వైభవము సుస్పష్టమగును. ఇంద్రియములు శాంతించును. మనస్సు స్వస్థత నొందును. సత్సంగము మొదట శ్రద్ధను ఇనుమడింపచేయును. తరువాత అనురక్తి కలుగును. ఆ తరువాత ప్రేమభక్తి ఉదయించును. ఈ భక్తి ద్వారా మనుజుడు భగవానుని బొందును యని కపిలదేవుడు తల్లికి తెలిపెను.

చ॥ అమలిన భక్తి గొందఱు మహాత్ములు మచ్చరణారవింద యు
గ్మము హృదయంబునన్ నిలిపి కౌతుకులై యితరేతరానులా
పముల మదీయ దివ్యతమ పౌరుషముల్ గొనియాడుచుండి మో
క్షము మదిగోర రొల్ల రవిశంబు మదర్పిత సర్వకర్ములై

యని కపిలుడు తెలిపిన మహాత్ముల వైభవమును గూర్చి పోతనామాత్యుని యనువాదము.

ఇంతవరకు భక్తియొక్క వైశిష్ట్యమును వివరించిన కపిలదేవుడు, ఇక నిష్కామభక్తి అన్ని యోగముల కంటెను ఉత్కృష్టమైనదని తల్లియగు దేవహూతికి తెలుపుచున్నాడు.

భక్తిరేవ గరీయసీ

పరమప్రేమ స్వరూపమైన భక్తితత్త్వమును భగవానుని నుండి ఆలకించిన దేవహూతి కపిలునితో చెప్పుచున్నది:

"తండ్రీ! భగవానుడవైన నీయందు భక్తినెట్లు చేయవలెను? నీవు ఇంతవరకు చెప్పిన భక్తి యోగము యొక్క స్వరూపమెట్టిది? నేను స్త్రీని. పైగా మందమతిని. నా బుద్ధి కెరుకపడునట్లు తెలుపుము" యని ప్రార్థించెను.

భగవానుడైన కపిలునకు జన్మనిచ్చిన పుణ్యవతి తనను మందమతిగ చెప్పుకొనుచున్నది. విద్యకు వినయమే భూషణము. పండ్లు నిండిన చెట్టు క్రిందికి వంగి యుండును. ఏమి తెలియకున్నను అన్నియు తెలిసినట్లు దంభమును ప్రదర్శించువారు లౌకికులు. ఎంత తెలిసినను సాగర గంభీరులై తెలియనట్లు మెలగువారు అనన్యభక్తులు.

ఒకనాడు భగవాన్ రమణమహర్షులవారి వద్దకు ఒక పండితు డరుదెంచెను. "స్వామీ! నాకు భగవద్గీత అంతయు తెలియును. ఒక్క శ్లోకము సరిగ అర్థమగుట లేదు" అనెను. వెంటనే రమణమహర్షులవారు "పోనీలే. ఒక్క శ్లోకమేగదూ అర్థముగానిది. మిగిలిన ఏడువందల శ్లోకములను ఆచరించు. సరిపోతుంది" అన్నారు.

కపిలుడు చెప్పుచున్నాడు. "జననీ! చిత్తమును సంపూర్ణముగా పరమాత్మయందు లగ్నము చేయుము. అన్నమును జఠరాగ్ని జీర్ణము చేయునట్లు భగవద్భక్తి వాసనాయుతమగు సూక్ష్మ దేహమును నశింపజేయును. కొందరు మహాత్ములు నా చరణారవింద యుగ్మమును హృదయమున నిల్పి భక్తి చేయుచుందురు. కొందరు నాకు సంబంధించిన కర్మల నాచరించు చుందురు. కొందరు నన్నుగూర్చి కీర్తించుచుందురు. కొందరు నన్ను గూర్చి ముచ్చటించు కొనుచుందురు" అనెను.

భక్తులు సర్వకర్మములను భగవంతుని కొరకే ఆచరింతురు. నిష్కాములై యుందురు. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో ఆచరించు చున్నందున వారి కర్మలు బంధహేతువులు గానేరవు.

రూపధ్యానమును గూడ సాగించమని కపిలుడు తల్లికి తెలిపెను. ప్రపంచములోని అనిత్యరూపము లెన్నియో మన నేత్రముల ద్వారా మనసును చేరియుండును. భగవానుని దివ్యమయ రూపమును సదా దర్శించుట ద్వారా దృష్టి అమృతమయమగును. రూపధ్యానము వలన ఆనందము ప్రతిక్షణ వర్ధమాన మగుచుండును. దృశ్యముల యందలి దోషములు గానరాకుండును. ధ్రువునికి రూపధ్యానము వలన ఏకత్వానుభూతి కలిగెను. భక్తులు భగవంతుని యందు పూర్ణభక్తి కలిగినవారై ముక్తినిగూడ నిరాకరింతురు.

మ॥ కణకన్ వారలు వెండి మోక్ష నిరపేక్ష స్వాంతులై యుండి, తా
మణి మాద్యష్ట విభూతి సేవితము నిత్యానంద సంధాయియున్
గణనాతీతము నప్రమేయము సమగ్ర శ్రీకమున్ సర్వల
క్షణ సంయుక్త వికుంఠలోక పదవిం గైకొందు రత్యున్నతిన్

"తల్లీ! స్వర్గాది లోకములు గూడ అనిత్యములే. అందుచేత నా భక్తులు స్వర్గభోగముల యందు ఆసక్తి లేకయుందురు. స్వర్గాది భోగములు నశించును గానీ భక్తిచే నా భక్తులైనవారు బొందు నిరవధిక సుఖము నశింపులేనిది యని గ్రహింపుము. వారిని కాలచక్రము కూడా మ్రింగలేదు.

"నా భక్తులైన వారికి నేను ప్రియుడనై యుందును. కుమారుడునై యుందును. మిత్రుడనై యుందును. గురువు నగుదును. ఇష్టదైవమునై యుందును. వారివారి భావముల ననుసరించి వారి నంగీకరించుచుందును. ఆశీర్వదించు చుందును. తల్లీ! ఎవరయితే సమస్త బంధములను విడనాడి నన్నే ఏకాంతభక్తితో సేవించుచుందురో వారిని భవసాగరము నుండి నేను రక్షింతును.

మ॥ విమమది గాక యీ భువి దివిం బలుమాఱు బఠించు నాత్మ దా
ధన పశు పుత్ర మిత్ర వనితా తతిపై దగులంబు మాని న
న్ననఘుని విశ్వతో ముఖు ననన్య గతిన్ భజియించె నేని వా
విని ఘనమృత్యురూప భవ నీరధి నే దరియింప జేయుదున్

"తల్లీ! నా భయము వలననే వాయువు వీచుచున్నది. సూర్యుడు ప్రకాశించుచున్నాడు. వరుణుడు వర్షించుచున్నాడు. అగ్ని దహించుచున్నది. మృత్యువు హరించుచున్నది" యని కపిలదేవుడనెను.

భక్తి ఉత్తమ సంస్కారములను కలిగించును. పరివర్తనమును ప్రసాదించును. దివ్యత్వము ననుగ్రహించును. భక్తివలన హృదయము నవనీతమగును. హృదయము నవనీతము కాగానే దాని నపహరించుటకై నవనీత చోరుడందు ప్రవేశించును. వెన్నలాంటి మనస్సుగల మహాత్ములను వెన్నుడు సదా వెంబడించుచునే యుండును.

భక్తుల హృదయములలో భగవాను డుండును. భక్తుల నాలుకలపై భగవన్నామ ముండును. దీపము వెలుగునపుడు చోరులు ఇంటిలో ప్రవేశింపజాలరు. నామదీపము హృదయ మందిరములో వెల్గొందునపుడు కామక్రోధాది చోరులు ప్రవేశింపలేరు. నామము సదా సాగుచుండినచో మనస్సులోని వాసనలన్నియు క్రమముగా నీరసింపబడి నశించును. నామము మరచినపుడే వాసనలు విజృంభించును. పరమాత్మను విస్మరించినపుడే ప్రపంచము ద్యోతకమగును. భక్తియోగసాధన అన్నివిధముల యోగ్యమై యున్నందుననే యోగులు కూడా భక్తిని వాంఛింతురు యని పలికి ఈ ప్రకరణమును కపిలదేవుడు సమాప్తిచేయు చున్నాడు.

జ్ఞాన వైరాగ్య యుక్తేన భక్తి యోగేన యోగినః
క్షేమాయ పాదమూలం మే ప్రవిశన్త్య కుతో భయమ్

"తల్లీ! యోగులు గూడ వైరాగ్య జ్ఞానములతో గూడిన భక్తియోగమును అవలంబించినవారై యోగక్షేమముల నాశించి అభయప్రదమగు నా చరణముల నాశ్రయింతురు" యని కపిలభగవానుడు తల్లియగు దేవహూతికి తెలిపెను.

తత్త్వ లక్షణములు

"తల్లీ! ఏ జ్ఞానమును బొందుటవలన ఆత్మదర్శన మగునో అట్టి మోక్ష ప్రదాయకమైన తత్త్వ లక్షణములను చెప్పెదను. ఆలకింపుము" అని కపిలుడు చెప్పసాగెను.

ప్రకృతికి అన్యమై, అతీతమై ప్రకాశించు పరమాత్మయే పురుషు డనబడుచున్నాడు. అవిద్యామోహితుడైన జీవుడు త్రిగుణాత్మకమైన ప్రకృతితో సంబంధమును పెట్టుకొని, సమస్తకర్మలకు తానే కర్తయని భ్రమించుచున్నాడు. కర్తృత్వమును ఆపాదించుకొనుట చేత భోక్తృత్వమును కూడా తనలోనే గాంచుచున్నాడు.

"తల్లీ! ఈశ్వరుడు సాక్షి యగుటచే కార్యకారణ కర్తృత్వంబులు ప్రకృత్యధీనంబులనియు, సుఖ దుఃఖ భోక్తృత్వంబులు ప్రకృతి విలక్షణుడైన పురుషుని వనియు తెలియవలెనని చెప్పుదురు" యనెను.

కార్య కారణ కర్తృత్వే కారణం ప్రకృతిం విదుః
భోక్తృత్వే సుఖ దుఃఖానాం పురుషం ప్రకృతేః పరమ్

అని కపిలదేవు డనెను. ఈ శ్లోకమే భగవద్గీతలోని క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగమునందు ఇరువదియవ శ్లోకమై యున్నది.

"తండ్రీ! ప్రకృతి పురుషులు సదసదాత్మక ప్రపంచమునకు కారణభూతులని తెలిసినది. వాని లక్షణములను తెలుపుము" యని దేవహూతి ప్రార్థించగా కపిలదేవుడు చెప్పుచున్నాడు:

క॥ క్రమమున ద్రిగుణము నవ్యక్తము నిత్యము సదసదాత్మకము మఱియు బ్రధా
నము ననగా బ్రకృతి విశేషము, లదియు విశిష్టమనిరి సద్విదు లెలమిన్

పంచభూతములు, పంచ తన్మాత్రలు, అంతఃకరణ చతుష్టయము, దశేంద్రియములు కలిపి చతుర్వింశతి తత్త్వములుగ తెలియుచున్నవి. కాలమును ఇరువదియైదవ తత్త్వముగ నిర్ణయించిరి. మహతత్త్వము వికారమును బొందగ మూడు రకములైన అహంకార తత్త్వము వ్యక్తమైనది. సత్త్వ రజస్తమస్సులనెడి ఈ త్రివిధ అహంకారముల నుండి అంతఃకరణ చతుష్టయము, ఇంద్రియములు, భూతములు కలిగినవి. ఆ తరువాత కర్తృత్వము, కారణత్వము, కార్యత్వము సిద్ధించినవి. సంకల్ప వికల్పాత్మక మైన మనస్సు కోరికలను కదిలించెను.

"తల్లీ! జలమున ప్రతిబింబించిన సూర్యుని యొక్క ప్రతిబింబము జలముతో తడుపబడునట్లు జీవాత్మ పరిశుద్ధమై యుండుటచేత గుణములతో సంబంధము లేకయున్నాడు. ఆ జీవుడే గుణయుతుడైనపుడు కర్తృత్వ భోక్తృత్వాభిమానములను ఆపాదించుకొనుచున్నాడు. సంసారమును బొందుచున్నాడు.

"తల్లీ! ఈ జగత్తు స్వప్నము వంటిది. ఇందు సత్యములేదు. నిద్రబోవు వానికే స్వప్నము తెలియును. అవిద్యలో నున్నవానికే జగత్తు తెలియును" యని కపిలుడు చెప్పెను.

స్వప్నగతుడైన వానిని తట్టి లేపువిధమున, అజ్ఞాన నిద్రలో మత్తుడైయున్న వానిని భక్తి, వైరాగ్యములచే లాంగదీసి కొనవలెను. శ్రద్ధాభక్తులను కలిగి, చిత్తమును పరమాత్మ యందు స్థిరముగ నుంచి యత్నించువారు ముక్తులయ్యెదరు.

సీ॥ శ్రద్ధా గరిష్ఠుడై సత్యమైనట్టి మద్భావంబు మత్పాద సేవనంబు
వర్ణిత మత్కథా కర్ణనంబును సర్వభూత సమత్వ మజాత వైర
మును బ్రహ్మచర్యంబు ఘన మౌన మాదిగా గల నిజధర్మ సంగతుల జేసి
సంతుష్టుడును మితాశనుడు నేకాంతియు మనన శీలుడు వీత మత్సరుండు

తే॥ నగుచు మిత్రత్వమన గృప దగిలి యాత్మ కలిత విజ్ఞానియై బంధకంబులైన
ఘన శరీర పరిగ్రహాత్కంఠ యందు నాగ్రహము వాసి వర్తింప నగును మఱియు

"జీవేశ్వర తత్త్వజ్ఞానము వలన నివృత్తమైన బుద్ధి జీవాత్మ జ్ఞానమును బొందును. సూర్యుడు జలమునందు ప్రతిఫలించును. ఆ ప్రతిబింబము ఇంటి గోడపై బడును. గోడపై బడిన ప్రతిబింబము నాధారము జేసికొని జలమునందలి ప్రతిబింబమును దర్శింతుము. జలమునందలి ప్రతిబింబము నాధారము జేసికొని గగనమున యున్న సూర్యబింబమును దర్శింతుము.

ఆత్మచైతన్యము జలమునందు సూర్యునివలె బుద్ధియందు ప్రతిబింబించినది. బుద్ధియందలి ప్రతిబింబము జగత్తును ప్రకాశింప జేయుచున్నది. జగత్తునందలి ప్రకాశమునకు బుద్ధియందలి ప్రకాశము కారణమని గ్రహించి అద్దానిని అంతర్యములో దర్శించాలి. అంతర్యము నందలి చేతనత్వము ద్వారా ఆత్మప్రకాశమును దర్శించాలి" యని కపిలుడనెను.

దేవహూతి కపిలునితో పలుకుచున్నది: "మహాత్మా! ప్రకృతి పురుషులకు అన్యోన్యాశ్రయత్వ మున్నట్లు తెలియుచున్నది. పృథివికి గంధమునకు, సలిలమునకు రసమునకు ఎలా అన్యోన్య సంబంధమున్నదో ప్రకృతి పురుషులకు గూడ యట్టి అన్యోన్య సంబంధము గలదు.

"పురుషుడు అనాసక్తుడు. ప్రకృతి గుణములయందు రమించుచుండును. వీరిరువురు నిత్యులై, అన్యోన్య సంబంధమును కలిగియున్నచో వారు ఎలా వేరు కాగలరు?

వేరుగానిచో గుణ సహితమైయున్న ప్రకృతితో సంబంధమును కలిగియున్న జీవునకు ముక్తి ఎట్లు లభించును?" యని ప్రశ్నించెను.

"తల్లీ! మనుజుడు స్వధర్మము నాచరించుచు, కథాశ్రవణము ద్వారా భక్తిని సంపాదించుకొనుచు, జ్ఞాన వైరాగ్యములను బొంది, తపోధ్యానముల ననుష్ఠించుచు, చిత్తైకాగ్రతను బడసినచో కట్టెనుండి పుట్టిన అగ్ని కట్టెను దహించు విధమున పురుషుని యందలి ప్రకృతి నశించిపోవును. మేలుకొనిన వానిని స్వప్నగత విషయములు భయపెట్టలేని విధముగ వివేకియగు పురుషుని ప్రకృతి సంస్కారములు బాధింపలేవు. ఈ విధముగా బహుజన్మలలో అనేక యాతనల ననుభవించిన జీవుడు నన్నాశ్రయించినవాడై, అవిద్య నంత మొందించుకొని, సందేహములను నివృత్తిచేసికొని, తిరిగిరాని స్థానమును బొందుచున్నాడు. ఇదియే మోక్షము. దీనిని బొందినవాని చిత్తము అణిమాది సిద్ధుల యందు ఆసక్తిని జూపదు. సదా నాయందే స్థిరముగా నిలచియుండును. ఇదియే అమృతత్వము. అమృతత్వము బొందిన వానిని మృత్యువు స్పృశించలేదు" యని కపిలుడు చెప్పెను.

ధ్యాన వైభవము

"తల్లీ! ధ్యానయోగము పరమోత్కృష్టమైనది. ధ్యానము చిత్తమును ప్రసన్నము గావించును. నిర్వికల్పస్థితిని ప్రసాదించును" యని పలికి కపిలదేవుడు ధ్యానమును గూర్చి తల్లికి అద్భుతముగ వివరించెను.

మనస్సును నిర్విషయముగ నుంచుట యనెడి ధ్యానస్థితి లభించుటకు ముందుగ ముముక్షువు తీసికొనవలసిన జాగ్రత్తలను గూడ కపిలుడు తెలియచేసెను.

స్వధర్మాచరణం శక్త్యా విధర్మాశ్చ నివర్తనమ్ దైవాల్లబ్ధేన సన్తోష ఆత్మ విచ్చరణార్చనమ్

ధర్మజీవనమునకు దూరమైన వాడు ధ్యానమునందు రమించలేడు. జీవులు నిద్రలేచినది మొదలు ఎన్నియో పాపములను చేయుచుందురు. చేసిన పాపములను మనుజుడు మరువవచ్చును. కానీ ధ్యానసమయమున అవి అన్నియు గుర్తుకు వచ్చును. మనస్సులో ఏ భావములు ధృవపడియుండునో ధ్యానసమయమున అవియే జ్ఞాపకమునకు వందుచుండును. చేయవలసిన కార్యములు చేయకపోయినను, చేయగూడని కార్యములు చేసినను వాటివలన కలిగెడి సంకల్పములు ధ్యానమును విక్షేపమొనర్చును.

దైవము ప్రసాదించిన ద్రవ్యముతో తృప్తిచెందు చుండవలెను. కోరికలు దుఃఖమును కల్గించును. ధనపిశాచి ధ్యానమును భగ్నమొనర్చును. నీవు ఎంతధనము నైనను ఆర్జింపుము. ఖర్చుపెట్టుము. కానీ ధనము ధ్యానసమయమున హృదయములో గలగలమని శబ్దము చేయనిచో అట్టిధనము పుణ్యధనమని గుర్తుంచుకొనుము. ధనమును దానము ద్వారా శుద్ధిచేసి కొనుచుండవలెను. దానము చేయుబుద్ధి ధనికునకు కలుగనిచో అతని ద్రవ్యము పాపద్రవ్యమని గుర్తుంచుకొనుము.

సాధువులకు దానము చేసిన తరువాత దండోరా వేయకూడదు. నీ ధనము వలన సాధువునకు లభించే దేమియును ఉండదు. అతడే నీకు పుణ్యమును ప్రసాదించుచున్నాడు. సర్వసంగ పరిత్యాగులను త్రాసుతోతూచే ప్రయత్నము అనర్థదాయకము.

ధ్యానయోగి ఆత్మవిదు లైనవారి చరణములను సేవించవలెనని కపిలుడు తెలుపుచున్నాడు. సూర్యోదయము లోకమును వెలుగులతో నింపునట్లు, మహాత్ముల చరణపంకజములు మానవుల హృదయములను దివ్యతేజముతో నింపును.

గ్రామ్యధర్మ నివృత్తిశ్చ మోక్ష ధర్మరతి స్తథా మితమేధ్యాదనం శశ్వ ద్వివిక్త క్షేమసేవనమ్

ధ్యానయోగి మోక్షమునే ధ్యేయముగా భావిస్తుండాలి. ఆహార నియమమును పాటించాలి. ఆహారశుద్ధి లేనిచో ధ్యానము వక్రించును. ఆహారమును మితముగా భుజించాలి. హితమైన దానినే గ్రహించాలి. పవిత్రమైన ఆహారము బుద్ధినిగూడ పవిత్రమొనర్చును. పరిమితమైన,పవిత్రమైన ఆహారము సర్వదా ధ్యానయోగికి శ్రేయము నొనగూర్చును.

సాధకుడు ఏకాంతవాసము నలవరచుకొని ధ్యానమును కొనసాగించాలి. జనసంసర్గము సంస్కారములను వక్రింపచేయును. లౌకిక జీవనము అలవడును. జనసంసర్గము వాసనలను విపరీతముగ పెంచును. ధ్యాన సమయమున జనార్దనునికి బదులుగ జనులే గోచరించు చుందురు.

అహింసా సత్యమస్తేయం యావదర్థ పరిగ్రహః
బ్రహ్మ చర్యం తపః శౌచం స్వాధ్యాయః పురుషార్చనమ్

ధ్యానయోగి అహింసావ్రతము నవలంబించాలి. త్రికరణశుద్ధిగ అహింసను పాటించాలి. మాటలలో మృదుత్వముండాలి. చేతలలో చేతనత్వము స్ఫురించాలి. ఆలోచనలు బుద్ధికి ఆనందాన్ని కల్గించాలి. హింసకు అలవాటు పడినవాడు తెలియక తనను తానే హింసించు కొనుచుండును.

సత్యమునే పలకాలి. అసత్యము పలుకుట అనర్థదాయకమని గుర్తుంచుకోవాలి. ఒకవేళ పొరపాటున అబద్ధము లాడినచో వెంటనే పశ్చాత్తాపముతో భగవన్నామమును కీర్తించి వాలుకను శుద్ధిచేసుకోవాలి.

అసత్యము ఎలాంటిదో దొంగతనము కూడ అలాంటిదే. కనుక అస్తేయమును పాటించాలి. అనగా దొంగతనము చేయరాదు.ఈ ప్రపంచములో అందరూ దొంగలే. మనము అందమైన వస్తువును గాంచినపుడు అది మనకు కావలెనని అభిలషింతుము. అదియును దొంగతనమే కాగలదు. కొన్నింటిని మనస్సుతో వాంఛింతుము. అనగా మనస్సుద్వారా దొంగిలించు చున్నామని భావము. మనస్సు ప్రవేశించినచోట జరుగు కార్యములన్నియు భావప్రేరితములే యని గుర్తించాలి.

మనకున్నదానిని ఇతరులతో పంచుకోవాలి. అప్పుడే హృదయము శాంతి ననుభవించును. ఇచ్చేవాడే ఉన్నవాడు. పుచ్చుకునేవాడు బిచ్చగాడు. పుచ్చుకొనే వాడిని జూచి అందరూ నొచ్చుకుంటూనే యుంటారు. పుచ్చుకొనేవాడు లోకంలో లోకువవుతాడు. విష్ణువంతటివాడు బలిచక్రవర్తిని యాచించి నపుడు పొట్టివాడయ్యెను. ఆయనే అర్జుననకు జ్ఞానము నొసగునపుడు విశ్వరూపుడయ్యెను.

ధనమును పోగొట్టుకొనవచ్చును. శీలమును పోగొట్టుకొనరాదు. యోగులు శీలవంతులై యుండాలి. ధ్యానయోగి బ్రహ్మచర్యము నవలంబించాలి. బ్రహ్మచర్య ప్రభావముచే హనుమంతుడు సాగరమును లంఘించెను. బ్రహ్మచర్యమును పాటించు ముముక్షువులు భవసాగరమును అవలీలగ దాటుదురు.

ధ్యానయోగి స్త్రీలలో బాలకృష్ణుని దర్శించును. అందము మనిషిని ఉన్మత్తుని గావించును. అందములో అచ్యుతుని గాంచువారికి ఆనందము కలుగును. శుకబ్రహ్మ రంభయొక్క సౌందర్యమును జూచి చలించలేదు. ఆమె తన శ్యామసుందరుని వలె అందముగా లేదని తలచెను. జగదీశ్వరుని యందలి అనురక్తి జగత్తుపై విరక్తిని పెంచును.

తపస్సనగా తపించుట యని భావము. భగవత్స్మరణలో ఇంద్రియ మనోబుద్ధులను తపింపచేయాలి. అగ్నితప్త మగుటచే బంగారము శుద్ధమైనట్లు, తపస్సు ద్వారా జీవి శుద్ధిపడును. ధ్యానయోగి దేహమును, మనస్సును, సంకల్పాలను పరిశుద్ధముగా నుంచుకొనవలెను. స్వాధ్యాయమును సాగించుచు భగవదర్చనమును కొనసాగించవలెను.

మౌనము నెక్కువగా పాటించాలి. వాచా మౌనమునే గాకుండా వాసనా మౌనమును కూడా అభ్యసించాలి. పరనింద, ఆత్మస్తుతి యనెడి రెండు దుర్గుణములు ఎవరికి దూరమగునో వారికి మౌనము చేరువగును.

ధ్యానయోగి మొదట ఆసనసిద్ధిని బొందాలి. చక్కగా కూర్చోగలగాలి. ఇది అభ్యాసము వలన లభ్యమగును. ఒక ఉద్యోగి ఆఫీసరు ముందు స్థాణువువలె నిలబడి యుండును. ఆలయంలో అర్చన జరుగునపుడు గాలికి చెట్లు ఊగునట్లు కదలుచుండును. ఇవన్నియు వారివారి సంస్కారములకు దర్పణములు.

దేహమును స్థిరపరచిన పిదప నేత్రములను నిగ్రహించాలి. చంచలమైన దృష్టి చపలబుద్ధికి వ్యక్తరూపము. దేహమును నేత్రములను స్థిరముగ యుంచిన పిదప మనస్సును కదలకుండా అరికట్టాలి. హరి పాదములకు గట్టి బంధించాలి.

భగవత్కథా శ్రవణమునందు తృప్తిచెందే అంతఃకరణమును కలిగియుండాలి. శ్రవణసమయంలో నేత్రములలో నందనందనుడు నివసించాలి. పంచప్రాణములను కర్ణపుటములలో బంధించి భగవల్లీలలను శ్రవణం చేయాలి. ఈ విధమైన ప్రారంభ చర్యలయందు అభివృద్ధిని స్థిరబుద్ధిని సాధించిన పిమ్మట ధ్యానమును కొనసాగించాలి. ధ్యానము పరమోత్కృష్టమైనది. అది సర్వ కల్మషములను అంతమొందించి జీవులకు సర్వోపద్రవ రహితస్థితిని ప్రసాదించును.

యది శైల సమం పాపం విస్తీర్ణం బహు యోజనమ్
భిద్యతే ధ్యానయోగేన నాన్యో భేదః కదాచన

"బహు యోజనములు విస్తరించిన కొండంత పాపమైనను ధ్యానయోగముచే నశించిపోవును. మరియొక భేదోపాయముతో గానేరదు" యని ఉపనిషత్తు ప్రవచించినది.

ధ్యానయోగ విధానము

కపిలదేవుడు చెప్పుచున్నాడు: "తల్లీ! మనునందినీ! మొదట ఆసనమును జయించాలి. ధ్యానమునకు పవిత్రమైన ప్రదేశమును నిర్ణయించుకోవాలి. దర్భాసనముపై మృగచర్మమును పరచి ఆసనమును తయారు చేసుకోవాలి. దానిపై కూర్చొని దేహమును స్థిరముగా నిలిపి ప్రాణాయామమును చేయాలి. ప్రాణాయామము చిత్తమును స్థిరముగ యుంచును.

ప్రాణాయామై ర్దహే ద్దోషాన్ ధారణాభిశ్చ కిల్బిషాన్
ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాన్ ధ్యానేనా నీశ్వరాన్ గుణాన్

"ప్రాణాయామము ద్వారా వాతశ్లేష్మాది దోషములు నివారింపబడును. ధారణవలన పాపములు పరిహారమగును. ప్రత్యాహారము ద్వారా విషయాదుల వలన కలిగెడి కిల్బిషములు నశించును. ధ్యానము ద్వారా అసద్గుణములు దగ్ధములగును" యంటూ కపిలుడు ధ్యానప్రక్రియలను చెప్పుచున్నాడు.

ఈ విధముగా బుద్ధిని శుద్ధిచేసికొని ఆ తరువాత నాసాగ్రమునందు దృష్టి నిలిపి పరమాత్మను ధ్యానింపవలెను.

భగవానుని ఏ రూపముతో ధ్యానించిన అతడు ఆ రూపముతో దర్శనము నొసగును. అన్ని రూపములు పరమాత్మయే యైనందున రూపముల మధ్య భేదమును దర్శింప నవసరములేదు. ఒక రూపమునే ధ్యానింప వలెననెడి నిర్దేశ మసలేలేదు. రూపభేదమును శాస్త్రము అంగీకరించినది. కానీ భావ భేదమును శాస్త్రము అంగీకరించదు. ఈ విధముగా పలికి చతుర్భుజుడైన మహనీయమూర్తియగు నారాయణమూర్తిని ధ్యానింపుమని కపిలుడు దేవహూతికి తెలిపెను.

సీ॥ కంజాత కింజల్క పుంజరంజిత పీత కౌశేయవాసు జగన్నివాసు
శత్రుభీకర చక్ర శంఖగదా పద్మ విహిత చతుర్బాహు విగత మోహు
నత భక్తలోక మనో నేత్ర వర్ధిష్ణు లాలిత సద్గుణాలం కరిష్ణు
వరకుమారక వయః పరిపాకు సుశ్లోకు సుందరాకారు యశో విహారు
తే॥ సకల లోక నమస్కృత చరణకమలు భక్తలోక పరిగ్రహ ప్రకట శీలు
దర్శనీయ మనోరథ దాయి గీర్తనీయ తీర్థ యశో మహనీయ మూర్తి

భగవంతుని రూపము మనస్సులో స్థిరముగా నిలువవలెను. భగవానుని సర్వాంగముల యందు మనస్సును స్థిరముగ నిలుపవలెను. ఒక్కొక్క అవయవమును విశేషముగా అవలోకించుట చేత పూర్ణరూపము దివ్యముగ మనస్సులో నిలిచిపోవును. భగవంతుని

రూపమునందు చిత్తము స్థిరముగ నిలువగనే తైలాదులులేక దీపము ఆరిపోవునట్లు, విషయాదులు లేక చిత్తమునందలి అభిమాన జ్వాల ఆరిపోవును.

ధ్యానమునకు ముందుగా దాస్యము అలవడవలెను. దాస్యభక్తి అలవడిన తరువాతనే ధ్యానము పటిష్టమగును. "స్వామీ! నీవు స్వామివి. నేను నీ దాసిని" యని మీరా అనును.

దంసయతే స్వామి కార్యాణి సావధానే నేతి దాసః

"స్వామి కార్యములను అవధానముతో జేయువాడు దాసుడు" అని వ్యుత్పత్తి.

దాస్యభక్తి భాగవతధర్మమై యున్నది. ఈ విషయమును స్కాందపురాణము గూడ ధృవపరచింది.

తస్మిన్ సమర్పితం కర్మ స్వాభావిక మపీశ్వరే
భవే ద్భాగవతం ధర్మం తత్కర్మ కిముతార్పితమ్

"స్వాభావికమైన కర్మను భగవంతుని యందు సమర్పించుటయే భాగవతధర్మము. దీనినే దాస్య మందురు" యని స్కాందపురాణములో తెలుపబడినది.

ప్రతివ్యక్తికి భక్తి స్వాభావిక కర్మయైయున్నది. భక్తి ఎలా స్వాభావిక మగును? యని కొందరు శంకింప వచ్చును. అసలు భక్తి యన నేమియో మనము విచారింప వలసి యున్నది.

సాత్వస్మిన్ పరమప్రేమ రూపా

"పరమాత్మ వైపునకు మరలిన పరమ ప్రేమయే భక్తి" యని నారదమహర్షి భక్తి సూత్రములలో తెలిపియున్నాడు.

"ప్రేమ సంతలో విక్రయింపబడే వస్తువుగాదు. ప్రతిమానవ హృదయంలో ప్రేమ దాగియున్నది. బాల్యమున ప్రతిబిడ్డ తల్లిని ప్రేమించును. ఈ ప్రేమ స్వాభావికము. విద్య నేర్చుకొనుటకు బిడ్డ బడికేగును. ప్రేమను నేర్పించే బడులు ఎక్కడాలేవు. తల్లిని ప్రేమించమని బిడ్డకు ఎవ్వరూ చెప్పలేదు. అది స్వాభావికమైనది.

బిడ్డ వయస్సులో కొద్దిగా వృద్ధిజెందగనే తల్లికి సహాయము చేయును. ఈ విధముగా తన హృదయము నందున్న ప్రేమను వ్యక్తమొనర్చును. ఆ ప్రేమలో తానూ తృప్తి చెందును. ఆ బిడ్డకే యుక్తవయస్సు రాగానే వివాహమగును. అప్పుడు తప్పని సరిగ తల్లికి దూరమగును. ఇప్పుడు తల్లి జ్ఞాపకాలతో జీవించుచుండును. ఈ విధముగా ప్రతిమానవ హృదయములో బాల్యము నుండియు నిగూఢముగ నిలిచియున్న ప్రేమను నిత్యుడైన భగవంతుని పైకి మరల్పవలెను. దీనినే ప్రేమ పూరితమైన దాస్యభావములో భక్తులు పొందుచుందురు.

తాను దాసుడనని భక్తుడు తనను తాను తక్కువ చేసికొనుచుండగా అతని వైభవమును భగవానుడు ఎక్కువ చేయుచుండును.

దాసోస్మీతి నిజం రూపం స్మర న్నుచ్చైత బంధనాత్

ఎవడు తాను దాసుడనని భావించుచు భగవానుని నిజరూపమును స్మరించునో వాడు బంధముల నుండి విడిపడుచున్నాడు.

కపిలదేవుడు దేవహూతికి చెప్పుచున్నాడు: "తల్లీ! దాస్యభావముతో సదా నా స్వరూపమునే ధ్యానించువారు అవిద్య నంతరింప జేసుకొని నన్నే బొందుచున్నారు" అని చెప్పసాగెను.

మత్తు పానీయముచే మత్తెక్కిన మనుజునకు తన దేహముపై వస్త్ర ముండినను, ఊడినను తెలియకుండును. అలాగే ధ్యానయోగి దేహముపై ధ్యాస లేనివాడై యుండును. ప్రారబ్దవశమున అతడు కర్మలాచరించు చుండినను వాటికి అంటనివాడై, స్వాప్నిక విషయముల వలె వాటిని గాంచుచుండును. కనుక భక్తియోగము మోక్షము ననుగ్రహించును.

"తల్లీ! ప్రేమాధిక్యము వలన భార్యాపుత్రాదులను మనుజుడు నిత్యమని భావించును. కాని వాస్తవానికి ఈ బంధములన్నియు అనిత్యములే. ఆత్మ ఏకము. దేహాదులకు భిన్నమై యుండును. భక్తిని కలిగిన ధ్యానయోగి సమస్త జీవులయందు ఆత్మను, ఆత్మయందు సమస్త జగత్తును దర్శించు చుండును.

"జననీ! అగ్ని ఒక్కటియే యైనను తాను వ్యక్తమయ్యే కట్టెలను బట్టి పొట్టిగను, పొడవుగను తెలియులాగున అద్వయమైన ఆత్మ దేహాదుల వలన అనేక విధములుగ గన్పట్టుచుండును. ధ్యానయోగి యీ విషయము నెరిగినవాడై ఏకాత్మను దర్శించుచుండును." అని ధ్యానయోగ విధానమును సమాప్తి చేసెను.

సీ॥ సుతదార మిత్రానుజుల కంటె మర్త్యుండు భిన్నుడై వర్తించుచున్న రీతి
విస్ఫు లింగోల్ముక విపుల ధూమములచే హవ్యవాహనుడు వేఱయిన రీతి
వల నొప్ప దేహంబు వలన నీ జీవాత్మ పరికింప భిన్న రూపమున నుండు
దవిలి భూతేంద్రియాంతః కరణంబుల భాసిల్లుచున్న యీ ప్రకృతి రూప
తే॥ బ్రహ్మమున కాత్మ దా బృథగ్భావ మగుచు ద్రష్టయయి బ్రహ్మ సంజ్ఞచే దనరుచుండు
నఖిల భూత ప్రపంచంబు లందుదన్ను దవిలి తనయందు నఖిల భూతముల గనుచు

పరాభక్తి

భక్తి ప్రేమ రూపమైనను వ్యక్తుల యందలి గుణభేదములను బట్టి అనేక విధములుగ తెలియుచున్నది. మొదటిది ప్రేమభక్తి లేక పరాభక్తి. దీనినే అనన్యభక్తి యని గూడ పిలుతుము. రెండవది గౌణభక్తి. ఇది గుణ సహిత మైనందున గౌణభక్తి యని పిలువబడినది.

గౌణభక్తి సాత్త్వికమని, రాజసమని, తామసమని మూడువిధములుగ నుండును. హింసా దంభ మాత్సర్యములను కలిగి భేదభావములతో చరించుచు ఎవ్వడైతే భగవానుని భజించునో వాడు తామసభక్తుడు.

ఈ తామసభక్తుల వలన సమాజాభ్యుదయము కుంటుపడును. వీరు దేవుని పేరిట హింసను రేకెత్తింతురు. ఆడంబరములతో ఊరేగుచుందురు. ఈర్ష్యాసూయలను ప్రదర్శించు చుందురు. ఆత్మను దర్శించలేని ఈ మూర్ఖులు ఉపాధులనే ముఖ్యముగా భావించు చున్నందున భేదభావములతో ప్రవర్తించుచుందురు.

రెండవవారు రాజసభక్తులు. వీరిలో రజోగుణము ఎక్కువగా గోచరించు చుండును. వీరిలో వాంఛ లెక్కువగా యుండును. పేరుప్రఖ్యాతులను ఆశించుచుందురు. ఐహిక సంపదలను కాంక్షించుచుందురు. వీరు గూడ ఉపాధి దృష్టియందే ఉండుట చేత భేదమునే దర్శించు చుందురు.

మూడవవారు సాత్త్వికభక్తులు. వీరు అభేదమును దర్శింపలేకున్నను, భేదమును మదిలో ధరించియున్నను పాపప్రక్షాళనము కొఱకు, కర్మలను ఈశ్వరార్పితము గావించుట కొరకు భక్తిని చేయు చుందురు.

ఈ ముగ్గురును గౌణభక్తి క్రిందికి వత్తురు. తరువాత వచ్చువారు ముఖ్యభక్తులు, లేదా పరాభక్తులు. వీరిది గుణాతీతభక్తి. ఇది పవిత్రమైన శుద్ధభక్తి. అఖండభక్తి. గంగానది ఏ విధముగా సాగరము వైపునకు నిరాటంకముగా పరుగులిడు చుండునో ఆ విధముగా సర్వాంతర్యామి యగు పరమాత్మ వైపుకు నడచే అకుంఠిత భక్తి. అవిచ్ఛిన్న భక్తి. ఫలితములపై దృష్టిలేని ఈ గుణాతీత భక్తియే పరాభక్తి యని చెప్పబడినది. ఈ పరాభక్తిలో చరించు పుణ్యాత్ములకు, పరమాత్మకు భేదమే లేదని నారదమహర్షి భక్తి సూత్రాలలో తెలుపుతాడు.

చ॥ మనుసుత! మద్గుణ శ్రవణ మాత్ర లభించిన యట్టి భక్తిచే
ననఘుడ సర్వశోభన గుణాశ్రయుడన్ బరమే శ్వరుండనై
తనరిన నన్ను జెందిన యుదాత్త మనోగతు లవ్యయంబులై
వననిధి గామి యైన సురవాహిని బోలె ఫలించు నిమ్ములన్

"తల్లీ! ఈ పరాభక్తినే ఆత్యంతిక భక్తి యని కూడా పిలుతురు. ఇది గుణాతీతభక్తి. దివ్యమైన ఈ భక్తియే సర్వులు పొందదగినదియై యున్నది. దీనిని సాధించుటకు ఆచరించవలసిన సాధనలను చెప్పుచున్నాను. ఆలకింపుము" అని కపిలభగవానుడు చెప్పసాగెను.

ధర్మయుతుడు పూజాది కర్మములను నిర్వర్తించవలెను. ఇంటిని దేవాలయముగా భావింపవలెను. పరమాత్మకు సమర్పించనిదే ఆహారమును భుజించరాదు. ఒక్కమూర్తినే ఇష్టదైవముగా స్వీకరింపవలెను. అన్యదేవతా మూర్తులను ద్వేషింపరాదు. తానారాధించు పరమాత్మను సర్వభూతములలో గాంచు చుండవలెను. పరమాత్మకు తన ఆవరణములో యున్న పుష్పములను మాత్రమే కోసి సమర్పింపవలెను. స్థూలమైన పుష్పములతోపాటు భావనా సుమములను గూడ సమర్పింపవలెను.

అహింసా ప్రథమం పుష్పం పుష్ప మింద్రియ నిగ్రహః
సర్వభూత దయాపుష్పం క్షమాపుష్పం విశేషతః
శమః పుష్పం తపః పుష్పం ధ్యాన పుష్పం తథైవచ
సత్యం చైవాష్టమం పుష్పం ఏతై స్తుష్యతి కేశవః

యెనిమిది రకములైన భావనా సుమములచే శ్రీహరిని సంతోషపెట్టవలెనని పురాణవచనము. అవి ఏవనగా 1.అహింస, 2. ఇంద్రియనిగ్రహము, 3. భూతదయ, 4.సహనము, 5.మనోనిగ్రహము,6.తపస్సు, 7. ధ్యానము, 8.సత్యము. ఈ ఎనిమిది భావనా సుమములు భగవానునకు అత్యంత ప్రీతికరములైనవి.

ఆత్యంతిక భక్తి సాధనచేయు సాధకుడు పెద్దలను గౌరవింపవలెను. దీనులపై దయజూపవలెను. సమానులతో స్నేహము చేయవలెను. అందరిలో పరమాత్మ యున్నాడనెడి భావనను మరువరాదు. ఇంద్రియములను నిగ్రహింపవలెను. సదా భగవన్నామమును కీర్తించు చుండవలెను. కీర్తన చేయువారు కీర్తిమంతు లగుదురు.

కృష్ణేతి మంగళం నామ యస్య వాచి ప్రవర్తతే
భస్మీభవంత రాజేంద్ర మహాపాతక కోటయః

"రాజేంద్రా! ఎవరి నాలుకపై కృష్ణనామము కదలుచుండునో అట్టివాడు చేసిన కోటి పాపములైనను భస్మమైపోవును" యని విష్ణుపురాణము తెలిపినది.

నామమును సదా కీర్తించుచు ఆత్మ తత్త్వమును మహాత్ముల చెంత శ్రవణము చేయుచుండ వలెను. సత్సంగమును వదలరాదు. అహంకారమును త్యజింపవలెను. ఇలా జీవించు చుండినచో చిత్తము నిర్మలమగును. అట్టి చిత్తము పరమాత్మను బొందగలుగును.

పుష్పముల యందలి సౌరభము వాయువు ద్వారా ఘ్రాణేంద్రియమునకు చేరునట్లు, రాగద్వేషముల నుండి విడివడిన చిత్తము పురుషోత్తముడగు పరమాత్మను బొందును.

అహం సర్వేషు భూతేషు భూతాత్మా వస్థితః సదా
తమవజ్ఞాయ మాం మర్త్యః కురుతేఽర్చా విడంబనమ్

"జననీ! నేను ఆత్మరూపుడనై సర్వభూతముల యందును వసించుచున్నాను. ఈ సత్యము నెరుగని మర్త్యులగు జీవులు నన్ను విగ్రహముగా భావించి అర్చించుచున్నారు. ఇది అపరాధమే" యనెను.

అర్చనలో విగ్రహముండును. మనస్సును విగ్రహించుటకు విగ్రహముపకరించును. అంతేగాదు, భక్తి పూర్ణరూపమును ధరించినచో విగ్రహము నుండియే అనుగ్రహము కూడా లభించును. విగ్రహము నందు పరమాత్మను దర్శింపవచ్చును. కానీ పరమాత్మను విగ్రహమునకే పరిమితము చేయరాదు. విగ్రహము యందు బ్రహ్మభావనను కలిగి యుండవలెను. సాధన ఆ స్థాయిలో ఆగకూడదు. ఆత్యంతిక భక్తి సాధనచేయు సాధకుడు ఇంకా ముందుకు సాగిపోవాలి. అందరిలోను పరమాత్మను దర్శించే అమృతమయ దృష్టిని తయారుచేసుకోవాలి. తాను పరిమితుడై భగవంతుని పరిమిత మొనర్చరాదు.

ఉ॥ అనిశము సర్వభూత హృదయాంబుజ వర్తి యనం దనర్చు నీ
శునను నవజ్ఞసేసి మనుజుం డొగి మత్ప్రతి మార్చనా విడం
బనమున మూఢుడై యుచిత భక్తిని నన్ను భజింపడేని వ
మ్మనుజుడు భస్మకుండమున మానక వేల్చిన యట్టి వాడగున్

"తల్లీ! దేహాత్మభావముతో ఎవడు భేదదృష్టి గలిగి యుండునో, ద్వేషభావములతో నిండియుండునో అట్టివాడు ఆత్యంతిక భక్తుడు కాలేడు. అట్టివాడు అశాంతితో అలమటించు చుండును. ఎవడైతే ప్రాణులను ద్వేషించునో అట్టివాడు నా ప్రతిమ నర్చించినను నన్ను బొందలేడు" అని కపిలుడు చెప్పుచున్నాడు.

సర్వభూతములలో పరమాత్మను దర్శింపవలెను. సర్వులను ప్రేమింపవలెను. దానాదుల ద్వారా వారిని తృప్తి పరచవలెను. ఈ విధముగా జీవించు భక్తుడు సర్వులలో శ్రేష్ఠుడు.

"తల్లీ! నేను నీకు భక్తి యోగమును, అష్టాంగ యోగమును బోధించితిని. ఈ రెండింటిలో దేని నాచరించినను ముక్తి లభించును" యని కపిలుడనెను. కాలమహిమను గూర్చి కూడ తల్లికి తెలిపెను.

కాలము శక్తిమంత మైనది. కాలమునకు ప్రియాప్రియము లుండవు. కాలమునకు తనవారంటూ ఎవ్వరూలేరు. కాలము ఎవ్వరి కొరకు నిరీక్షించదు. కాలంలో సర్వులు నీరసించు చున్నను తాను నీరసము నెరుగదు. కాలము సర్వమును హరించును.

కాలమునకు భయపడి సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రాగ్నులు ప్రకాశించు చున్నవి. కాలమునకు భయపడి నదులు పారుచున్నవి. చెట్లు పుష్పించి ఫలించుచున్నవి. బ్రహ్మాది దేవతలు గూడ కాలమునకు భయపడియున్నారు.

ఈ కాలమే దంపతులను ఏకము చేయుచున్నది. వేరుచేయుచున్నది. సంతానమును కలిగించు చున్నది. ఉత్సాహమును కల్పించుచున్నది. నిరుత్సాహమును పంచుతున్నది. అవ్యయమై యున్నది. అనంతమై యున్నది. అనాదియై యున్నది.

జీవుల సుడిగుండాలు

"తల్లీ! కాలము భయంకరమైనది. అగాధమైనది. దానిని జయించుట ఎవరికిని సాధ్యముగాదు. దాని లోతును ఎవ్వరూ తెలిసి కోలేరు. గాలిచే చెదరగొట్టబడు మేఘములు గాలియొక్క బలమును తెలియనట్లు, జీవుడు కాలముయొక్క బలమును తెలిసికొనజాలడు" అని కపిల భగవానుడు జీవుల గతిని, గతులను అద్భుతముగా ప్రవచించుట కుపక్రమించాడు.

మానవుడు తానాశించు ఆనందము వస్తువుల నుండి లభించునని భ్రమించి, వాటిని సేకరించుటకు నానాయాతనలు పడుచున్నాడు. అంతగా కష్టించి సాధించిన

వస్తువులను కాలము క్షణంలో హరించుచున్నది. అది గాంచి మనుజుడు తీవ్రముగా దు:ఖించుచున్నాడు. కాలములో సాధింపబడున వన్నియు కాలంలోనే నశించుచున్నవి.

దుర్మతియైన మనుజుడు మోహమునకు గురియై, దేహమును, భార్యా పుత్రాదులను, గృహమును, పొలమును, ధనమును నిత్యమని భావించును. దేహము క్షీణించుటకు ప్రారంభించును. భార్యా పుత్రాదులు గతించుచుందురు. గృహము ఛిద్రమగు చుండును. పొలము బీడు పడును. ధనము దొంగలవాత బడును. లేదా రాజులు హరింతురు. నశించే వీటన్నింటిని తలచుకొని మానవుడు దుర్భర దు:ఖము ననుభవించు చుండును. సాగేవాటిని ఎవ్వరూ ఆపలేరు.

అనీశ్వరో ఽయం పురుషో భవా భవే సూత్రప్రోతా దారుమయీవ యోషా

"కలిమిలేముల యందు పురుషునకు స్వాతంత్ర్యము లేదు. త్రాడుకట్టి లాగబడుచున్న కొయ్యబొమ్మవంటివాడు " యని మహాభారతము ప్రవచించినది.

కుటుంబము నందలి అత్యాసక్తిచే దానిని పోషించుటకు మనుజుడు అధికముగ శ్రమించును. సర్వావయవములను శిథిల మొనర్చుకొనును. పాపములను విరివిగ చేయుచుండును. విషయములు విషతుల్యములని ఎరుగక వాటియందు భోగాసక్తితో రమించు చుండును.

స్త్రీలు ఏకాంత సమయాలలో ముచ్చటించు రహస్య భాషణము లనెడి అయస్కాంతముచే ఆకర్షింపబడి తన్మయుడగు చుండును. "మీరే నాదైవం. మీరే నాప్రాణం. మీ కొరకే నా జీవం. మీతోనే నా మరణం. మీ ముందు చంద్రుని చల్లదనం వెలవెలపోతుంది. సూర్యుని ప్రతాపం క్షీణించి పోతుంది. మిమ్మల్ని పొందటం నా అదృష్టం" ఇలాంటి తల తిరుగుడు పలుకులచే పిచ్చివాడై స్త్రీయొక్క కొంగు బట్టుకొని తిరుగునే గాని, వాస్తవము యొక్క రంగు నెరుగడు. "మా నాన్న మంచాడు" అనగానే బాలుర మధుర వాక్కులను విని పరవశించి పోతాడు. ఆ మాటతో తనను ముంచాడని గ్రహించలేడు. దు:ఖమునే సుఖమని భ్రమించు చుండును.

క॥ అతి మూఢహృదయ డగుచు దురిత కర్మారంభమున జరించుచు దురుణీ
కృత గోప్య భాషణములను సుతకల సంభాషణముల జొక్కుచు మఱియున్

మమకారమును పెంచుకొనిన వాడై చేయరాని పనులద్వారా ధనము నార్జించును. కుటుంబీకులు అనుభవించిన పిదప మిగిలిన దానినే అనుభవించును. పాపమును మాత్రము తానొక్కడే అనుభవించును. ఆదాయము జానెడైనచో ఆశలు మూరలుండును. ఆశలు తరుముతుండగా అప్పుల పంచన తల దాచుకొనును. అప్పులు తీర్చలేక అబద్ధాలతో తీర్పులు చెప్పుచుండును.

The second vice is lying; the first running into debt

"అప్పు చేయడము మొదటి దుర్గుణము. అసత్య మాడడము రెండవ దుర్గుణము" యని బెంజిమన్ ఫ్రాంక్లిన్ అంటాడు.

అవసరాలు తీరువరకే ఆత్మీయులు నిలుస్తారు. అవసరాలు తీరనిచో, అభిరుచులు సాగనిచో ఎవ్వరూ ఆదరింపరు. పూల విషయం దేవుడెరుగు. కట్టెలమ్మే స్థితి గూడ కరువై పోతుంది. ప్రేమలు పాషాణాలవుతాయి. ఆదరణలు ఆక్రోశాలుగా మారుతాయి. పలకరింపుల స్థానే పలవరింతలు ప్రారంభమౌతాయి. వినోదాలు విద్దూరాలుగా మారుతాయి. విచిత్రాలుగా గోచరిస్తాయి. విషాదాలై మిగుల్తాయి. పోషించలేని సమయ మాసన్నమైనపుడు రైతులు ముసలి ఎద్దును త్యజించినట్లు పుత్రకళత్రాదులు యజమానిని త్యజిస్తారు.

సీ॥ బలిమి సాలక మందభాగ్యుడై కుమతియై పూని యప్పుడు క్రియా హీను డగుచు
దవిలి వృథా ప్రయత్నంబులు సేయుచు మూఢుడై కార్పణ్యమున జరించు
నట్టి యకించను డగు వాని జూచి తద్దార సుతాదు లాత్మలను వీడు
గడు వశక్తుడు ప్రోవగా జాల డితనిని సెగ్గింతు రర్థి గృషీ వలుండు
తే॥ బడుగు ముసలెద్దు రోసిన పగిది నంత నతడు నే వెంటలను సుఖం బందలేక
తాను బోషించు జనులు దన్ దనర బ్రోవ బ్రతుకు ముదిమియు మిక్కిలి బాధపఱుప

కాలము ఎవ్వరినీ కనికరించదు. కాలమునకు ధర్మమేగాని దయలేదు. కాలము పరుగుదీస్తుంటే యౌవనము పతనమౌతూ ఉంటుంది. వయస్సుకూడా విచిత్రమైనది. మూడు ముడులను బిగించిన బలమైన చేతులు తిరిగి చూచుసరికి ముడతలుపడి ఉంటాయి. ముసలితనం ప్రాప్తిస్తుంది. ఇంతవరకు ఎవరిని పోషించుటకు తీవ్రముగా కష్టించెనో ఇప్పుడు వారిచేత పోషింపబడుతూ కఠోరమైన పలుకులను వినలేక కష్టపడుచుండును.

శరీరము దుర్బలమై పోయింది. ముఖము ముడతలు పడింది. చూసినందుకు రుసుమును చెల్లింపమంటూ అందము నంతటిని అద్దము అపహరించినది. భోగము ననుభవించిన దేహము రోగముల పాలైనది. ఆకలిలేదు. నిద్రపట్టదు. తిన్నది దేహాన్ని పాడుచేసింది. విన్నది చెవులను చెడిచింది. చూసింది చూపును వక్రింప చేసింది. పాతలన్నీ రోతలయ్యాయి. బ్రతుకు మోయలేని మోతగా తయారైంది. వేదనలు వెన్నునంటి యున్నాయి. రోదనలు దారి చూపుతూ ముందు నడుస్తున్నాయి. భార్యాబిడ్డలు అవమానముతో బెట్టు అన్నమును కుక్కవలె గతికి బ్రతుకును కాలంతో అతికించుకోవలసిన దుర్గతిలో జీవితమును వెళ్ళబుచ్చు చుండును.

క॥ వెడరూపు దాల్చి బాంధవు లడలగ నిర్యాణమునకు నభిముఖుడై, యి
ల్వెడలగ జాలక శునకము వడువున గుడుచుచును మేను వడవడ వడకన్

"తల్లీ! మృత్యువు సమీపించును. ప్రాణవాయువుచే నెట్టబడిన నేత్రములు గోళములవలె ఉబ్బి బయట పడును. కఫవాతములు శ్వాసల నడ్డగించు చుండును. కంఠమునకు అవరోధమును గల్పించు చుండును. జననీ! చావు కోఱల్లో చిక్కియున్న

వానిని గని బంధువులు దుఃఖించుచుందురు. ఎన్నియో విషయములను జ్ఞాపకము చేయుచు పలకరించు చుందురు. అతడు సమాధాన మీయలేని దురవస్థలో చిక్కుకొనియుండును. దుఃఖించు బంధువులను తలచి భీరుడగును. చివరకు ఏమియును చేయలేక చావును ఆలింగనము చేసికొనును" యని కపిలదేవుడు తల్లియగు దేవహూతికి చెప్పెను.

మృత్యుశయ్యపై పరుండియున్న మానవుని ఆలోచనలను నమోదు చేయు యంత్రమే గనుక ఉండినచో మృత్యులయ్యే వారి భావములన్నియు, ఒకే విధముగా యుండెడివి. "అయ్యో! అనవసరముగ నా జీవితము నంతటిని వృథాచేసికొంటిని. ఎండమావుల వెంట పరుగిడుటలోనే నా కాలమంతయు కరిగిపోయినది. ఈ బుద్ధి ముందుగనే యుండినచో వెతలు తెలియని వెలుగును దర్శించి యుండేవాడిని" యనెడి మూగబాధయే అందరినుండి వినిపిస్తుంది.

మరణకాలము అతి భయంకరమైనది. భగవంతుని ధ్యానించుటకు అది అనువైన సమయము గాదు. బ్రతుకులో లేని వెలుగు చావులో రాదు. ఆరోగ్యముతో జీవించి యుండగనే భగవంతుని ధ్యానించడం అలవరచుకోవాలి. దీపమున్నప్పుడే ఇల్లు చక్కబెట్టుకోవాలి. శక్తి యున్నప్పుడే ముక్తిని అన్వేషించాలి. చావు రాకముందే చావును దర్శించాలి. అట్టివారే తరించగలరు. మృత్యుశయ్యపై మాధవస్మరణ యనునది సామాన్య మానవులకు సాధ్యమయ్యే కార్యముగాదు. ఈ విషయము మహాభక్తులైన కులశేఖర ఆళ్వారు తన "ముకుందమాల" గ్రంథములో *అత్యద్భుతంగా రచిస్తారు.

కృష్ణ! త్వదీయ పదపంకజ పంజరాన్త మద్యైవ మే విశతు మానస రాజహంసః
ప్రాణ ప్రయాణ సమయే కఫవాత పిత్తైః కంఠావ రోధన విధౌ స్మరణం కుతస్తే

"హే కృష్ణా! నా చిత్తమనెడి రాజహంస ఇప్పుడే నీ పాదపద్మము లనెడి పంజరము నందు ప్రవేశించుగాక! ప్రాణోత్క్రమణ సమయాన కఫవాత పిత్తములచే కంఠము మూతబడి నోరు తెరుచుటకు వీలులేని దుర్దశలో నిన్ను స్మరించుట ఎలా సాధ్యపడును?"

కపిలుడు చెప్పుచున్నాడు: "తల్లీ! మరణ సమయాన భయంకరరూపులగు యమదూతలు దర్శనమిత్తురు. స్వజనులను వదలలేక, యమదూతలతో ఏగలేక భయకంపితుడై మరణ సమయాన జీవుడు మలమూత్రములు విడచును. ప్రాణములు బలవంతముగ లాగివేయబడును. దేహి పోవగా దేహము మిగులును. చిలుక ఎగిరిపోగా గూడు రాలిపోవును" యని చెప్పసాగెను.

గగనమునుండి శ్మశానములో తన దేహము పడేపాట్లను జీవుడు గాంచును. దిక్కులేని దేహము కట్టెల మధ్య దగ్ధమగు చుండును. ఆహా! ఏమి దురవస్థ ప్రాప్తించినది? కులికిన దేహము కాష్టంలో కాలిపోవు చున్నది. చిటపటమని పగిలే చర్మమును గాంచి జీవి దుఃఖితుడగును. చూస్తుండగనే దేహము రెండుకిలోల ఎరువుగా మారిపోయింది.

* స్వామీజీ రచించిన "ముకుందమాల" వ్యాఖ్యానము చూడగలరు.

"తల్లీ! మరణానంతరము ఈ దేహము యొక్క దీనావస్థ వర్ణింపనలవిగానిది" యని కపిలదేవుడు దేవహూతికి చెప్పుచున్నాడు.

దేహమును వదలిన జీవుడు శవము చుట్టును జేరి బంధువులు చేయు ప్రసంగముల నాలకించును. నా వాటా నాకు రానిదే శవాన్ని ముట్టనీయ ననెడి పలుకుల నాలకించును. వాటా కొరకు శవాన్ని కాటా వేసే మానవ జీవన బాటను గాంచి దుఃఖించును. ఆస్తి ననుభవించింది జాలక అస్తికలతో గూడ ఆడుకొనే పైశాచిక మానవ స్వభావమును గాంచి వ్యథచెందును.

శవాన్ని కదలిస్తారు. "ఏమి సాధించాడు? ఎంతో శ్రమించాడు" అని శవ వాహకుల మాటలు హృదయాన్ని శూలాలతో గ్రుచ్చినట్లుంటాయి. ఒకనాడు పూలు జల్లిన వారు ఈ నాడు మట్టి జల్లుతున్నారు. ఎవరి నయితే వదల లేనివాడై పరమశరణ్యుడైన భగవానుని జీవితకాలంలో విడచెనో ఆ బంధువులే తన దేహాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా శ్మశానంలో పడేసి వెనుదిరిగి వెళ్ళారు.

ఋణానుబంధం తీరిపోయింది. ఏనాటి ఋణమో కుక్కలు యరుదెంచాయి. నక్కలు కదలివచ్చాయి. పిలిచినట్లు, గ్రద్దలు గుమిగూడాయి. విందు నారగించేందుకు వాయసములు వాలాయి. పూడ్చిపెట్టబడిన దేహాన్ని కుక్కలు నక్కలు కలసి బయటికి లాగాయి. నక్కలు దేహాన్ని చీల్చుతున్నాయి. కుక్కలు మాంసాన్ని నములుతున్నాయి. కాకులు అప్పులవాళ్ళవలె పొడిచి తింటున్నాయి. గ్రద్దలు ప్రేగులను లాగుతున్నాయి. తన శరీరానికి పట్టిన దురవస్థను గాంచిన జీవుడు కన్నీటిని గార్చుచు విలపిస్తున్నాడు. ఈ పరిస్థితి జన్మనెత్తిన ఏ దేహానికైనా తప్పదు. స్వర్గ నరకాలు ప్రత్యేకంగా ఎక్కడుండాలి? ఈ బాధలు చాలవా?

అత్రైవ నరకః స్వర్గ ఇతి మాతః ప్రచక్షతే యా యాతనావై నా రక్యస్తా ఇహాప్యు పలక్షితాః

"జననీ! స్వర్గ నరకములు ఈ లోకము నందే గలవనియు, నరకమున యున్న దుఃఖము లన్నియు ఈ ప్రపంచము నందే గోచరించుచున్నవి యని తత్త్వవేత్తలు చెప్పుచున్నారు" యని కపిలుడనెను.

"మాతా! ఇన్ని బాధలకు గురియై దేహమును, కుటుంబమును పోషించిన మనుజుడు ఆ రెండింటిని ఇచ్చటనే వదలి, పాప పుణ్యములను దారిబత్తెముగ దీసికొని ఒంటరిగ వెడలుచున్నాడు. తాను ఆర్జించిన పాపద్రవ్యమును కుటుంబీకులు అనుభవింతురు. కానీ పాపమును మాత్రము తానే అనుభవింపవలసి యుండును.

"జననీ! ఈ జనన మరణ చక్రము కాలమువలె అవ్యయమైనది. మరణించినవాడు నరక యాతనల ననుభవించి మఱల జన్మించును. అది కూడా నీకు తెలిపెదను. జీవులెలా ఈ ప్రపంచము నుండి నిష్క్రమింతురో తెలిసికొంటివి. వారు తిరిగి ఎలా ప్రవేశింతురో కూడ తెలిపెదను. వినుము. మనునందినీ! పురుషోత్తముడగు పరమాత్మను బొందినంత వరకు జీవులకు ఈ గమనా గమనములు తప్పవు. చావు పుట్టుకలు ఆగవు" యని కపిలదేవు డనెను.

ఈ మానవ జీవితము నీటి బుడగ వంటిది. గాలిపడగ లాంటిది. దీనిని నమ్మి కాలమును వృథా చేసికోగూడదు. మరణమునకై ఏ క్షణమైనను సిద్ధపడి యుండవలెను. ప్రతి ఒక్కరిని మరణము నీడలా వెంటాడుతున్నది. ఈ సత్యమును సాధకులు సదా దర్శించుచుండ వలెను.

యథా ఫలానాం పక్వానాం నాన్యత్ర పతనాద్భయమ్
ఏవం నరస్య జాతస్య నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్

"పక్వానికొచ్చిన ఫలములు ఏక్షణమున నైనను భూమిపై రాలిపోవును. అలాగే జన్మించిన మనుజుడు ఏ క్షణమున నైనను మరణము నొందును" యని శ్రీమద్రామాయణములోని అయోధ్యకాండ యందున్నది.

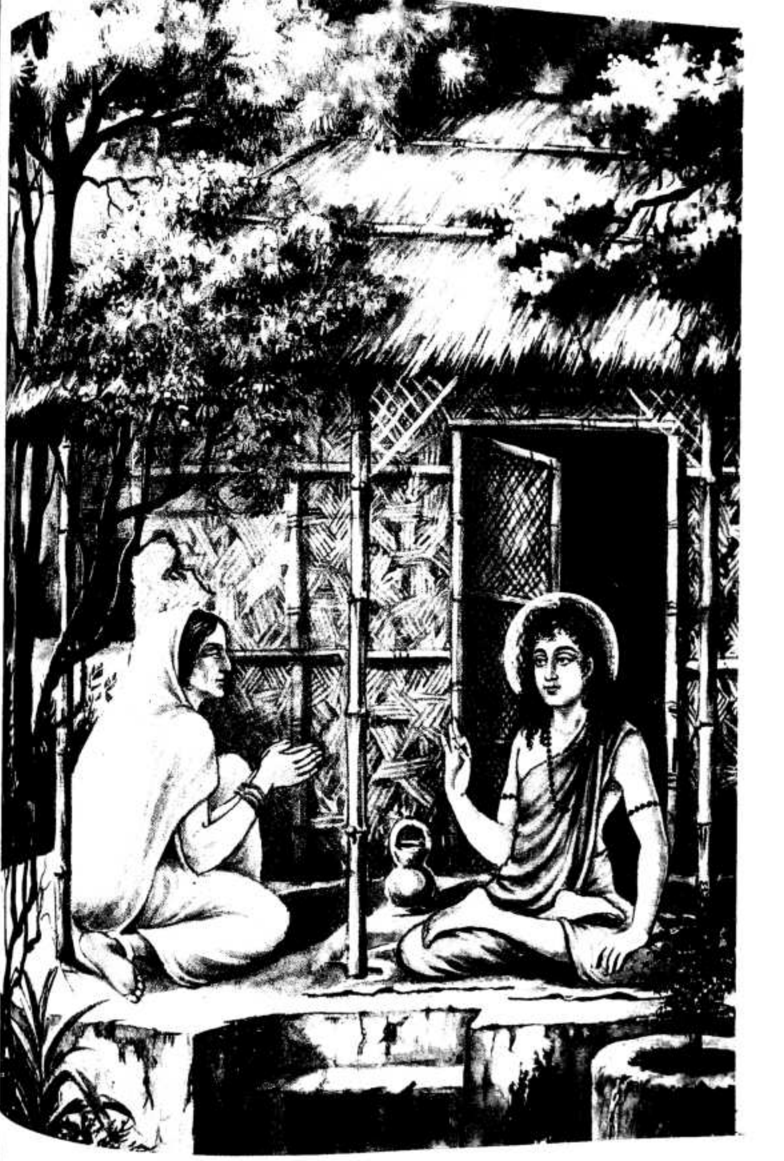
పునరాగమనము

గతి తెలియని మానవుడు దేహమును, కుటుంబమును త్యజించి చితిలో ప్రవేశించిన విధమును కపిలభగవానుడు తెలిపెను. జీవితకాలములో జీవులు అనేక కర్మల నాచరింతురు. కేవలము పుణ్యకర్మల నాచరించినవారు దేవతా శరీరములను ధరించి, దు:ఖ రహిత స్థితి ననుభవింతురు. కేవలము పాపకర్మల నాచరించినవారు తిర్యగ్యోనుల యందు ప్రవేశింతురు. మిశ్రమ కర్మల నాచరించువారు తత్ఫలితములైన సుఖదు:ఖముల ననుభవించుటకు మానవజన్మ నెత్తుచుందురు. జీవుడు దేహమును వదలిపోవు విధమును తెలిసికొంటిమి. మఱల జన్మ కరుదెంచు విధమును కపిలుడు తల్లికి తెలుపుతున్నాడు:

కర్మణాదైవ నేత్రేణ జనుర్దేహోపపత్తయే
స్త్రియాః ప్రవిష్ట ఉదరం పుంసో రేతః కణాశ్రయః

"జననీ! గతంలో ఆచరించిన కర్మల ననుసరించి దైవముచే ప్రేరితుడైన జీవుడు దేహమును ధరించుటకై తల్లి యొక్క ఉదరములో ప్రవేశించుటకు పురుషుని రేత:కణము నాశ్రయించును."

పురుషుని శుక్లము స్త్రీ గర్భములో ఒకరాత్రి యందు శోణితముతో మిళితమగును. అయిదు రాత్రులలో నీటిబుడగ ఆకారమును బొందును. పది దినములలో రేగుపండువలె కఠినమగును. ఆ తరువాత మాంసపు ముద్దయగును. నెలరోజుల పిదప శిరస్సు ఏర్పడును. రెండవ మాసములో కాళ్ళు, చేతులు మొదలైన అవయవము లేర్పడును. మూడవ నెలలో గోళ్ళు, వెంట్రుకలు, శల్యములు, చర్మము ఇత్యాదు లేర్పడును. నాల్గవ మాసములో సప్తధాతువు లేర్పడును. ఐదవ మాసములో ఆకలిదప్పులు కలుగును. ఆరవ మాసమున తల్లి గర్భములో తిరుగును. తల్లి గ్రహించిన అన్నపాదుల ద్వారా జీవుడు వృద్ధిచెందుచుండును. సమ్మతము గాకున్నను ఆ జీవి మలమూత్రముల గుంటలో బడి దొర్లుచుండును.

క॥ జనయిత్రి గర్భమందును ఘనక్రిమి విణ్మూత్ర రక్త గర్తము లోనన్
మునుగుచు జఠరాగ్నిని దిన దినమును సంతప్యమాన దేహుం డగుచున్

మలమూత్రములతో నిండిన ఆ గుంటలో కొన్ని క్రిములు గూడ యుండును. ఆకలిగొన్న యా క్రిములు ఈ జీవుని సున్నితమైన దేహమును కుట్టుచుండును. బాధ అధికమైనపుడు గర్భములోని జీవుడు మూర్ఛితు డగుచుండును. తల్లి భుజించిన ఆహారము నందలి లవణము, కారము, వగరు, పులుపులు బిడ్డను తీవ్ర బాధకు గురి జేయుచుండును. చల్లని పదార్ధములను గ్రహించినపుడు గర్భములోని జీవుడు ముడుచుకొనును. తీవ్రమైన ఉష్ణ పదార్థములను స్వీకరించినపుడు కుమిలిపోవును. తల్లి గర్భమున తలను క్రింద యుంచి పడియుండును.

అకల్పః స్వాంగ చేష్టాయాం శకుంత ఇవం పంజరే

"అవయవములను కదలించలేని వాడై పంజరములో బంధింపబడిన పక్షివలె పడియుండును"

ఏడవ మాసము రాగానే జీవునిలో చింతన మారంభమగును. పూర్వజన్మమున ఆచరించిన కర్మము లన్నియు స్మృతిలో మెదలును. చేసిన కర్మలను తలచుకొని చింతించును. ఆచరించిన పాపముల నవలోకించి దుఃఖించును. అనేక విధములైన ఆలోచనలను జేయుచుండును.

గర్భములోని జీవుడు చింతించు విధమును కపిలుడు తల్లికి తెలుపుచున్నాడు: "అయ్యో! ఈ గర్భవాసము ఎంత దుర్భరము? ఎంత దుఃఖకరము? నేను శోక సాగరమున మునిగియున్నాను. పూర్వము అన్యుల కొరకు పాపములు చేసినాను. ఇప్పుడు వాటి ఫలితములను ఒంటరిగ అనుభవించుచున్నాను. గతంలో అనేకములైన యోనులను గాంచితిని. వివిధములైన ఆహారములను భుజించితిని. అనేకములైన స్తనముల ద్వారా క్షీరమును పానము చేసితిని. ఈ ప్రపంచములో నాకు జన్మస్థలము కానిది ఏది? శ్మశానము గాని భూమి నా కెక్కడున్నది? అని విలపించుచు భగవంతుని ప్రార్థించును.

"మూత్ర పురీషములతో నిండిన గుంట వంటి తల్లిగర్భములో నేను పడియున్నాను. జఠరాగ్ని వలన దహింపబడు చున్నాను. ఈ దుర్గంధ భూయిష్ట మలిన కూపము నుండి బయట పడుటకు మాసములను లెక్కించుకొనుచున్నాను. గతంలో నేను ఎన్నియో సార్లు పుట్టితిని. ఎన్నియోసార్లు మరణించితిని. కానీ సత్యమును దర్శించలేక పోతిని. నేను ఈ గర్భము నుండి బయట పడినచో మరల బంధములను తగిలించుకొన కుందును. పరమాత్మనే సదా స్మరింతును. పాపకార్యముల నాచరింపకుందును;" యని తలపోయును.

యోని బన్ధాత్ప్రముచ్యేయం యది తప్స్యే మహత్తపః

"ఈ యోని బంధమును త్రెంచుకొని బయట పడినచో గొప్ప తపస్సు నాచరింతును" యని గర్భస్థ శిశువు ఆలోచించునని ఉపనిషత్తు ప్రవచించినది.

తల్లి గర్భములోని జీవుడు పరమాత్మను ప్రార్థించు విధమును కపిలదేవుడు దేవహూతికి తెలుపుచున్నాడు:

"హే భగవాన్! పురుషోత్తమా! నీవు దయాసాగరుడవు. నన్ను ఈ దుర్భర దుఃఖము నుండి విడిపింపుము. ఈ గర్భమునుండి బహిర్గతము కాగానే సర్వకర్మలకు స్వస్తి చెప్పి పరమాత్మ ధ్యానము నందే కాలమును గడిపెదను. పూర్వము నాస్తికుడనై అనేక పాపములను చేసితిని. ఆ పాప ఫలములను నేడారగించుచున్నాను;" యని ఈ విధమైన వైరాగ్యముతో జీవింతును" యని ప్రార్థించును.

చ॥ పరగుచు నున్న దుర్వ్యసన భాజనమై ఘనదుఃఖమూలమై
యరయగ బెక్కు తూంట్లుగలదై క్రిమిసంభవమైన యట్టి దు
స్తర బహుగర్భవాసముల సంగతి మాన్పుటకై భజించెదన్
సరసిజనాభ! భూరిభవసాగరతారక పాదపద్మముల్

"ఈ జీవుడు గతంలో వేలకొలది యోనులలో ప్రయాణమును సాగించియున్నాడు. నేడు ఈ యోని నుండి బయటపడలేక యున్నాడు. ఈ స్థితిలో ప్రసూతి వాయువు అతనిని లోనుండి బయటకు నెట్టును. తలక్రిందులైన జీవుడు అతి కష్టముతో భూమిపైపడును. ఆ సమయమున అతని శ్వాస ఆగిపోవును. దానితో పూర్వస్మృతి మరుగున పడిపోవును. రక్తసిక్తమైన దేహముతో భూమిపైబడిన జీవుడు మలమునందు జనించిన క్రిమివలె హస్తపాదములను కదలించును. మాటిమాటికి ఏడ్చుచుండును.

"ఈ విధముగా దుర్భరమైన జననము నొందిన జీవుడు వృద్ధినొందు విధము గూడ దుర్భరముగనే యుండును" యని కపిలుడు దేవహూతికి చెప్పుచున్నాడు.

"బిడ్డడైన జీవుడు అయోమయంగా, అమాయకంగా జీవించుచుండును. తన అభిప్రాయము లెరుగని వారి ద్వారా పెరుగుచుండును. ఆకలితో బిడ్డ విలపించు చుండగ, కడుపునొప్పి యేమోనని భావించి పెద్దలు మందు నిచ్చుచుందురు. ఉదరబాధతో ఉక్కిరి బిక్కిరి యగునపుడు, ఆకలియేమోనని భ్రమించి పాలు పట్టించు చుందురు. ఈ చర్య ఉదరబాధను పెంపొందించును.

"మంచములోని నల్లులు, పరుపుపై నున్న చీమలు కుట్టుచుండగా బిడ్డ రోదించుచుండును. చెప్పుటకు నోరులేక విలపించుచుండును. బిడ్డ నిద్రించుటకు విలపించుచున్నాడని భావించి తల్లి అతనిని నిద్రపుచ్చుటకు ఊయల నూపుచుండును. కొన్ని పర్యాయములు నిద్రముంచుకొచ్చి బిడ్డ దేడ్చుచుండగా, విషయము నెరుగని తల్లి ఆ సమయముననే బిడ్డకు స్నానము చేయించును. పసితనములో ఈ వైవిధ్యమును భరించలేక బిడ్డ తికమక పడుచుండును. శైశవదశ యంతయు ఈ విధముగ గడచును.

"బాల్యావస్థలో క్రీడలయందు, విద్యాభ్యాసము నందు కాలము దొర్లిపోవును. యౌవనము సంభవించును. అనేక రూపములు ప్రారంభమగును. కామ క్రోధాలు, ఆవేశాలు, అవర్ధాలు పడగలు విప్పి నాట్యము చేయును. అభిమానము వృద్ధి నొందును.

అహంకారము దర్శనమిచ్చును. మూఢుడగు జీవుడు పడిన బాధల నన్నిటిని మరచి మఱల కర్మ సుడిగుండములో పడి పరిభ్రమించు చుండును. సంసారమును తయారు చేసికొనును. దుష్టులతో కలసి తిరుగునే గాని శిష్టులతో సహవాసము చేయడు.

"స్త్రీల సాంగత్యమును చేయును. చిత్తమును కామవాసనలతో దూషితమొనర్చు కొనును. భక్తియోగమున చరించువ్యక్తి స్త్రీ సాంగత్యమును త్యజించాలి. నాచుగప్పిన కూపమే స్త్రీ యని సదా భావించు చుండవలెను. స్త్రీలు పురుషులను గూడ అలాగే భావించు చుండవలెను.

"తల్లీ! బోయవాని సంగీతము మృగము యొక్క చావుకు కారణమైనట్లు, సంసార తీపి జీవి మృత్యువుకు కారణమగుచున్నది. సూక్ష్మదేహము స్థూలదేహము నుండి విడిపడుటయే మృత్యువనియు, అవి రెండును మఱల కలియుటయే 'జన్మ' యనియు తెలుపబడినది. బుద్ధిమంతుడైన మానవుడు ఈ చావుపుట్టుకలను గురించి, మోహమును చెందక సదా పరమాత్మను ధ్యానిస్తూ జీవించాలి;" యని కపిల భగవానుడు తెలిపెను.

ప్రేయస్సు - శ్రేయస్సు

మలిన మనస్సు నిర్మలాత్మను గూర్చి చింతించలేదు. మనస్సును మొదట శుద్ధిచేయాలి. భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యములను మనస్సులో నింపాలి. అప్పుడే ఆత్మదర్శనమునకై ఆసక్తి మెండగును. ఆత్మ సందర్శనాభిలాషులు సమస్తమును ఆత్మగనే దర్శించుచుందురు. పరిమితమైన ప్రేమ ప్రేయస్సుకు సంబంధించినది. అపరిమితమైన ప్రేమ శ్రేయస్సుకు సంబంధించినది. ప్రేయస్సు శాశ్వత సుఖము నందించదు. శ్రేయస్సు అల్పసుఖము నెరుగదు. కనుక శాశ్వతానందమును బొందగోరు జనులు ఆత్మదృష్టితో జీవించడం అలవరచుకోవాలి.

ప్రేయస్సును గోరువారు గృహాసక్తులై యుందురు. కామ్యకర్మల యందే మనస్సును లగ్న మొనర్చుచుందురు. రజోగుణముతో చరించుచుందురు. ఛిద్రమనస్కులై యుందురు. విషయ సుఖముల యందు రమించుచుందురు. త్రివర్గములనే అనుసరించు చుందురు. భగవంతుని శ్రవణ కీర్తనాదుల నుండి విముఖులై యుందురు.

మధుర పదార్థముల నొసగినను పందులు మలమునే భుజించును. అలాగే లౌకికులైన మానవులు హరికథాశ్రవణము నిచ్చగించక ప్రాపంచిక విషయముల యందు ఆసక్తిని చూపుచుందురు.

చ॥ విమత గుణోత్తరుండు నరు విక్రముడైన హరిన్ భజించి త
న్మన న లసత్కథామృతము మామగ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్
విని ముదమందు చుందురు వివేక విహీనత మారబంది యాత్మను
మధురాజ్య భక్ష్యములు మాని పురీషము కేగు చాడ్పునన్

గృహాసక్తులైన మనుజులు పుణ్యార్జన ఫలితముగ పితృలోకములను బొందుదురు. భోగానుభవము కాగానే మరల మర్త్య లోకమున బడుచుందురు. కనుక భక్తిని గల్గి సంపూర్ణముగ భగవాను నాశ్రయించినవారై, ఆరాధించువారై జీవింపవలెనని కపిలుడు దేవహూతికి తెలిపెను. పరమేశ్వరుని చరణకమలములే జీవులకు పరమాశ్రయములని తెలిపెను.

భక్తియోగము శ్రేష్ఠమైనది. పవిత్రమైనది. సర్వమూ భగవంతుని యాజ్ఞచే నడుపబడు చున్నదనెడి విశ్వాసమును భక్తి కలిగించును. అన్యవిషయముల యందు అరుచి పుట్టించును. పాప జీవనమును నిరోధించును. ఒకరి యందు రాగము, మరియొకరి యందు ద్వేషము; ఒక వస్తువు నందు ప్రియము, మరియొక వస్తువు నందు అప్రియము లనెడి వైరుధ్యములను హృదయము నుండి తొలగించును. ఈ విధముగా నిర్మలమైన పవిత్ర హృదయములో పరమాత్మ సాక్షాత్కార మగును. ఏ నిర్మలాత్ముని హృదయములో భగవానుడు దర్శనీయుడగునో అట్టి మనుజుడు సర్వత్ర భగవానునే దర్శించును. కనుక పురుషోత్తముడైన పరమాత్మనే భజింపుమని కపిలదేవుడు దేవహూతికి చెప్పెను.

క॥ విను సర్వభావముల బరముని ననఘు ననంతు నీశుఁ బురుషోత్తము స
న్మనమున భజియింపుము ముదమున బునరావృత్తి లేని ముక్తి లభించున్

"జననీ! నేను నీకు బోధించిన భక్తియోగము ముక్తిని తప్పక ప్రసాదించును. నేను జ్ఞానమును, భక్తి యోగమును రెండింటిని బోధించితిని. ఈ రెండింటిలో ఏ మార్గమున చరించినను ముక్తి తప్పక లభించును. జ్ఞానయోగములు పరస్పర విరుద్ధములని అజ్ఞానులు పలుకు చుందురు. ఆ రెండును అన్యోన్యాశ్రయములు. వినీతులై, అసూయా రహితులై, శాంతరూపులైన భక్తులు నేను బోధించిన ఈ ఉత్తమధర్మము నాచరించి తరింతురు.

మోక్షప్రాప్తి

మైత్రేయుడు చెప్పుచున్నాడు: "విదురుడా! దేవహూతి ధన్యురాలైనది. శ్రవణ ఫలమును బొందగలిగినది. మోహ సుడిగుండము నుండి బయట పడినది. శ్రవణము చేయుట వలన పుణ్యము లభించును. పుణ్యముండి శ్రవణము చేయగలిగినచో ముక్తి లభించును. బిడ్డడైన భగవంతుడగు కపిలునకు చేతులెత్తి నమస్కరించెను. మనసారా కపిలభగవానుని స్తుతించెను." యనెను.

దేవహూతి దేవదేవుని స్తుతించుచున్నది: "దేవా! నీవు అనంతుడవు. నిన్ను నేను ఎలా గర్భమున ధరించితినని విస్మయ మొందుచున్నాను. నీవు అప్రమేయుడవు. అద్వితీయుడవు. అయినను నీ భక్తుల నుద్ధరించుటకు అనేక రూపములను ధరించితివి. నీ నామమును

కీర్తించువాడు, నీ కథల నాలకించువాడు, నిన్ను స్మరించువాడు ఎంతటి హీనుడైనను శ్రేష్ఠుడే యగును."

క॥ నీ నామ స్తుతి శ్వపచుండైనను జిహ్వాగ్రమందు ననుసంధింపన్
వానికి సరి భూసురుడుం గానేరదు చిత్రమిది జగంబుల నరయన్

యని దేవహూతి స్తుతింపగా భగవానుడగు కపిలుడు తల్లితో ఇట్లు పలికెను.

"జననీ! మనునందినీ! నీవు ఆచరింపదగిన సద్విషయములనే నేను నీకు బోధించితిని. నా ఈ అభిప్రాయము బ్రహ్మవేత్తలకు గూడ సమ్మతమైయున్నది. నీవు ఈ విషయములను చక్కగా అనుష్ఠింపుము. త్వరలో నన్ను బొందగలవు" యని పలికి తల్లి యనుమతిని బొంది కపిలుడు వెడలిపోయెను.

పుత్రుడగు కపిలదేవుడు ఉపదేశించిన భక్తియోగమును దేవహూతి ఆచరింపసాగెను. సదా ధ్యానమగ్నురాలై యుండెను. నారచీరలను ధరించి, నిరంతర తపోధ్యానాదులచే దేహమును శిథిల మొనర్చుకొనెను. కపిలునికి దూరమై దేవహూతి తీవ్ర ఆవేదనకు గురి అయ్యెను. దూడను పోగొట్టుకొనిన గోవువలె వ్యథచెందెను.

ఆహారమును పరిమితముగ గ్రహించుచుండెను. సదా పరమాత్మనే చింతించు చుండెను. ఆశ్రమ ప్రదేశమును గూడ త్యజించెను. బంధము లన్నియు మెల్లమెల్లగా తొలగిపోయెను. భ్రాంతి తొలగిపోయెను. జరిగిన దంతయు స్వప్నమువలె అనుభవమునకు అందెను. దేహముపై విస్మృతి కలిగెను. ఆమె భగవానుని బొందెను. దేవహూతికి సిద్ధి లభించెను.

మైత్రేయుడు చెప్పుచున్నాడు: "విదురా! కపిలదేవుని అనుగ్రహమును బొంది ఏ ప్రదేశమున ఆమె సిద్ధిపొందినదో దానినే "సిద్ధపద" మని పిలుతురు. తల్లిని ఉద్ధరించిన ప్రదేశమైనందున దానిని **'మాతృగయ'** యని కూడ పిలుతురు. ఆమె దేహముకూడ తీర్థరూపమును ధరించెను. విదురా! నీవు యడిగిన విషయముల నన్నిటిని చెప్పితిని. పరమ పవిత్రమైన కపిలగీతను గూడ చెప్పితిని. ఈ విషయమును ఉత్తమ భక్తితో ఎవ్వడు ఆలకించునో, పఠించునో, అట్టి పుణ్యశీలురు విగతపాపులై, పుండరీకాక్షుని చరణార విందములను బొంది తరింతురు" యనెను.

తృతీయ స్కంధము సమాప్తము.

...... ఓం ......